

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

35 *let*
časopisu
VOJENSKÁ MYSL

TŘICÁTÝ PÁTÝ ROČNÍK

7

Tendence zkvalitňování procesu přípravy odborníků na vojenských školách ČSLA

V článku „Základní determinanty a tendence rozvoje vojenského školství ČSLA“, uveřejněném ve Vojenské mysli čís. 2/1985, byl objasněn mimořádný význam prognózování přípravy vojenských odborníků ve vojenském školství, analyzovány hlavní objektivní celospolečenské i specificky vojenské činitele, které budou tuto přípravu v rozhodující míře ovlivňovat. V návaznosti na tyto determinanty byl naznačen vývoj jednotlivých typů stře-

doškolské, vysokoškolské a postgraduální přípravy vojenských odborníků.

Tento článek, který na něj navazuje, obsahuje charakteristiku základních tendencí zkvalitňování vlastního procesu přípravy odborníků na vojenských školách a základní otázky jeho zabezpečení. Přitom jsou naznačena určitá časová období, ve kterých se tento proces bude s největší pravděpodobností rozvíjet.

Z dosud zpracovaných prognostických studií k rozvoji vojenského školství ČSLA vcelku jednoznačně vyplývá, že vlastní proces přípravy vojenských odborníků bude nutné výrazně zkvalitňovat ve všech jeho základních prvcích.

Pro vývoj cílů výchovy a vzdělání bude charakteristická realizace požadavků připravovat vojenské odborníky s hlubokým teoretickým a všeobecně technickým základem, zejména u velitelských, štábních a inženýrských profesí. To prohloubí předpoklady pro potřebnou adaptabilitu, ale i další sebevýchovu a sebevzdělávání absolventů vojenských škol v průběhu jejich služby v rámci dané odbornosti, i pro jejich případnou meziprofesi mobilitu.

Nové požadavky budou kladeny na uplatňování principu jednoty teorie a praxe. To si vyžádá stanovit takové cíle v přípravě vojenských odborníků, aby tito byli schopni po absolvování studia na vojenských školách zabezpečovat realizaci

linie KSČ i rozkazy velení ČSLA ke zvyšování bojové pohotovosti na základě nejnovějších poznatků vědeckotechnického rozvoje s potřebnou perspektivou v rychle se měnící reálné vojskové praxi.

To předpokládá prosazovat objektivní požadavek zdokonalovat připravenost žáků a posluchačů pro výkon funkcí u vojsk jako jednotu hlubokého teoretického základu, vysokých vojenskoodborných znalostí, vědecké metodologické připravenosti a požadovaných schopností, dovedností a návyků k realizaci jednotlivých oblastí činnosti (politické, odborné, řídicí a organizační) v dané odbornosti.

Z obsahu výchovy a vzdělání žáků a posluchačů vojenských škol bude nutné zvýraznit nároky na jejich světónázorovou a ideově politickou, velitelskoorganizační, vojenskoodbornou a metodologickou připravenost.

Dále bude nutné prohlubovat vojensko-inženýrský obsah přípravy, aplikovaný a

konkretizovaný na odpovídajícím přírodovědném, zejména matematickém základě. Bude potřebné zdokonalovat také vojensko-ekonomické myšlení absolventů vojenských škol a jejich jazykovou připravenost, hlavně u absolventů VVS.

V obsahu přípravy žáků a posluchačů bude potřebné prosazovat princip jednoty vědy, výchovy a vzdělání s přihlédnutím k výraznějšímu prohloubení jednoty teorie a praxe. Z těchto hledisek se bude objektivně prosazovat syntéza znalostí, dovedností a návyků v rámci jednotlivých předmětů, ale především ve smyslu posílení mezipředmětových vazeb. Tato syntéza (integrace) bude probíhat v podstatě ve dvou směrech. Především jako posilování přírodovědných a společenských základů operačně taktických a vojensko-inženýrských předmětů (tzn. teoretizace speciálních disciplín). Druhý směr bude spočívat ve „vojenizaci“ a „technizaci“ obecně teoretické a společenských přípravy (tzn. posilování aplikovaného charakteru teoretických disciplín). Přitom bude nutné současně prohlubovat metodologickou funkci všech vyučovaných předmětů.

Při řešení těchto problémů bude nutné uplatňovat vědecké metody výběru obsahu základního učiva i stanovení optimálních proporcí mezi teoretickou a praktickou výukou. Míra této proporce bude v dalším vývoji řešena vždy konkrétně v souladu s reálnými potřebami příslušných odborností.

Optimální řešení této problematiky bude také vycházet z objektivní skutečnosti, že na dosažení politického i odborného mistrovství vojáka z povolání má vedle připravenosti získané ve vojenské škole podstatný vliv i určitá doba obtížné a samostatné činnosti absolventa vojenské školy při plnění konkrétních úkolů a funkcí v praxi vojsk.

Mezi hlavní cíle a úkoly přípravy a vzdělání na všech stupních soustavy vojenských škol, zejména pak na vysokoškolském a postgraduálním stupni, bude patřit výchova k samostatné tvůrčí práci a rozvoj návyků v oblasti duševní práce potřebných pro další sebevýchovu a sebevzdělávání.

Nové obsahové koncepce vzdělání žáků a posluchačů vojenských škol se projeví i v kvalitativně nových přístupech k metodám i formám výchovně vzdělávací činnosti. Výraznější se budou uplatňovat metody formativní a problémové (na úkor informačních), které podstatněji aktivizují posluchače.

Ve formách výuky bude nutné postupně vytvářet podmínky ke zvýraznění skupinového vyučování a studiu podle individuálních plánů.

V metodě učení dojde u žáků a posluchačů k výraznějšímu přechodu k řešení konkrétních problémů vojenské praxe s využitím získaných teoretických znalostí. Hlavní metoda studia — samostatná práce — bude orientována na formování schopností žáků a posluchačů samostatně tvořivě pracovat. Tyto schopnosti budou cílevědomě a postupně dováděny k dovednostem a návykům ve vedení, organizování a realizační činnosti v plnění výchovných a výcvikových úkolů. V tom bude spočívat i hlavní motivace ke studiu.

V teorii vyučování bude převládat didaktika myšlení nad didaktikou paměti.

Využití didaktických prostředků bude přecházet od zabezpečení názornosti a srozumitelnosti při osvojování poznatků k rozvíjení schopností samostatné práce u žáků a posluchačů.

V jednotlivých formách výchovně vzdělávacího procesu budou zdokonalovány problémové, motivační a individuální přístupy k usměrňování práce žáků a posluchačů a jejich hodnocení. V hodnocení výsledků studia bude především ověřována schopnost samostatně a tvořivě uplatňovat osvojenou teorii a metodologii při řešení zadaných úkolů.

Celkově bude docházet k ústupu od verbálního pojetí výuky. Místo toho bude posilována její teoretická a metodologická funkce s důrazem na prohlubování sepětí teorie s praxí, výchovně vzdělávacího procesu s požadavky vojenské praxe s vědeckovýzkumnou činností.

Postupně se bude výrazněji zdokonalovat výchova nadaných a talentovaných žáků a posluchačů. Odborná i vědeckovýzkumná činnost žáků a posluchačů se bude stále výrazněji stávat nedílnou součástí výchovně vzdělávacího procesu na vojenských školách.

Uplatňování progresivních aktivizačních metod a forem výuky (zejména dynamizujících vyučovanou problematiku a přibližujících výuku k praxi vojsk), vyvolání vědeckotechnickým rozvojem i rozvojem vojenství a jednotlivých pedagogických disciplín, si vyžadují rozsáhlou inovaci existujících a tvorbu zcela nových prvků učební a výcvikové základny vojenských škol. Rozvoj této základny bude tedy stále více podmiňovat a limitovat kvalitu a efektivitu výchovně vzdělávacího procesu, a to s urychlující se tendencí.

Proces zkvalitňování přípravy kádrů na vojenských školách se bude rozvíjet postupně v určitých časových obdobích. Na základě současných prognostických poznatků nelze v současné době vymezit objektivně zdůvodněnou etapizaci rozvoje vojenského školství. Je také značně obtížné postihnout zejména vliv řady vnějších i vnitřních faktorů, které budou v jeho rozvoji působit. Vzhledem k praktickému významu takové etapizace zejména pro dlouhodobé a střednědobé plánování by bylo nutné zabezpečit komplexní a kontinuální prognózování rozvoje vojenského školství.

Z existujících prognostických poznatků vyplývají zatím dvě základní skutečnosti, ze kterých lze do určité míry odhadnout pravděpodobné etapy zkvalitňování procesu přípravy vojenských odborníků.

Především, že nejbližší období tohoto procesu zásadně ovlivňují opatření, která jsou realizována na základě úkolů a požadavků XVI. sjezdu KSČ a v rámci 7. pětiletého plánu. Důsledky těchto opatření se promítanou do činnosti vojenských škol i v 8. pětiletce, tzn. v období do roku 1990.

Dále, že předpokládaný rozvoj vědy a techniky, operačního i bojového použití vojsk, speciálních vojsk a služeb a systému velení a řízení vojsk v ČSLA si zřejmě

vyžádá kolem roku 1990 realizovat v přípravě vojenských odborníků kvalitativní změny. To bude vyvoláno i novou kvalitou absolventů středních škol, kteří budou od roku 1987/88 nastupovat ke studiu na VVŠ.

Další vývoj zkvalitňování přípravy bude do značné míry realizován v období postupné generační obměny velitelského a vědecko-pedagogického sboru vojenských škol, která by měla být v zásadě ukončena do roku 1990.

Obdobné časové vymezení naznačuje i proces postupné automatizace v oblasti řízení vojenského školství.

Z těchto skutečností lze vyvodit, že určitým významným mezníkem ve vývoji vojenského školství bude období kolem roku 1990. Proto lze oprávněně předpokládat, že se proces zkvalitňování přípravy vojenských odborníků bude v následujících letech rozvíjet pravděpodobně ve dvou základních etapách. Bude to bližší etapa, zahrnující převážně 80. léta, a vzdálenější etapa, vymezená v zásadě 90. léty. Obsah uvedených etap lze zatím charakterizovat jen rámcově. Přitom bude rozdílná i konkrétnost této charakteristiky, neboť zejména etapu devadesátých let bude nutné upřesňovat na základě výsledků dalších prognostických prací.

V bližší etapě zkvalitňování přípravy vojenských odborníků by mělo být cílem **výchovně vzdělávací činnosti** vojenských škol cílevědomé zdokonalování existujícího systému přípravy vojenských odborníků v souladu s požadavky vedení KSČ a velení ČSLA, za souběžného vytváření potřebných podmínek ke kvalitativní změně v obsahu i metodách této přípravy na přelomu 80. a 90. let.

Ve vojenských gymnáziích a ve vojenských středních odborných učilištích bude realizována nová koncepce studia a upřesněn její obsah i na vojenských středních odborných školách. Od roku 1985 lze předpokládat postupné rozvinutí systému maturitního studia. V letech 1985–1987 bude nutné zpracovat novou základní dokumentaci na vojenských vysokých školách. V souvislosti s tím bude potřebné upřesnit strukturu studijních oborů a specializací, a to i z hlediska dalšího rozvoje přípravy vojenských kádrů v mezinárodním studiu.

Průběžné inovace si vyžádá i dokumentace pro nové cykly postgraduálního studia. Vzhledem k potřebě zvyšovat kvalifi-

kaci narůstajícího počtu absolventů vojenských vysokých škol je nutné vytvořit a postupně rozvíjet systém postgraduálních kursů. Rozvinout je nutné také postgraduální přípravu absolventů vojensko-průmyslových oborů, kteří budou pracovat v oblasti speciální výroby.

V metodách a formách výchovně vzdělávacího procesu bude potřebné klást zvýšený důraz na rozvoj a zkvalitňování samostatné práce posluchačů. Postupně realizovat systém jejího pedagogického řízení. Zvláštní péči bude nutné věnovat osvojování metod samostatné práce u posluchačů 1. a 2. ročníku studia. Závažným úkolem bude také další zdokonalování a využívání aktivních metod a forem výuky a prohlubování metodické úrovně praktických forem výuky a výcviku. Budou aktivněji využívány metody a formy výuky integrované v ucelném didaktickém systému. Ke zdokonalení připravenosti absolventů vojenských škol pro práci u vojsk budou postupně využívány i metody aktivního sociálního učení.

Zkvalitňována bude odborná práce žáků a vědecká práce posluchačů. Ve dru-

hé polovině etapy je žádoucí již uplatňovat vědeckou práci posluchačů v rámci výchovně vzdělávacího procesu.

Výrazněji se bude rozvíjet studium podle individuálních studijních plánů. Na základě zobecněných poznatků bude v těchto formách rozvíjena práce s talentovanými posluchači, a to i v mezipředmětovém studiu.

Učební a výcvikovou základnu bude potřebné rozvíjet k vytváření podmínek pro výraznější zkvalitňování výchovně vzdělávacího procesu a zvyšování jeho efektivnosti.

Do roku 1985 bude rozvoj v této oblasti realizován v souladu s pětiletým plánem a unifikací prvků UVZ, doplnění a nasycení jednotlivých škol unifikovanou didaktickou technikou. Zdokonalování dovedností a návyků žáků a posluchačů si vyžadá rozpracování a postupné realizování širší koncepce rozvoje polní základny a systému využívání výcvikových útvarů ČSLA pro výcvik žáků a posluchačů vojenských škol. K rozvoji jednotlivých prvků UVZ a jejich efektivnímu metodickému využití je potřebné vyřešit řadu vědeckovýzkumných a expertizních úkolů.

Období po roce 1985 do roku 1990 bude charakterizováno postupným rozvinutím multimediálního systému didaktických technických prostředků a využíváním dynamických prvků výuky, jako jsou výuková televize, simulátory, тренаžéry a počítačové systémy.

To si vyžadá rozvinutí intenzivní metodické práce a výrazné zdokonalení připravenosti pedagogických kádřů i technických pracovníků zabezpečujících provoz jednotlivých prvků UVZ, v nových otázkách didaktiky a metodiky výuky.

V závěru této etapy by měly být vytvářeny experimentální podmínky pro přechod na zárodky integrovaných a radioelektronických systémů výuky.

Ve vědeckovýzkumné činnosti bude etapa do roku 1990 charakterizována neustále narůstající účastí vojenských vysokých škol při plnění vědeckých úkolů pro ČSLA, Štáb spojených ozbrojených sil a národní hospodářství. Při zpracování plánů vědecké práce na osmou pětiletku bude potřebné důsledně uplatnit požadavek na výběr rozhodujících směrů vědecké práce a koncentraci vědeckovýzkumné kapacity vojenských škol.

Ke zkvalitňování systému přípravy vojenských kádřů bude potřebné rozvinout cílevědomou, komplexní teoretickou a výzkumnou práci v oblasti výchovně vzdělávacího procesu a řízení vojenských škol a školství. Klíčovými úkoly v této oblasti

zahrnout do plánu vědecké práce MNO na období 1985–1995.

Zabezpečení vysoké kvality řešených vědeckých úkolů si vynutí podstatně výraznější uplatňování metody jejich interdisciplinárního a týmového řešení. Náléhavým požadavkem je postupné rozvíjení užší spolupráce VVS a výzkumných pracovišť a útavů ČSLA, popřípadě vytváření společných (i dočasných) pracovišť vybraných vědeckovýzkumných úkolů. Ke zkvalitňování vědecké práce VVS bude také potřebné zhodnotit a postupně vytvářet podmínky pro zřizování jejich vědeckých pracovišť v základních oborech, které budou rozvíjet.

Úkoly vyplývající z generační obměny značné části vědecko-pedagogického sboru vojenských škol si zejména ve druhé polovině této etapy vyžadují mimořádně intenzivní rozvoj vědecké výchovy pro potřeby vojenského školství i ostatních složek ČSLA. Značný růst úkolů v této oblasti bude potřebné kvalifikovaně a všestranně zabezpečit.

V oblasti zdokonalování činnosti vědecko-pedagogických pracovníků, učitelů a velitelů-vychovatelů bude nutné včas reagovat na změny v obsahu, struktuře a charakteru jejich práce, které probíhají a budou se prohlubovat zejména pod vlivem kvalitativních změn v obsahu, metodách a formách výchovně vzdělávací a vědecké práce i širokého využívání technických prostředků v této práci. Vznikající problémy bude nutné řešit především důsledným a postupným uplatňováním zásad a principů vědecké organizace práce učitelů, zejména optimalizací její obsahové a časové struktury.

Urychleně bude nutné vytvořit a zahájit činnost komplexního systému cyklické přípravy a zvyšování kvalifikace učitelů, velitelů-vychovatelů a dalších odborníků ve vojenském školství. Zvláštní pozornost bude třeba věnovat zvyšování kvalifikace v oblasti pedagogiky, psychologie, využívání technických prostředků výuky, sociologie vojenské školy a vědecké organizace práce a jejího řízení.

Bude potřebné podstatně zvýraznit úlohu metodické práce při zkvalitňování výchovně vzdělávacího procesu a zabezpečit její kvalifikované řízení na všech stupních vojenského školství.

Zcela mimořádnou pozornost i mimořádná opatření si vyžadá realizace požadavků na **kádrové doplňování vojenských škol**, zejména z hlediska generační obměny učitelů a velitelů, která bude v rozhodující míře probíhat v období 1985 až 1990. Klíčovou pozornost při generační obměně bude potřeba věnovat vedoucím

funkcionářům kateder, učebních skupin a fakult.

V ekonomickém, finančním a investičním zabezpečení rozvoje vojenských škol bude potřebné přednostně řešit problémy zabezpečení růstu počtu školených žáků a posluchačů a požadavky vyplývající z polytechnizace studia ve VG. V této bližší etapě bude také dokončena nezbytná investiční výstavba VVŠ a budou realizovány naléhavé investiční požadavky vojenských středních škol.

Na základě analýzy současného stavu a v souladu s požadavky nastávajícího období bude potřebné zpracovat reálnou prognózu dlouhodobého zabezpečení rozvoje vojenského školství. Z ní vyvodit úkoly, které bude třeba prioritně zařadit do plánů na osmou a devátou pětiletku.

Po roce 1985 bude v této oblasti nutné především cílevědomě modernizovat základní fondy, hledat cesty k integraci UVZ v rámci jednotlivých škol, mezi školami navzájem a mezi školami a vojsky (popřípadě i ostatními zařízeními ČSLA). Bude potřebné, aby se některá projekční, stavební a výrobní zařízení výrazněji specializovala na potřeby vojenských škol.

Realizace těchto problémů si vyžádá prohlubovat ekonomické myšlení všech odpovědných pracovníků vojenského školství a uplatňovat metodu ekonomické analýzy v jejich řídicí práci.

V řídicí a organizační práci půjde, s využitím cílově programového přístupu, zejména o prohloubení vědeckosti, komplexnosti a perspektivnosti práce vojenských škol a vytváření předpokladů pro efektivnější plnění úkolů výuky, vzdělávání a vědecké práce. V návaznosti na dokončovanou investiční výstavbu a účelné rozmístění studijních oborů a specializací do jednotlivých školících center bude nutné dokončit proces optimalizace struktury vojenských škol. Na základě to-

ho bude potřebné vypracovat novou koncepci systému vědeckého řízení vojenských škol i školství jako celku, který by účelně skloobil požadavky diferenciace a decentralizace s požadavky jednotného centralizovaného řízení a umožnil optimální sepětí vojenského školství s praxí vojsk.

Vývoj organizační struktury vojenských škol bude stále výrazněji ovlivňován potřebami industrializace výchovně vzdělávacího procesu, rozvojem UVZ a narůstající mechanizací a hlavně automatizací řídicí činnosti. V důsledku toho bude potřebné vytvořit nové prvky v organizační struktuře (audiovizuální centra, výroba didaktických náplní, střediska pro automatizované řízení apod.).

Zdokonalování řídicí a organizační práce si vyžádá (spolu s generační obměnou) vybudovat a postupně realizovat systém přípravy vedoucích pracovníků a pracovníků řídicího aparátu vojenských škol ve specializovaných postgraduálních kursech.

V etapě do roku 1990 bude využíváno existujících technických prostředků a tematického vybavení k automatizaci řízení. Postupně budou vybudovány na vybraných VVŠ autonomní AIS a vytvářeny podmínky k jejich integraci.

Potřebné je také vytvořit systém kontinuálního prognózování na stupni MNO a v jednotlivých vojenských školách s potřebnou institucionální základnou. Zdokonalit bude nutné střednědobé plánování na všech vojenských školách a dlouhodobé plánování na stupni vojenského školství ČSLA.

Mimořádná úloha bližší etapy rozvoje vojenského školství spočívá mj. i v tom, že by v ní měly být položeny základy k cílevědomému, programovému a plánovitému řízení tohoto rozvoje.

Na základě současného poznání je možné předpokládat, že vývoj přípravy vojenských odborníků v letech 1990–2000 bude charakterizován následujícími rysy.

Ve výchovně vzdělávacím procesu by měl být kvalitativně změněn obsah středoškolského i vysokoškolského studia vojenských odborníků. V souladu s potřebami vojskové praxe bude nutné rozvinout systém pomaturitního studia. Kvalitativně vyšší úroveň by mělo mít i postgraduální vzdělávání absolventů VVŠ v rámci PGS i v postgraduálních kursech. Výrazným rysem výchovy a vzdělání by měla

být důsledná realizace objektivních integračních tendencí v obsahu a metodách přípravy vojenských kádřů. Nová kvalita obsahu přípravy si vyžádá využívání převážně aktivizujících metod a forem výchovně vzdělávacího procesu s důrazem na samostatnou tvůrčí práci žáků a posluchačů. V řízení této činnosti a v práci s nadanými a talentovanými posluchači by měl převládat individuální přístup.

V přípravě žáků a posluchačů bude požadována kvalitativně vyšší úroveň naplňování principu jednoty teorie a praxe a jednoty výuky a výchovy. Vědecká prá-

ce posluchačů se stane nedílnou součástí výchovně vzdělávacího procesu. Při hodnocení výsledků práce žáků a posluchačů bude především oceňována schopnost systémového přístupu a tvůrčího využití znalostí v aplikaci na řešení konkrétních úkolů praxe.

Ve využívání prostředků výuky a v rozvoji UVZ bude pro první období charakteristické rozvinutí funkcí multimediálního integrovaného systému výuky. Tento však bude postupně nahrazován novými elektronickými výukovými, simulačními a informačními studijními zařízeními. Využívání těchto nových elektronických systémů se však výrazněji rozvine až po roce 2000.

Vědeckovýzkumná činnost vojenských vysokých škol bude v této etapě plně soustředěna na vybrané problémy výstavby ČSLA a potřeby zkvalitňování výchovně vzdělávacího procesu a řízení vojenských škol. Při řešení vědeckých úkolů by měla převažovat interdisciplinární a týmová činnost i úzká spolupráce nejlepších odborníků vojenských škol a výzkumných ústavů v příslušných oborech. K řešení klíčových úkolů budou vytvářena specializovaná pracoviště (i dočasného charakteru). V základních skupinách vědních oborů by řízení vědecké práce mělo být realizováno prostřednictvím vybraných pracovišť vojenských škol.

V souladu se změnami v celostátním systému budou uplatňovány nové metody vědecké výchovy na vojenských vysokých školách.

Na základě výsledků spolupráce a získaných zkušeností bude účelné vytvářet podmínky pro integraci vědeckovýzkumné činnosti vojenských vysokých škol a vědeckých pracovišť, popřípadě vědeckých pracovišť resortů na základě uzavřených dohod. Budou-li vytvořeny odpovídající podmínky, bude žádoucí vytvářet vědecko-pedagogické komplexy z vybraných VVŠ, výzkumných a výcvikových zařízení ČSLA.

V letech 1990–2000 bude pracovat ve vojenských školách úplně nová (věkově i kvalifikačně) **generace vědecko-pedagogického sboru, učitelů a velitelů výchovatelů**. Tuto postupně přeměny by bylo účelné využít k vyřešení některých vážných problémů, které ovlivňovaly rozvoj dnešní generace. Je žádoucí, aby tito pracovníci vojenských škol tvořili samostatnou profesi s vlastním profilem, strukturou a úrovní vlastní kvalifikace. Jejich průběh služby by měl být řízen v souladu s optimálním harmonogramem. K maximálnímu využití jejich kvalifikace je potřebné, aby jejich činnost byla důsledně organizována v souladu s principy a zásadami vědecké organizace práce učitelů.

Vlivem všestranného zasazování nových prvků UVZ do výuky se postupně projeví potřeba nové dělby práce v existující struktuře funkcí v rámci pedagogického sboru (např. „pedagog-programátor“, „pedagog-prognostik“ apod.), popřípadě vzniku nových funkcí. Tato nová struktura funkcí si vyžádá vědecké přehodnocení poměru mezi počty pedagogických a provozně technických pracovníků různých profesí i jejich nové pedagogicko-psychologické kvalifikace.

Náročné úkoly vojenských škol v prohlubování komunistické výchovy, hlubším uplatňování principů jednoty vědy, výchovy a vzdělání, jednoty teorie a praxe i realizaci dynamických změn v přípravě žáků a posluchačů si vyžádají, aby v řídicí a organizátorské práci byly výrazněji uplatňovány vědecké metody plánování, organizace, kontroly i hodnocení výsledků ve výchovně vzdělávacím procesu i v dalších základních oblastech činnosti vojenských škol.

Nedílnou součástí řídicí a organizátorské činnosti v této etapě by se mělo stát prognózování a výhledové plánování. V činnosti vedoucích pracovníků a pracovníků řídicího aparátu by se měl výrazně prozrazovat systémový a komplexní (interdisciplinární) přístup.

Zpracovaná prognostická studie o rozvoji vojenského školství ČSLA do roku 2000 odráží současný stupeň poznání této problematiky poměrně širokého okruhu řešitelů a spoluřešitelů ze složek MNO i vojenských škol. Studie představuje jednu z možných cest prognostického zkoumání a vyjádření dané problematiky. Vychází z teoretické koncepce, že základem prognózování rozvoje vojenského školství je prognóza vzdělání vojenských odborníků. Přitom prognóza vzdělání zahrnuje

všechny základní potřeby a požadavky, které vyplývají z hlavních determinujících faktorů, ovlivňujících vzdělání vojenských odborníků. Z prognózy vzdělání jsou pak odvozeny tendence rozvoje ostatních oblastí vojenského školství. Nakolik byl zvolený teoretický a metodologický postup řešitelů úkolů správný, ukáže praxe dalšího rozvoje vojenského školství i další prognostická činnost v této oblasti.

Zkušenosti z řešení vědeckého úkolu VV-RE-48 přesvědčivě ukazují, že rozvoj jednotlivých oblastí vojenského školství probíhá a zřejmě i nadále bude probíhat pod vlivem dynamického vývoje determinant celospolečenského, vědeckotechnického i vojenského charakteru, prohlubujících se integračních tendencí i pod vlivem vlastní praxe vojenských škol. To způsobuje mj. i poměrně rychlé zastarávání zpracovaných prognóz i studií tohoto charakteru. Proto je objektivně potřebné pokračovat v nastoupené cestě a rozvinout komplexní a kontinuální prognostickou činnost pro potřeby rozvoje vojenského školství. Podstatnou otázkou přitom je, aby v cílevědomém a kontinuálním prognózování byly permanentně odhalovány nové podněty k prohlubování kvality a efektivnosti výchovně vzdělávacího procesu, jako základnímu kritériu jeho intenzifikace. Tím vytvořit podmínky k souběžnému zpracování koncepčních i realizačních úkolů zabezpečujících trvalou intenzifikaci výchovně vzdělávacího procesu a jeho nepřetržitou adaptaci na nové

celospolečenské i specificky vojenské požadavky. To si vyžaduje také podstatně zkvalitnit i zpracování obecných teoretických a metodologických otázek prognózování v této oblasti. Zpracovaná prognostická studie k tomu vytváří prvotní a poměrně komplexní předpoklady.

Výchova a vzdělání vojenských kádřů a vědecká činnost vojenských škol budou i v nastávajícím prognózovaném období jedním z rozhodujících nástrojů Komunistické strany Československa a velení ČSLA při zabezpečování dalšího zvyšování bojové pohotovosti a připravenosti ČSLA v podmínkách budování a obrany rozvinutého socialismu v ČSSR i světového socialistického společenství.

Realizace těchto úkolů si objektivně vyžadá uskutečnění kvalitativních změn prakticky ve všech oblastech činnosti jednotlivých prvků a složek vojenského školství ČSLA. Náročnost jejich realizace ve stále složitějších celospolečenských a mezinárodních podmínkách si vyžaduje zkvalitnit řízení všech procesů ve vojenském školství na základě dlouhodobého výhledu.

Poznámka redakce: Autor článku vedl v letech 1981—1983 rozsáhlý pracovní kolektiv, který zpracovával prognostickou studii o předpokládaném rozvoji výchovy a vzdělávání vojenských kádřů s časovým horizontem do roku 2000. Údaje článku se nerozcházejí se zpracovanou a úspěšně oponovanou studií.

Styl řízení velitelů

Úspěšné plnění úkolů bojové pohotovosti, bojové a politické přípravy je těsně spjato se zdokonalováním řídicí činnosti velitelů. Problematice zlepšování stylu řízení velitelů je tudíž věnována vzrůstající pozornost. V dokumentech MNO a HPS ČSLA jsou vytyčeny úkoly pro přípravu a výchovu velitelského sboru a je zdůvodněna potřeba soustavné péče o vysokou politickou, odbornou a morální připravenost velitelského sboru, rozvíjení jeho schopnosti řídit, organizovat a vychovávat svěšené kolektivy vojáků.

Zvyšování účinnosti řídicího působení velitele není jednoduché a snadné.

V ozbrojených silách je tento problém podmíněn zejména zabezpečováním bojové připravenosti vzhledem k současné vojenskopolitické situaci, modernizací bojové a zabezpečovací techniky, uskutečňovanými organizačními změnami a nastupujícími novými veliteli z vojenských škol. Výchozí diskuse všech našich úvah o dalším zdokonalování stylu řízení velitelů spatřujeme nejen v teoretických, ale také v prakticky ověřených poznatcích, opíráme o základní tezi, že řízení jednotek (útvarů) je především vedením lidí a jde o jednu z nejsložitějších oblastí lidské činnosti — práci s lidmi.

Styl řízení vyjadřuje způsob, jakým vedoucí uskutečňuje řízení, jak tvořivě uplatňuje principy vědecké organizace práce, jak vede a vychovává podřízené a získává je pro odpovědné plnění úkolů. Stylem řídicí práce budeme rozumět celkové pojetí výkonu pracovní funkce vedoucího pracovníka, jež se projevuje ve všech oblastech řídicí práce.

Styl řízení vedoucího se vyznačuje všeobecnými, stabilními, charakteristickými způsoby postupu při dosahování cílů řízení. Je determinován objektivními a subjektivními, externími a interními faktory řídicí činnosti. Vědecký styl řízení směřuje k racionálnímu uspořádání pracovních podmínek, pracovního prostředí a pracovního procesu vedoucího, k dosažení příznivého poměru mezi vynaloženým úsilím a výsledky v řídicí činnosti. Představuje optimální spojení racionální, duševně tvůrčí práce na jedné straně a formalizované, algoritmované a rutinní práce na straně druhé. Správným uplatňováním stylu řízení musí socialistický vedoucí vést svěšené kolektiv k vyšší výkonnosti, aby bylo dosaženo plného využití jeho existujícího potenciálu, cílů s vyšší efektivitou.

V naší vojenské teorii a praxi má pojem styl řízení své pevné místo. **Styl řízení velitele** představuje celkové pojetí výkonu velitelské funkce, konkrétně

— přístup k plnění funkčních povinností,

— příznačné a podmíněné používání metod a technik řízení, osobní kvality, zaujímané postoje a sledované cíle, které se promítají do jeho řídicí práce; vztah k obsahu a smyslu služební funkce.

V socialistických zemích se vžil pojem **leninský styl řízení**, který je kvalitativním vymezením stylu řídicí činnosti. Leninský styl řízení můžeme považovat za určitý ideál, vzor stylu řízení, které zahrnuje odkaz teoretické a praktické činnosti V. I. Lenina. Jeho základní charakteristiku určují společenské vztahy a uplatňované principy vědeckého řízení socialistické společnosti.

O leninském stylu řízení hovoříme v případě, kdy velitel uplatňuje vědecky zdůvodněné a praxí ověřené zásady řízení principiálním, konkrétním a tvůrčím způsobem. Tvoří jej ucelený, zákonitě spojený systém neefektivnějších forem, metod a prostředků, které umožňují dosahovat optimálních výsledků v procesu řízení každodenní bojové činnosti vojsk.

Leninský styl řízení, jehož pevným základem je marxisticko-leninská teorie a praxe, hluboká znalost zákonů společenského vývoje, se neustále obohacuje a rozvíjí tím, jak tvořivě se rozpracovává marxismus-leninismus, jak se rozšiřují praktické zkušenosti z procesu řízení vojsk. Je charakterizován tvořivým uplatňováním zásad řízení s ohledem na sociální podmínky a zvláštnosti řízení vojenské jednotky.

Tvořivost ve stylu řídicí činnosti velitele se realizuje při zdokonalování jeho vlastní řídicí činnosti, v důsledném boji proti neefektivním přístupům v řídicí činnosti. Rozvíjí se na základě vlastní profese, dostatečné průpravy v metodologických otázkách vedení podřízených. Tvořivost za každou cenu je ovšem stejně neúčelná jako absolutizace existujících forem a metod práce s podřízenými.

Poznatky z praxe ukazují, že ve stylu řídicí činnosti velitelů existuje ještě řada možností pro jeho zdokonalování. Není plně dořešována koncepčnost v řídicí činnosti. Velitelé řeší denní úkoly a problémy podřízených nedostatečně efektivně s ohledem na vznik nastávající situace a dlouhodobé cíle. Mnohé sociálně politické a výchovné úkoly jsou řešeny málo tvořivým způsobem. Aktivní politická a výchovná práce s podřízenými není vždy důsledně prováděna, problémy a žádosti podřízených se řeší mnohdy v omezeném čase a administrativním způsobem. Radu vlastních povinností a úkolů ve stranickopolitické práci přenášejí velitelé na politické pracovníky a stranické organizace.

Z neefektivních přístupů v řídicí činnosti je potřebné dále se zmínit o **subjektivismu** a jeho různých projevech. Subjektivismus pramení hlavně z podceňování či neznalosti objektivní situace, spolehání se na vlastní zkušenost a nekritické prosazování vlastních představ. Obvykle se projevuje podceňováním objektivní analýzy, kritičnosti a přeceňováním vlastních názorů a zkušeností. Vyskytuje se vždy více tam, kde je nedostatečně využíváno možností a zkušeností odborných funkcionářů a politických pracovníků. Z projevů subjektivismu v řízení zasluhuje pozornost překonávat tyto možné neefektivní přístupy: Voluntarismus, konformismus, byrokratismus, rutinérství.

Voluntarismus je typický vnášením osobních zájmů a přání do rozhodování. Voluntarismus v řízení znamená, že zpravidla možnosti a podmínky neodpovídají tomu, čeho se chce dosáhnout. I přes určitý dílčí přínos voluntaristických rozhodnutí, spočívající ve snaze dosáhnout cíle, jsou tato rozhodnutí mnohdy ne-reálná, neboť nedoceňují vliv objektivních podmínek.

Konformismus představuje bezpodmínečné podřízení se nadřazené autoritě jakékoli kvality. Projevuje se v jednoznačném přijímání jakýchkoli úkolů, podléhání řídicím vlivům s žádoucími i nežádoucími následky. Tento přístup je vyvoláván řídicím vlivem a tlakem nadřazených, je však podmíněn také osobností velitele. Konformismu podléhají zvláště velitelé,

kteří se vyhýbají konfliktům, neradí rozhodují a přijímají osobní odpovědnost.

Byrokratismus se projevuje v přeceňování významu předpisů, směrnic a nařízení při vedení podřízených. Vše se řídí podle směrnic, problémy se neřeší v duchu předpisu, ale přesně podle litery předpisu. Byrokratismus se rovněž projevuje preferencí administrativních metod v řízení, neúměrným vyžadováním různých hlášení a informací od podřízených. Proti těmto nesprávným jevům vytyčil celostátní stranický aktiv požadavek překonávat administrativní metody řízení, které odvádějí vedoucí funkcionáře od živé práce s lidmi, od řízení konkrétních výchovných a výchovných úkolů, svěst rozhodný boj proti zbytečnému papírování a byrokratismu.

Rutinérství znamená uplatňování navyklých přístupů a postupů i za podmínek, které vyžadují tvůrčí způsob řešení problémů. Vyskytuje se ve vojenskoodborné i politické činnosti u těch velitelů, kteří jednájí povrchně, projevují malou ochotu osvojovat si nové poznatky a měnit navykly způsoby práce. Bylo by ovšem chybné ztotožňovat rutinérství s rutinními činnostmi, rutinní činnosti zamítat, neboť mají své opodstatněné místo v řízení. V nepodstatných a opakujících se řídicích činnostech šetří energii, vytvářejí veliteli prostor pro tvůrčí činnost. Překonávání rutinérství v řídicí činnosti velitelů je však zvláště aktuální, neboť vojenská činnost je objektivně ve značné míře normativně určena a vyznačuje se řadou stereotypů, což umožňuje v některých případech rutinérství zakrývat.

Příčiny neefektivních přístupů v řídicí činnosti velitelů jsou rozmanité. Spočívají jak ve vlastní činnosti velitele, v jeho předpokladech a možnostech, tak i ve vlivech prostředí, ve kterém se řízení uskutečňuje. Velitel vždy řídí určitou jednotku (útvár) v konkrétních sociálních podmínkách, využívá přitom své zástupce, odborné náčelníky, politické pracovníky a funkcionáře stranických a svazáckých organizací. Jeho styl řízení je proto více či méně intenzivně ovlivňován, působí na něj jak subjektivní, tak objektivní vlivy pozitivního nebo negativního charakteru. Je tudíž žádoucí a nanejvýš prospěšné, aby velitel dovedl nalézt příčiny, které brání zlepšování stylu řízení, a sám jej dále zdokonaloval. Protože se velitelé v praxi učí zvládnout a uplatňovat leninský styl řízení, někteří se mu přibližují, jiní ještě nedosahují jeho kvality, je správné vztahovat pojem leninský styl řízení k žádoucímu stylu řízení a neoznačovat jím uplatňovaný styl řízení všech velitelů v praxi.

Ve stylu řídicí činnosti velitelů je možné pozorovat kromě individuálního i obecně — typické. Každý velitel představuje neopakovatelnou osobnost, a zároveň má v sobě i cosi typického, představuje určitý charakteristický styl řízení. Věda odhaluje zákonitě, podstatně, obecně a tudíž je celkem přirozené, že při zkoumání velitele a jeho stylu řízení se pozornost zaměřuje na typické projevy a typy řídicí činnosti.

Pod **typem řídicí činnosti velitele** chápeme komplex ustálených, významných rozlišovacích vlastností a znaků charakteristických pro tuto skupinu lidí, kteří vykonávají stejnou činnost. Určitý typ řídicí činnosti velitelů shrnuje a obsahuje charakteristické, podstatné vlastnosti, tvoří samostatnou kvalitu vzniklé skupiny lidí. Tato skupina velitelů má relativně samostatné postavení z hlediska fungování v armádě, přičemž jí byla přisouzena (subjektivně, na základě ověřených poznatků nebo vzhledem k praktické činnosti) významnost vytyčením její úlohy ve vojenské praxi.

Základní kritérium pro vypracování typů řízení velitelů představuje jednota politického a odborného řešení problémů v řídicí činnosti. V odborné literatuře je někdy toto kritérium formulováno také jako orientace na lidi a na úkoly. Žádoucí typ, který projevuje vlastnosti odpovídající leninskému stylu řízení, uplatňuje jednotu politických a odborných přístupů v řízení. Tato jednota se projevuje sjednocováním podřízených ke kvalitnímu plnění úkolů bojové a politické přípravy. To ovšem nikterak neznamená, že v konkrétních situacích, za určitých podmínek může některá ze stránek v činnosti velitele domínovat.

Preference odborného přístupu se projevuje v požadavcích velitele na splnění úkolů za každou cenu, bez ohledu na podmínky a na úkor pozornosti a péče o podřízené. Naproti tomu jednostranná preference zájmů podřízených vede ke snižování náročnosti, k oslabování zájmů o plnění úkolů.

S použitím uvedeného kritéria jednoty politických a odborných přístupů pokládáme za základní tyto typy řízení velitelů: sociálně integrační, autoritativní, benevolentní, lhostejný.

Sociálně integrační typ (označovaný také jako demotický, participativní) vhodně spojuje politické a odborné přístupy při plnění úkolů bojové a politické přípravy. Usiluje o kvalitní plnění uložených úkolů a upevňování morálního politického stavu.

Při rozhodování dává přednost společenskému zájmu. Rozhoduje se v jednotě s ohledem na úkoly jednotky (útvary) a zájmy podřízených, v zásadních otázkách využívá názorů a návrhů podřízených velitelů, odborných náčelníků, politických pracovníků, stranických a svazáckých funkcionářů. Ve své činnosti se opírá a využívá síly vlivu stranických a svazáckých organizací.

Dovede podřízené získávat a sjednocovat k odpovědnému plnění úkolů, používá metod politického vedení a výchovného působení. Využívá schopností podřízených, pravidelně a objektivně je hodnotí, odměňuje a trestů používá uvážlivě a spravedlivě. Ve výchově staví na uplatňování metody přesvědčování, výchovně působí svým příkladem a široce využívá individuálního přístupu k podřízeným.

U podřízených má vysokou autoritu pro své vojenskoodborné, politické a morální kvality. Systematicky pracuje s politickým pracovníkem, předsedou a výběrem stranické a svazácké organizace. Tento typ řízení je žádoucí a odpovídá leninskému stylu řídicí činnosti velitele.

Autoritativní typ (autokratický) při plnění úkolů bojové a politické přípravy preferuje odborný přístup. Náročně vyžaduje plnění služebních úkolů a od podřízených očekává bezpodmínečnou poslušnost. V rozhodování dává přednost odbornému zájmu, bere malý ohled na spokojenost lidí. Problémy podřízených pokládá za překážky úspěšného plnění úkolů, nezajímá se o jejich příčiny a řeší je administrativně.

Při vedení podřízených kladě důraz na maximální adaptabilitu úkolům a situaci, méně rozvíjí aktivitu podřízených. Organizačně správní metody řízení používá v plném rozsahu, metody politického vedení a výchovného působení v omezené míře. Je přesvědčen, že ke splnění stanovených úkolů je nutné vydat především odpovídající rozkazy a nařízení. Přesvědčování a individuálního přístupu plně nevyužívá. V používání odměn a trestů přeceňuje úlohu trestů ve výchově. Přísně kontroluje, převážně se zaměřuje na chyby a nedostatky. Jednosměrně komunikuje s podřízenými, nedoceňuje koordinaci svého výchovného působení s politickým pracovníkem, stranickou a svazáckou organizací.

Tento typ řízení ve vymezené dimenzi může mít krajní polohy: jednak preferuje administrativní přístupy se zdůrazňováním předpisů, směrnic, nařízení, což může vést až k byrokratismu, jednak od-

borný přístup doplňuje zabezpečením všech práv a pracovních podmínek podřízeným, více přihlíží k jejich zájmům.

Autoritativní typ velitele může sehrávat důležitou úlohu v bojových a kritických situacích, při řešení jednoduchých a krátkodobých úkolů a při vedení méně kvalifikovaných podřízených. Pokud nezmění svůj vztah k podřízeným, nemůže trvale dosahovat kvalitních výsledků zejména v politické přípravě a výchově vojáků.

Benevolentní typ (liberální) preferuje politický přístup. Stává se, že poněkud zaostává po odborné stránce. Hlavním kritériem rozhodování jsou pro něho zájmy podřízených, jejich spokojenost a pozitivní prožívání dosažených výsledků. V jednání s nadřízenými prosazuje požadavky podřízených. Ochotně deleguje pravomoc a odpovědnost.

V řízení jednotky víceméně spoléhá na seberegulaci, podřízeným velitelům ponechává velkou míru volby obsahu a metod práce. Dbá na dobré sociální klima, citlivě řeší problémy podřízených. Umožňuje uplatnění schopných lidí, k lidem má důvěru a svou autoritu zakládá na dobrých vztazích k nim. Podřízené hodnotí z pozice kolektivního mínění. Kontroluje jen když musí a přitom pomáhá podřízeným. Usiluje o koordinaci výchovných opatře-

ní s politickými pracovníky, stranickými a svazáckými funkcionáři.

Benevolentní typ velitele není příliš charakteristický pro vojenskou organizaci útvaru a můžeme předpokládat jeho malou četnost. Může se vyskytnout při vedení malých jednotek složených převážně z vojenských odborníků a specialistů.

Lhostejný typ (nezasahující) politické a odborné přístupy uplatňuje nevýrazně, má z různých důvodů minimální zájem o podřízené a stanovené úkoly. Vyznačuje se tím, že organizaci činností ponechává stejnou, nerad rozhoduje a často odkládá rozhodnutí, podřízení dostávají úkoly ve značné míře od jiných nadřízených.

Řízení vykonává jen jako zprostředkující činnost pokynů shora k podřízeným. Vyhýbá se řešení problémů, většinou spoléhá, že se problém nějak sám vyřeší. Nezáleží mu na vlastní autoritě a hodnocení podřízených se vyhýbá. S politickým pracovníkem, stranickým a svazáckými funkcionáři je ve styku jen proto, aby nevznikly konflikty.

Tento typ řízení není žádoucí a jeho výskyt ve vojenských útvarcích bude zřejmě minimální. Může se objevit u těch velitelů, kteří se z různých důvodů neztotožnili s požadavky vojenské služby a usilují o odchod z armády.

Každý individuální styl řízení nevystupuje v praxi v čisté podobě, více či méně se odlišuje od stanovených typů. Některý velitel představuje typický autoritativní typ, jiný je autoritativní s prvky sociálně intergrativního typu. Některý velitel uplatňuje stále stejný typ v různých podmínkách, jiný velitel uplatňuje určitý typ s ohledem na charakter řízené jednotky, plnění úkolů a sociálních podmínek.

Velitel musí přistupovat ke zvládnutí a uplatňování stylu řízení se zřetelem na efektivní dosažení sledovaného záměru. Specifičnost efektivního řízení spočívá v tom, že takový uplatňovaný styl řízení, který je neefektivnější z hlediska velitele, nemusí být neefektivnější z hlediska charakteru řízené jednotky. Pro velitele může být např. nejjednodušší zvládnout autoritativní řízení, které ovšem povede jen k průměrným výsledkům řízené jednotky. V jiném případě se může stát, že velitel nadměrným vysvětlováním úkolu zabere tolik času, že to ohrozí splnění bojového úkolu. Je tedy potřebné, aby velitel uplatňoval svůj styl řízení s ohledem na podmínky, za nichž řízení jednotky probíhá, používal účelně celé spektrum

metod a prostředků vedení podřízených.

Pružné uplatňování stylu řízení neznamená vzdát se jakýchkoli zásad a zcela se přizpůsobovat každé konkrétní situaci. Takové řízení by bylo pouhým reagováním na vzniklé situace a ztrácelo by cílevědomý charakter. Velitel musí respektovat a dodržovat určité zásady, volit takový styl řízení, který umožňuje efektivní řízení svěřené jednotky. Poznatky z praxe potvrzují, že nejlepších výsledků dosahují velitelé, kteří uplatňují sociálně integrační typ řízení. Úsilí nadřízených velitelů, politických pracovníků a stranických organizací je tudíž potřebné zaměřovat k tomu, aby velitelé zvládli tento typ řízení činností a dovedně jej uplatňovali při vedení podřízených.

Úspěšným vykonáváním velitelské funkce se dosahuje kvalitních výsledků v bojové a politické přípravě, pevnější kázně a vysoké bojové pohotovosti. Ke splnění tohoto požadavku je potřebné, aby si velitelé zvyšovali své politické a odborné znalosti, zdokonalovali bojové mistrovství a velitelské vlastnosti, neustále si osvojovali leninský styl při vedení jednotek a útvarů.

Význam oponentních řízení při řešení vojenskovevědeckých úkolů

V současné době široce prosazovaný požadavek kvality a efektivnosti veškeré práce nabývá ve vojenskovevědecké oblasti na zvláštním významu. Důvodem k tomu je jednak nutnost efektivního využití značných zdrojů, vynakládaných na vojenskou vědu, jednak, a to především, současné postavení a význam vojenské vědy při budování armády a zvyšování její síly a bojovosti. Úkoly, řešené na pracovištích vědeckovýzkumné základny ČSLA, jsou stále složitější, rozsáhlejší a náročnější. Zároveň, v důsledku tempa vývoje vojenství, rostou požadavky na rychlost řešení úkolů. Pro vojenskovevědeckou práci je charakteristická i obtížnost a někdy nemožnost exaktně prokázat pravdivost a realnost dosažených výsledků v praxi. Všechny tyto skutečnosti vedou k tomu, že značně rostou nároky na všechny slož-

ky řízení vojenskovevědecké práce.

Oponentní řízení v procesu řešení úkolů jsou významným momentem uplatnění zejména kontrolní složky řídicí práce. Jejich postavení i způsob realizace jsou v obecných rysech stanoveny ve Směrnici ministra národní obrany ČSSR pro vojenskovevědeckou práci v ČSLA (dále jen „směrnice pro vojenskovevědeckou práci“) a podrobněji rozpracovány v dalších materiálech. V konkrétních případech však k jejich přípravě i konání existují různé přístupy, více či méně důsledné a odpovědné. Cílem článku je poukázat na význam oponentních řízení v procesu řešení vojenskovevědeckých úkolů, zhodnotit rezervy, které v oponentních řízeních existují a dát některé poznatky řešitelům a zadavatelům vojenskovevědeckých úkolů pro jejich práci.

Místo a úloha oponentních řízení v procesu řešení vojenskovevědeckých úkolů

Řešení vojenskovevědeckého úkolu je složitý proces, který zahrnuje zpracování návrhu, zadání a zámyslu řešení, vlastní řešení jednotlivých vědeckých problémů odpovídajícími metodami vědecké práce, zpracování, posouzení a následné úpravy výsledků vědecké práce a jejich předání k realizaci v praxi. Jednotlivých fází procesu řešení se zúčastní zadavatel úkolu, řešitel, případně spolutřešitel, uživatel a orgány, vykonávající řídicí, expertizní, kontrolní a další činnosti. V obecné rovi-

ně je možné jako cíl řešení vojenskovevědeckého úkolu chápat nalezení odpovědi na závažné a složité otázky a problémy současné nebo předpokládané vojenské praxe. Kromě splnění tohoto cíle vojenskovevědecký úkol přispívá i k obohacení příslušného oboru, k odbornému růstu řešitelů, k proniknutí vojenskovevědeckého myšlení k vojskům a štábům a v neposlední řadě přináší i poznatky metodologického charakteru. Přitom je nutné, aby stanoveného cíle a dalších uvedených

efektů bylo dosaženo v čase, který zajišťuje jejich aktuálnost a realizovatelnost, s optimálním vynaložením prostředků. Proto se při posuzování efektivnosti vojenskovo-vedeckých úkolů komplexně hodnotí vědecká hodnota, realizační přínos a hospodárnost procesu řešení. Dále rozeberu, jak oponentní řízení v procesu řešení úkolu tato kritéria ovlivní.

Předmětem úvodního oponentního řízení je, v souladu se směrnicí pro vojensko-vedeckou práci, návrh vědeckého úkolu. V jeho průběhu se projednává, zda úkol vychází z reálných, současných nebo perspektivních potřeb praxe, zda je problém, určený k řešení, vědeckého charakteru, s nutností použít metody vědecké práce, specifikují se cíle, východiska, výsledky a předpokládané náklady a podmínky řešení. Důležitým momentem, který ovlivňuje zejména realizační hodnotu a hospodárnost řešení, je volba charakteru úkolu, řešitelského pracoviště a časového termínu řešení. Z hlediska systémového přístupu je účelné vědecké problémy sdružovat a při jejich řešení důsledně respektovat všechny existující vazby a souvislosti. Z hlediska realizace procesu řešení je naopak výhodné řešit v zásadě autonomně problémy jednodušší. Další významnou otázkou je určení termínu řešení. Opět se uplatňují protichůdné tendence jednak použití podrobných, složitých a obvykle zdoluhavých postupů řešení, jednak zjednodušení problému pouze na podstatné otázky a zkrácení doby řešení. V některých případech ovšem zjednodušení nevychází z objektivní analýzy nebo v průběhu řešení může dojít ke změně kritérií pro určení podstatných stránek zkoumaného jevu a k značnému snížení kvality řešení úkolu.

Je zřejmé, že volba vhodného kompromisu jak v charakteru úkolu, tak v čase řešení je sama o sobě složitý optimalizační problém, zahrnující jako významné omezující podmínky možnosti pracovišť výzkumné a vývojové základny, která mohou být řešením úkolu pověřena. Přitom je nezbytné brát v úvahu nejen samotnou vědeckou práci, ale rovněž potřebu koordinace, vyváženého poměru odpovědnosti a kompetence a možnosti direktivních zásahů při řízení vědecké práce.

Směrnice pro vojensko-vedeckou práci připouští možnost zařazení vědeckého úkolu do plánu vědecké práce bez zpracování a oponentního posouzení návrhu úkolu. V tomto případě, a u složitých vojenskovo-vedeckých úkolů vždy, by mělo být uskutečněno **oponentní řízení zámyslu řešení úkolu**. V této fázi má zejména význam kvalitní problémová analýza a se-

stavení optimálního reálného harmonogramu řešení. Při formulaci dílčích vědeckých problémů může dojít k nedodržení rozlišovací úrovně, narušení pojmové homogenity, k nesplnění celé náplně úkolu nebo naopak ke zbytečným duplicitám a zkoumání již vyřešených otázek. Harmonogram řešení úkolu by měl respektovat návaznosti mezi dílčími problémy a popřípadě i zpětné vazby a opravy východisek řešení. Ukazuje se, že v případě nevhodně rozvržených termínů dochází buď k časovým tísňím a povrchnému řešení, nebo naopak ke snaze řešitelů neúměrně dlouhé termíny zkracovat bez ohledu na nezbytné návaznosti.

Uvedeným úvodním fázím řešení úkolu je nutné věnovat maximální pozornost. Výsledkem oponentních řízení by mělo být zkvalitnění zadání, resp. zámyslu řešení úkolu, jako po všech stránkách promyšlené kvalitní výchozí dokumenty obsahující přesnou formulaci a specifikaci úkolu a vytvářející podmínky pro zahájení prací. Není proto nutné zdůrazňovat, že náročné oponentní posouzení návrhu úkolu a zámyslu řešení podstatně ovlivňuje vědeckou a realizační hodnotu i hospodárnost procesu řešení.

Předmětem průběžných oponentních řízení jsou zpracované výsledky řešení dílčích problémů nebo zpráva řešitele úkolu o postupu prací. V jejich průběhu jsou posuzovány zejména odpovídající formou zpracované dosažené výsledky, použité metody vědecké práce, výchozí hypotézy a údaje a soulad průběhu řešení s metodikou a harmonogramem uvedeným v zámyslu řešení. Rovněž se dělá průběžné zhodnocení efektivnosti vynakládaných zdrojů.

Ve vědecké práci není možné vyloučit zpětné vazby, které plynou buď ze samotné podstaty řešeného vědeckého problému, nebo z nedostatku aktuálních výchozích informací, popřípadě i z chyb řešitelů. Hlavním posláním průběžných oponentních řízení je případná chybna východiska nebo postupy včas identifikovat a zajistit návrat procesu řešení na správnou trajektorii s minimálními časovými a nákladovými ztrátami. Jestliže se při průběžných oponentních řízeních, ať již z jakéhokoli důvodu, tyto otázky posoudí povrchně nebo neodborně, může dojít k závažnému zhoršení vědecké i realizační hodnoty výsledků řešení úkolu. V příznivém případě, pokud nedostatky odhalí další oponentní řízení, existuje možnost nápravy, ovšem za cenu narušení harmonogramu a prodloužení termínu řešení. V opačném případě dochází ke ku-

mulaci chyb a k znehodnocení výsledků řešení.

Je zřejmé, že v procesu řešení není možné oponentním řízením posuzovat každý dosažený dílčí výsledek nebo postup řešení v krátkém časovém intervalu. Existuje optimální počet a čas průběžných oponentních řízení, které jsou závislé především na charakteru a celkové době řešení úkolu. Určení termínu průběžných oponentních řízení by tedy mělo být jednou z významných činností v úvodních fázích řešení úkolu. Přitom ovšem není možné vyloučit operativní průběžná oponentní řízení, vyžadují-li to konkrétní situace.

Proces řešení vojenskovědeckého úkolu vrcholí shrnutím výsledků řešení dílčích problémů a zpracováním výsledného produktu, zpravidla výzkumné zprávy. **Oponentní řízení výzkumné zprávy**, třebaže ve směrnicích pro vojenskovědeckou práci není výslovně uvedeno, by mělo mít zvláštní postavení a mělo by být uskutečněno s maximální náročností. Je ovšem třeba konstatovat, že čím odpovědnější přístup byl k průběžným oponentním řízením, tím menší je pravděpodobnost zjištění závažných nedostatků v konečné výzkumné zprávě. Pochopitelně platí i obrácené tvrzení. Proto má oponentní řízení výzkumné zprávy zásadní význam u krátkodobých úkolů, kde se průběžná oponentní řízení nedělají. Jeho posláním je posoudit vyřešení úkolu jako celku. Jednoznačně by mělo stanovit, zda byly vyřešeny všechny dílčí problémy uvedené v zadání a zámyslu řešení a zda byl splněn cíl úkolu. Zvláště významným momentem je identifikace chyb ve výzkumné zprávě a stanovení postupu a termínu jejich odstranění. V tomto smyslu oponentní řízení výzkumné zprávy podstatným způsobem ovlivňuje vědeckou a realizační hodnotu výsledků řešení úkolu.

Zhodnocení některých faktorů, které ovlivňují úroveň oponentních řízení

Úroveň a výsledky oponentních řízení ovlivňuje celá řada faktorů převážně subjektivního charakteru, které se uplatňují jak při přípravě, tak při vlastním oponentním jednání. V tomto odstavci některé z nich zhodnotím se zaměřením zejména na chybné postoje a přístupy.

Základní chybou je chápat v různých formách a z různých důvodů oponentní řízení jako nezbytnou formalitu, které je třeba věnovat co nejméně kapacit a času. Nemělo by docházet ke skutečnému paradoxnímu situacím, kdy by se u vědeckého úkolu, řešeného v průběhu několika let za vynaložení značných zdrojů, odbylo

Závěrečná zpráva úkolu má, v souladu se směrnicí pro vojenskovědeckou práci, obsahovat hlavně stručné shrnutí dosažených výsledků, návrh na jejich realizaci a zhodnocení efektivnosti procesu řešení z hlediska vynaložených zdrojů. Představuje tedy „závěrečný účet“ řešení úkolu a v tomto smyslu je nutné se stavět i k **závěrečnému oponentnímu řízení**. Kromě posouzení závěrečné zprávy by v jeho rámci mělo být jednoznačně stanoveno, zda řešitelé důsledně splnili všechny závazky, vyplývající z oponentního řízení výzkumné zprávy. Tento moment se v některých případech opomíjí a v důsledku toho se ve výzkumných zprávách i po ukončení úkolů objevují chyby, vytýkané řešitelům při oponentních řízeních. Pozornost by měla být věnována i posouzení procesu řešení úkolu z metodologického hlediska a případnému zobecnění závažných metodologických poznatků.

Jestliže proces řešení úkolu je bez závažných nedostatků, dosažené výsledky jsou oponenty výzkumné zprávy hodnoceny jednoznačně kladně a nelze očekávat požadavky na podstatné změny, je možné závěrečnou zprávu s výzkumnou zprávou posoudit ve dvou částech jednoho oponentního řízení. Tento postup by měl však být realizován pouze se souhlasem zadavatele úkolu a neměl by v žádném případě snižovat význam závěrečné zprávy a jejího oponentního projednání.

Vědomí náročného závěrečného oponentního řízení ovlivňuje pozitivně v celém procesu řešení úkolu všechny aspekty efektivnosti. Vede řešitele ke kvalitní práci při řešení jednotlivých vědeckých problémů, k důslednému respektování kritiky nedostatků i k hospodárnému vynakládání zdrojů. Význam má však nejen pro dokončovaný vědecký úkol, ale komplexním zhodnocením kladných i záporných stránek procesu řešení i pro další práci řešitelů.

oponentní řízení např. výzkumné zprávy, včetně představení přítomných a seznámení s oponovaným materiálem, ve spěchu za jednu až dvě hodiny. **Vymezení potřebného času** na přípravu a konání oponentního řízení je jednou z podmínek jeho náležité naplnění a úrovně.

Řada dalších závažných chyb může plynout z nerespektování směrnic pro vojenskovědeckou práci. Pozornost je třeba věnovat **výběru členů oponentní rady** a uveřejnění složení oponentní rady a data konání oponentního řízení ve vnitřním rozkaze příslušné složky nebo zařízení. Není rozhodně správné složení oponentní

radu improvizovat momentálně přítomnými pracovníky. Zásadně je nepřijatelné, aby členy oponentní rady byli oponenti nebo dokonce členové zpracovatelského kolektivu.

Uroveň oponentních řízení výrazně ovlivňuje **výběr oponentů a kvalita oponentních posudků**. Měla by být přijata morální norma, že pověření oponenturou výzkumné zprávy nebo jiného materiálu je projevem vážnosti a důvěry k osobě oponenta. A naopak by mělo platit, že kvalitou zpracování oponentního posudku oponent dokumentuje svou odbornou vyspělost a odpovědnost a vztah k opoňovanému materiálu a jeho zpracovateli. Výběr oponentů by měl respektovat charakter opoňovaného materiálu. Jestliže jde o různorodou širokou problematiku, může být oponentovi svěřena k posouzení pouze část práce podle jeho odbornosti. V textu oponentních posudků by měly být co nejvíce omezeny pasáže s popisem obsahu práce, hodnotící složitost problematiky a úsilí vynaložené jejími zpracovateli, nebo ochotu, s jakou se práce ujal. Je třeba vycházet z toho, že vědecký úkol byl zadán, a posoudit v prvé řadě, zda zadání bylo v plném rozsahu splněno. K zajištění tohoto požadavku je ovšem žádoucí, aby nejen opoňovaný materiál, ale i zadání, bylo oponentovi včas poskytnuto, popřípadě, aby opis zadání byl uváděn v opoňovaných materiálech. Další část oponentního posudku by měla být zaměřena na identifikaci rozporů a chyb v opoňovaném materiálu, přičemž by měly být výrazně rozlišeny chyby formální a chyby obsahové, chyby podstatné a nevýznamné a chyby systematické a nahodilé. Mezi obsahovými chybami by měly být specifikovány chyby vzniklé přijetím nesprávných východních údajů nebo hypotéz a chyby vzniklé v procesu řešení. Pokud oponenti z profesních důvodů neposuzují některou část materiálu, měli by tuto skutečnost v oponentním posudku uvést. Rovněž by měla být posouzena srozumitelnost a formální úprava materiálu a adekvátnost obsahu, formy a rozsahu. Měly by být vytyčeny nefunkční duplicity, zbytečné pasáže, možné řešit odvoláním na literaturu, a další nedostatky, zbytečně zvětšující rozsah materiálu a ztěžující jeho využitelnost.

V závěru oponentního posudku by mělo být uvedeno celkové zhodnocení opoňovaného materiálu z hlediska vědecké hodnoty, realizovatelnosti výsledků a efektivnosti procesu řešení a doporučení oponentní radě k přijetí, úpravám nebo nepřijetí materiálu. Důsledně je třeba do-

držovat lhůty předání opoňovaných materiálů a zaslání oponentních posudků řešitelům. Nezbytnou podmínkou regulérnosti oponentního řízení je osobní účast oponentů.

V průběhu oponentního řízení by měl být s maximální kritičností a odpovědností zhodnocen opoňovaný materiál zejména s ohledem na splnění zadání a využitelnost výsledků řešení. Je třeba, aby všichni účastníci jednání byli s opoňovaným materiálem seznámeni, což umožní omezit úvodní slovo řešitelů a soustředit se zejména na projednání připomínek v oponentních posudcích. Zásadně není správné přistupovat k oponentním posudkům „en bloc“, naopak je třeba rozebrat, zvážit a prodiskutovat každou připomínku zvlášť, rozhodnout o její oprávněnosti a jasně určit způsob úpravy. Obdobně by měly být projednány připomínky dalších účastníků jednání, vyřčené v diskusi.

Oponentní posudky by v zásadě měly postihnout všechny nedostatky opoňovaného materiálu. Rozhodně by se nemělo stávat, aby jeden člen oponentní rady nebo host jednání měl v průběhu jednání k opoňovanému materiálu více připomínek než všichni oponenti dohromady.

Potřebná pozornost a čas by měly být věnovány i **závěru oponentního řízení, zpracování zápisu z jednání a dalších dokumentů**. Předseda oponentní rady by měl zhodnotit průběh jednání a zvláštní pozornost zaměřit na úroveň oponentních posudků. Jestliže jsou oponentní posudky zpracovány na různé úrovni, měla by se tato skutečnost promítnout i v hodnocení jejich zpracovatelů. Nedostatečné oponentní posudky by měly být odmítnuty s vyzněním všech důsledků. Uplatnění náročnosti a kritičnosti v tomto směru je jednou z hlavních cest, jak autoritu oponentních řízení zvýšit. V dokumentech oponentního jednání by kromě hodnotících pasáží měly být jednoznačně a dostatečně podrobně stanoveny povinnosti autorů při úpravách nebo dopracování opoňovaného materiálu. Rozsah těchto povinností by měl být náležitě zvážen, avšak přijaté povinnosti by měly pak být důsledně splněny. Lze předpokládat, že by pozitivní důsledky mělo zařazení kopií oponentních posudků a dokumentů oponentního řízení do závěrečné zprávy úkolu.

Jedním z rozhodujících momentů, které ovlivňují úroveň oponentních jednání, je jejich **řízení**. Předseda oponentní rady by měl pevně, ale přitom citlivě řídit jednání, sledovat důsledně vyřešení všech problémů a zásadně nepřipustit osobní rozpory a uplatňování subjektivních záj-

mů. V tomto smyslu jsou na jeho schopnosti a odpovědnost kladeny vysoké nároky. Jeho úloha může být výrazně usnad-

něna náležitým materiálním a organizačním zajištěním a přípravou průběhu oponentního řízení.

Oponentní řízení představují významnou součást procesu řešení vojenskovědeckých úkolů. Není však možné vyloučit případy, kdy jsou chybně považována pouze za nezbytnou formalitu, se všemi z toho plynoucími negativními důsledky. Jedním z důvodů je to, že vedle kontrolní funkce oponentních řízení se opomíjí funkce metodologická a poznávací. Při oponentním projednávání návrhu vojenskovědeckého úkolu, zámyslu řešení, průběžné nebo konečné výzkumné zprávy i závěrečné zprávy úkolu se vytváří prostor pro střetávání názorů, výměnu zkušeností, objektivní odhalování chyb i pro řešení případných sporů vědeckého charakteru, které souvisí s řešeným úkolem. Tyto momenty zákonitě patří k vědecké práci a oponentní řízení pro ně vytváří vhodnou platformu. Samozřejmě, že hlavním posláním oponentních řízení je dosáhnout potřebné kvality výsledků vojenskovědecké

práce, avšak podíl na vytváření náročného, kritického tvůrčího klimatu pro vědeckou práci nelze opomíjet.

Nezbytnou podmínkou pro to, aby se možnosti oponentních řízení v procesu řešení vojenskovědeckých úkolů uplatnily, je to, aby jejich přípravě a konání byla po všech stránkách věnována potřebná péče a náročnost. Důvodem by nemělo být pouze dodržení ustanovení směrnic a předpisů, ale i osobní snaha zadavatele, řešitelů a oponentů o kvalitní a efektivní vojenskovědeckou práci a možno říci, i jejich určitá pracovní a profesionální prestiž a odpovědnost jakožto vědeckých pracovníků. Zkušenosti ukazují, že osobní i časové kapacity, věnované oponentním řízením, se mnohonásobně vrátí ve vědecké a realizační hodnotě i v hospodárnosti procesu řešení vojenskovědeckých úkolů.

ODCHOD DIVIZE

Až doposud byl odchod považován za druh bojové činnosti, který jsme používali k přeskupení, zaujetí výhodných čar nebo odvedení vlastních vojsk z prostoru možných nepřátelských úderů.

Bojový řád pozemního vojska, část 1, klasifikuje odchod jako **manévr**, při kterém může divize plnit jeden z těchto dvou rozhodujících cílů:

1. Úporným bojem celé divize zdržovat nepřítele a **získat čas pro hlavní síly armády** k přípravě, organizaci a zabezpečení činnosti jejich svazků. Základním způsobem vedení boje divize při splnění tohoto cíle je postupné rozvíjení sil k vedení boje na mezilehlých čarách.

2. **Vyvést divizi** z prostoru možných úderů početně silnějšího nepřítele a zaujmout výhodnější postavení (prostor). Základním způsobem vedení boje divize v tomto případě je odtržení hlavních sil od nepřítele a jejich organizovaný odchod na stanovenou čáru (do stanoveného prostoru). Splnění tohoto úkolu je zabezpečováno vyčleněnými silami a prostředky k vedení boje na mezilehlých čarách.

V prvním případě tedy **celá divize** svým odpovědným plněním úkolu ve stanovených časových lhůtách zabezpečuje výhodné podmínky dalším svazkům k převzetí boje s nepřítelem a sama po splnění tohoto úkolu obvykle přejde do druhého sledu armády.

Ve druhém případě zabezpečuje vlastní manévr, do boje je zasazen jen **optimální počet sil a prostředků**, schopný především časově splnit „zdržovací“ úkol, zatímco hlavní síly zaujmají novou obrannou čáru nebo nový prostor a v něm se připravují k pokračování v boji.

Z uvedeného vyplývá, že s odchodem divize se setkáme **především v obraně**, jestliže se nepodařilo naplnit cíl obrany divize (obrané operace armády), tj. zmařit či odrazit útok nepřítele, který nadále zůstává v převaze, a **ve střetném boji** (ve střetném sražení), při kterém jsme nesplnili naše aktivní záměry.

V každém případě můžeme odchod připravovat a uskutečňovat **jen na rozkaz velitele armády** tak, jak odpovídá přijatému zámyslu operace. Velitel armády stanoví i cíl tohoto manévru jako rozhodujícího faktoru, který ovlivňuje další způsob činnosti divize.

Jeho úspěch závisí na rychlé a skryté činnosti vojsk, na dovedném manévru, pružném velení, důmyslném využití terénu a na rozsáhlém použití ženijních zátarasů a ničení.

Odchod v žádném případě není jednoduchý manévř; můžeme jej rozdělit na tři období:

1. **Vyjítí z boje**, jestliže jde (a zpravidla tomu tak vždy bude) o odchod z přímého dotyku s nepřítelem, který vede aktivní bojovou činnost.

K zabezpečení tohoto úkolu jsou určovány **krycí jednotky**, které zůstávají v zaujatých postaveních a především pokračují v té činnosti, která byla charakteristická pro divizi před zahájením odchodu. Rozhodujícím pro úspěšné vyjítí divize z boje budou však efektivní palebné a případně i jaderné údery na ty části nepřátelského uskupení, které by zahájení odchodu mohly zmařit.

2. **Vlastní odchod** uskutečňovaný pod ochranou zvlášť k tomu vyčleněných sil a prostředků.

Manévř je nutné dobře připravit a všestranně zabezpečit. Proto je, jak vyjítí z boje tak odchod, zahajován především v noci, za snížené viditelnosti a uskutečňován s dodržováním všech zásad utajení i zachování dosavadního režimu boje. Situace však může donutit vojska, aby vyšla z boje a realizovala odchod i ve dne. V tom případě je zapotřebí věnovat zvláštní pozornost organizaci PVO, boje s nepřátelskými tanky, vzdušnými výsadky a aeromobilními vojsky nepřítele, maskování a zajištění.

Pro odchod divize určuje obvykle velitel armády **pásmo odchodu**. Jeho šířka bude ovlivněna především zámyslem další činnosti divize, směrem odchodu, stavem komunikací na tomto směru, množstvím překážek využitelných k vedení obrany v průběhu odchodu, možnostmi zatarasování a ničení, činností sousedních divizí apod. V některých případech se může divizi stanovit **jen všeobecný směr**. Velitel divize určuje plukům rovněž pásmo odchodu, minimálně však osu odchodu.

Jakmile dojde k odpoutání hlavních sil divize, zadních voň (krycích jednotek) od nepřítele, nejpозději však po převzetí boje s nepřítelem připravenými silami divize na mezilehlé čáře, má další část odchodu charakter přesunu (především pochodu, i když přepravu vzduchem také nelze vyloučit), a to pro hlavní síly až do nového prostoru, pro ostatní prvky a jednotlivé sledy hlavních sil určených k boji na mezilehlých čarách na nejbližší obrannou čáru.

Pro přesun všech těchto rozdílných prvků bude společné: rozsáhlá organizace průzkumu, silné pochodové zajištění, využití předsunutých odřadů, protivýsadkově zálohy, PVO, maskování a jeho rychlé uskutečnění. Rozdílná však bude délka jejich pochodů. Protože hlavní síly se na jednotlivých čarách nezdržují (nerozvinují), nevykonávají větší destruktivní činnost, nebudují zátaras (a pokud ano, pak k ochraně boků), je jejich pochod realizován bez přerušení do celé hloubky odchodu. Mohou se proto přesunovat v plukovních proudech (oslabených o krycí jednotky, zadní voje, pochodové zajištění, protivýsadkovou zálohu apod., proto budou jejich proudy podstatně kratší než v obvyklých podmínkách přesunu), do kterých se uskupují po úspěšném vyjítí z boje.

Prvky určené k zaujetí mezilehlých čar budou uskutečňovat pochody na krátké vzdálenosti, které často ani neumožní, aby jednotky vytvořily větší organické celky. Přesun bude proto nejčastěji probíhat v praporečnických a rotních pochodových proudech a směřovat přímo (tzn. mnohdy i mimo zpevněné komunikace) do svých nových obranných rajónů a opěrných bodů na mezilehlé čáře.

3. **Zaujetí konečné čáry odchodu nebo prostoru soustředění** v operační sestavě armády v souladu se zámyslem velitele.

Konečnou čáru odchodu určí velitel té divize, jejímž úkolem bude zaujmout výhodnější postavení a pokračovat ve vedení obranného boje. Velitel armády

tím současně určuje přední okraj nového obranného pásma divize, které musí vojska postupně zaujmout. Za příznivé situace je nutné, aby velitel divize řešil i možnost přeskupení bojové sestavy, která by odpovídala přechodu do útoku.

Pokusy nepřítele o prolomení obrany na této čáře jsou odráženy údery raketového útvaru a dělostřelectva, palbou všech zbraní a aktivní činností pluků v obraně.

Při zaujímání prostoru soustředění bude zapotřebí rozhodnout nejen o prostoru rozmístění jednotlivých útvarů divize, ale i způsobu jeho zaujetí, aby vojska byla opět v proudech čelem k nepříтели nebo alespoň ke komunikacím, po kterých budou prostor opouštět. Jedním z prvních úkolů divize v tomto prostoru bude doplnění útvarů municí, PHM a materiálem a jejich uvedení do pohotovosti, aby mohly být (po případném odpočinku) znovu zasazeny do boje.

Přípravu k odchodu zahajuje divize po obdržení bojového úkolu velitele armády, zpravidla formou předběžného bojového nařízení, ve kterém je určen cíl, pásmo nebo osy odchodu, konečná čára (prostor soustředění), způsob činnosti, ke které musí být divize připravena, časové lhůty plnění úkolu, podpora manévru divize a podle konkrétní situace i další údaje.

Příprava zahrnuje:

- organizaci odchodu (rozhodnutí, stanovení bojových úkolů podřízeným, organizaci součinnosti, jaderné a palebné ničení, všestranné zabezpečení boje a velení, zplánování odchodu),
- přípravu divize k plnění bojového úkolu,
- uspořádání bojové sestavy,
- organizaci a uskutečňování politické práce,
- kontrolu pohotovosti jednotlivých prvků bojové sestavy k odchodu a další opatření.

Rozhodnutí velitele divize vychází ze zámyslu boje, při jehož přijetí řeší velitel divize podstatně širší okruh otázek, než je tomu v základních druzích boje. Hloubka a přesnost jejich řešení bude závislá na schopnostech velitele a štábu divize správně předvídat vývoj situace, hledat potřebná řešení, připravit odpovídající časové kalkulace, které respektují bojové možnosti podřízených útvarů, zadních vojáků nebo krycích jednotek.

Je nutné, aby velitel divize **v zámyslu** stanovil:

- pásmo (osy) odchodu a v něm směr soustředění hlavního úsilí,
- jaderné a palebné ničení nepřítele, objekty pro údery raketového útvaru, dělostřelectva a letectva, předpokládané prostory použití jaderných a konvenčních zbraní,
- mezilehlé čáry a konečnou čáru pro boj, čas jejich zaujetí a minimální dobu jejich udržení,
- bojovou sestavu divize pro odchod, tj. složení a úkoly krycích jednotek, zadních vojáků nebo rozdělení divize na sledy,
- způsob vyjití divize z boje,
- zaujetí mezilehlých čar a způsob vedení obranného boje na každé z nich, zaujetí konečné čáry odchodu nebo prostoru soustředění, další činnost divize,
- organizaci PVO krycích jednotek, zadních vojáků a hlavních sil v průběhu manévru i při bojích na stanovené čáře (čarách),
- prostor a způsob zřizování ženíjných zátarasů a manévru jimi,
- hlavní objekty pro destrukční činnost,

— způsob vyvedení a uskutečnění odchodu útvarů a jednotek technického zabezpečení a týlu, odsunu raněných a nemocných,

— zvláštnosti politické práce u jednotlivých prvků bojové sestavy.

Za základní metodu organizace odchodu můžeme jednoznačně považovat **metodu souběžné organizace boje**, protože umožní, aby i podřízení velitelé mohli zahájit organizaci odchodu ihned po vydání zámyslu boje velitelem divize. Základem jejich činnosti bude předběžné bojové nařízení, které by mohlo, podle mého názoru, v závislosti na adresátu obsahovat:

— údaje o nepříteli,

— úkol, pásmo nebo osu odchodu,

— jaké jednotky vyčlenit do krycích sil, zadních vojáků, zajištění, protivýsadkové zálohy,

— způsob vyjití z boje a zahájení odchodu, regulační čáry a čas průchodu jimi,

— mezilehlé čáry a konečnou čáru odchodu (prostor soustředění),

— k jaké činnosti se zde připravit,

— sousedy, jejich osy odchodu, časové údaje,

— dobu pohotovosti a základní opatření k přípravě boje,

— dobu a způsob doručení úkolu.

Po přijetí rozhodnutí bude všem velitelům jednotlivých prvků bojové sestavy a zajištění vydáno bojové nařízení (bojový rozkaz).

Jaderné a palebné ničení nepřítelů při odchodu divize navazuje bezprostředně na jaderné a palebné ničení nepřítelů v boji, který divize vedla před obdržetím bojového úkolu k přípravě a uskutečnění odchodu. Je zahajováno ještě před započatím vyjití z boje a odchodu s cílem zmařit úsilí nepřítelů znemožnit náš manévr. S tímto cílem pokračuje i v průběhu odchodu, kdy především efektivně organizované palebné ničení musí přispět k tomu, aby vyčleněné síly udržely mezilehlé čáry po stanovenou dobu. Končí podporou vojsk k odražení jeho útoku na konečné čáře odchodu nebo převzetím boje jinou divizí.

Cílem jaderného ničení nepřítelů musí být zničení především jeho prostředků jaderného a chemického napadení, hlavní uskupení vojsk a záloh.

Palebné ničení nepřítelů organizuje velitel divize v průběhu rekognoskace (bude-li uskutečňována), při určování úkolů a organizaci součinnosti. Přitom stanoví úkoly raketovému útvaru, letectvu, dělostřelectvu a dalším palebným prostředkům k ničení nepřítelů v přímém dotyku a v hloubce obrany nepřítelů, při jeho přechodu do pronásledování, především k podpoře boje krycích sil, v průběhu pronásledování k podpoře zadních vojáků (sledů hlavních sil) při boji o udržení mezilehlých postavení a k odražení nepřítelů před předním okrajem konečné čáry odchodu. V případě přechodu do útoku (z této čáry) řeší palebné ničení nepřítelů podle zásad pro útok. Stanoví i způsob ničení sil a prostředků nepřítelů, kterým se podařilo proniknout na osy přesunu hlavních sil, vzdušného výsadku, aeromobilních skupin. Kromě toho určuje prostory minování na dálku, případně i způsob postřelování výbušných zátarasů.

Při **organizování protivzdušné obrany** určuje velitel divize objekty, které je nutné zvláště spolehlivě bránit, řeší uskupení sil a prostředků PVO a stanoví úkoly podřízeným především k ničení vzdušného nepřítelů, který působí v malých výškách, vedení boje se vzdušnými výsadky, dobu a stupeň pohotovosti prostředků PVO.

Činnost jaderných a palebných prostředků je rovněž zásadně ovlivněna způsobem odchodu.

Zvláštnosti bojové sestavy

V uspořádání bojové sestavy budou při plnění cílů odchodu **podstatné rozdíly**, které vyplývají ze základního způsobu vedení boje odcházející divizí:

1. Při odchodu divize, jejímž úkolem je **získat čas** pro úderné uskupení armády, může být základní učlenění divize následující:

— **Základem krycích sil**, které zabezpečují odtržení hlavních sil divize od nepřítele a jejich vyjití z boje, jsou zesílené tankové (motostřelecké) prapory, jež se po splnění úkolů začleňují do pluků, z kterých byly k plnění tohoto úkolu (dočasněho charakteru) vyčleněny. Jejich činnost nesmí být pasivní. Pokud to situace dovolí, může část (některé prapory) připravit a uskutečnit protizteče, omezené sice do hloubky, ale s cílem odpoutat pozornost nepřítele od realizovaného odchodu hlavních sil divize. Zjistí-li přesto nepřítel vyjití z boje a zahájí-li pronásledování, krycí jednotky jej zdržují a postupně na stanovený signál odcházejí (skoky) z jedné čáry na druhou, ničí za sebou mosty (přepřaviště) a úseky komunikací, zřizují výbušné i jiné zátarasy na směrech postupu nepřítele.

Při vyjití z boje, za aktivní činnosti nepřítele, vedou krycí jednotky palbu všemi prostředky a ničí jej. V případě nutnosti může část sil nebo celý vyčleněný prapor do krycích sil vést překvapivé protizteče s cílem zastavit nepřítele a využít palbu dělostřelectva a granátometů, zátarasů, dýmů a aerosolů a rychle vyjít z boje.

— **Hlavní síly divize**, které se odtrhly od nepřítele, členíme v tomto případě na dva sledy a postupně je rozvíjíme na mezilehlých čarách (postaveních). Pluk zpravidla rozvíjíme na jedné čáře. Přitom k zaujetí první mezilehlé čáry (ze směru od nepřítele) jsou využívány volné síly, které se nezávázaly do boje, tj. zpravidla druhý sled divize. Pokud velitel divize nemá volný druhý sled, může použít druhé sledy pluků a divizní vševojskovou zálohu, případně pluk prvního sledu, který lze vyvést z boje jako první. Druhou čáru zaujímá první sled divize. Myslím, že na dalších čarách by se měl vzájemný poměr v silách a prostředcích mezi prvním a druhým sledem vyrovnat, aby intenzita odporu útvarů divize byla trvale vysoká.

Jednotlivé sledy hlavních sil se navzájem překračují. Určené mezilehlé čáry musí zaujmout a udržet stanovenou dobu. Při odchodu využívají v širokém měřítku léčky, zátarasů a ničení nejen v pásmu odchodu, ale i na bocích. Jejich činnost na každé čáře musí být vysoce aktivní a rozhodná.

Raketový útvar a dělostřelectvo zaujímají postupně prostory bojového rozmístění a palebná postavení, ničí nepřítele podle zásad obranného boje — vedou úder a zahajují palbu na přístupech k mezilehlým čarám, v průběhu rozvíjení k útoku a k jeho ničení v průběhu zteče.

Vyjití z boje a odchod hlavních sil divize **je zahajován až po zaujetí první čáry** určenými silami. Odchod končí tím způsobem, že boj s nepřítelem převzou svazky armády, v jejichž prospěch divize tento manévru uskutečňovala. Oba sledy hlavních sil divize se v určeném prostoru postupně spojí a jsou připraveny k plnění nového (bojového) úkolu podle rozhodnutí velitele armády.

2. Při odchodu divize k **zaujetí výhodnějšího prostoru** je účelné ji uskupit takto:

— **Základem krycích sil**, které stejně jako v prvním případě musí zabezpečit vyjití z boje hlavními silami, aniž by tento odchod nepřítel předčasně zpozoroval, jsou rovněž zesílené tankové (motostřelecké) prapory. Tyto však po splnění

úkolů mohou převzít funkci zadního voje, popř. je můžeme přemístit do prostoru hlavních sil, kde se s nimi spojí.

— **Zadní voje** určujeme rovněž z motostřeleckých (tankových) praporů, zesílených především dělostřelectvem a jednotkami ženijního vojska. Ve zvláště složitých podmínkách může být vyčleněn tankový nebo motostřelecký pluk s posilovacími prostředky. Tankové prapory (pluky) posílujeme motostřeleckými jednotkami.

Zadní voje začínají plnit úkoly takto: na stanovený signál k zahájení vyjítí z boje a odchodu je **jako první**, ještě před hlavními silami, přesunován zadní voj určený k obraně na první mezilehlé čáře. Po vyjítí na tuto čáru se odpoutávají od nepřítele hlavní síly, jejichž proudy uzavírá zadní voj, určený k obsazení druhé mezilehlé čáry. Zadní voj, který brání první mezilehlou čáru, navíc zabezpečuje odchod krycích jednotek a jejich průchod zaujatou obrannou čarou do sestavy hlavních sil, popř. k zesílení zadního voje, jenž brání další mezilehlou čáru.

Velitel divize může rozhodnout, že místo zadního voje divize budou hlavní síly zajišťovány zadními voji pluků. Jejich činnost, která v obou případech vychází ze stejných zásad, jak jsem uvedl v předcházející části u hlavních sil divize, bude při použití zadních voji pluků vyžadovat (při organizaci součinnosti i v průběhu odchodu) vzájemné sladění mezi sebou, ale i s činností hlavních sil a sousedů.

Dělostřelectvo, které působí v sestavě zadních voji, ničí především obrněné cíle nepřítele, zejména však jeho čelně a do boku útočící tanky. Palbami, které zahajuje na největší možné vzdálenosti, postřeluje křižovatky cest, soutěsky a přepraviště, čímž ztěžuje postup nepřítele a ničí jeho proudy, které se snaží obejít zadní voje.

Základní podmínkou úspěšného splnění stanovených úkolů je schopnost samostatně a rychle uskutečňovat manévry z jedné mezilehlé čáry na druhou. Po odchodu z poslední (předposlední) mezilehlé čáry zaujmou zadní voje místo v bojové sestavě jednotlivých pluků nebo divize; zpravidla půjde o prapory (pluky), které budou zařazeny do druhého sledu.

— **Hlavní síly divize**, které jsou po odpoutání od nepřítele organizované, skryté a bez zdržování přesunuty do prostoru určeného velitelem armády a plní nově stanovený bojový úkol (nejčastěji pokračování v obranném boji), mohou být v tomto případě v průběhu odchodu vystaveny především úderům letectva, jaderným úderům, působení zápalných prostředků, minování na dálku nepřítelem atd. Častým jevem bude boj s diverzní průzkumnými skupinami, vzdušnými výsadky a aeromobilními jednotkami nepřítele. Není možné vyloučit ani proniknutí pozemního nepřítele až k hlavním silám divize ještě před dosažením určeného prostoru (čáry). Tyto předpoklady vyžadují uskutečnit nejen opatření k pochodoému zajištění ze všech směrů a organizovat silnou protivýsadkovou zálohu, ale připravit i hlavní síly na možný boj s jednotkami pozemního nepřítele, k odražení jeho úderů do boku a ke zničení těchto sil (jinak může dojít k ohrožení splnění úkolu zadními voji).

Raketový útvar musí být připraven k zaujetí i neplánovaného prostoru bojového rozmístění a k vedení jaderných úderů na nepřátelské prostředky jaderného a chemického napadení, vojska nahromaděná na přepravištích, v průsmycích a soutěskách, před zničenými úseky komunikací, a zejména na tankové proudy obcházejícího nepřítele.

Dělostřelectvo, které odchází v sestavě hlavních sil, rozvíjíme jednak v předem připravených prostorech nebo v prostorech určených velitelem divize v průběhu odchodu. Může vést palbu ve prospěch zadních vojáků, ale především by mělo být připraveno odrazit útok sil a prostředků nepřítele, který pronikl až k osám odchodu hlavních sil, zabránit mu uskutečňovat obchvaty a obejít a ničit jeho diverzní průzkumné skupiny, vzdušné výsadky i aeromobilní vojska.

Letectvo může při zabezpečování odchodu plnit především tyto úkoly:

- vést vzdušný průzkum s důrazem na nepřítele, který ohrožuje boky zadních vojáků nebo hlavních sil,
- vést úderu na jeho důležité objekty, zabránit mu v obchvatu nebo obejít odcházejících vojsk,
- bránit vojska před úderu vzdušného nepřítele,
- zabránit vysazení vzdušných výsadků na cesty odchodu a po jejich vysazení je ničit,
- zřizovat minové zátarasy a dýmové clony.

Útvary a jednotky PVO zařazujeme přímo do pochodových a bojových sestav, odkud brání odchod hlavních sil a zadních vojáků. Rozvíjejí se a zaujímají bojovou sestavu (palebná postavení) buď k jejich obraně při boji na mezilehlé čáře, nebo v průběhu odchodu především při průchodu soutěskami, na mostech, přepravištích a důležitých komunikačních uzlech. Vedou palbu za pohybu nebo z krátkých zastávek.

Ve všech jednotkách (na každém vozidle) je organizováno nepřetržitě kruhové pozorování. Při útoku vzdušného nepřítele jsou uvědomována ihned všechna vojska hlavních sil divize smluveným signálem. Na vzdušné cíle útvary a jednotky vedou palbu z ručních zbraní; k tomu účelu vyčleňují hotovostní jednotky. Proudění hlavních sil přitom zpravidla pokračují v přesunu, zvětšují však rychlost a vzdálenost mezi vozidly.

Protitanková záloha a pohyblivý odřad zatarasovací mohou být především určeny k zesílení krycích jednotek pro boj s obrněnými cíli nepřítele; v dalším pak zabezpečovat jeden z boků zadních vojáků při obraně mezilehlých čar a jejich manévru do hloubky. Velitel divize však může rozhodnout podle konkrétní situace o přidělení těchto prvků bojové sestavy hlavním silám s úkolem postupovat na zvlášť nebezpečném směru (např. v případě, že divize při odchodu nemá souseda) a zabezpečovat tento bok hlavních sil.

Útvary technického zabezpečení a týlu divize, které nejsou nutné k bezprostřednímu zabezpečení boje, jsou po splnění úkolů v období přípravy odchodu, ještě však před zahájením odchodu, přesunuty do určených prostorů. Rovněž tak ranění a nemocní, neopravená bojová a jiná technika a zbraně jsou odsunuty předem.

Vedle nutných zásob munice, pohonných hmot a dalšího materiálu si podřízené útvary ponechávají i část dílenských odsunových a zdravotnických prostředků. Zdravotnické jednotky, které zabezpečují zadní voje, můžeme v nutných případech posílit zdravotnickými dopravními prostředky. Pro včasný odsun raněných a nemocných je možné využít i jiné dopravní prostředky a vrtulníky.

Protože se na mezilehlé čáře musí vojska divize (zadní voje, první nebo druhý sled hlavních sil) stanovenou dobu bránit, je zapotřebí, aby velitel divize a jeho štáb věnoval určení těchto čar zvýšenou pozornost. Při jejich stanovení

má prvořadý význam využití především takového prostoru, který skýtá dostatek **přírodních překážek** (členitý terén, okraje lesů, řeky, osady apod.), možnosti maskování ženijních prací i vojsk v obraně, dostatečný počet skrytých odchodových cest atd. Neméně důležitý je i taktický požadavek, aby vzdálenost mezi těmito čarami nutila nepřítele k ovládnutí mezilehlé čáry **změnit palebná postavení** dělostřelectva a **znovu organizovat zteč**. Jestliže budeme předpokládat, že k této změně bude donucen nejdříve po překročení dvoutřetinového maximálního dosahu zbraní (tj. při dostřelu 20–30 km vzdálenost 14–20 km) a palebná postavení budou vzdálena od předchozí čáry v průměru 5 i více km, pak k naplnění tohoto požadavku dojde jen v tom případě, když vzdálenost mezi jednotlivými čarami nebude menší (v závislosti na konkrétní situaci) než 10–15 km.

Za předpokladu, že divize bude nejčastěji odcházet z hlavního pásma na první armádní pásmo obrany, bude hloubka odchodu dosahovat až 30–40 km. V tomto případě mohou vojska divize zaujmát 2–3 mezilehlé čáry. Konečnou čarou odchodu bude již zaujetí obrany na armádním pásmu obrany. Pokud bude divize z hlavního pásma obrany odcházet jen na mezilehlé postavení (pásmo obrany), pak hloubka odchodu a tím i počet mezilehlých čar bude nižší (20–30 km a 1–2 čáry).

Doba na organizaci obrany určené mezilehlé čáry bude zásadně ovlivněna několika faktory. Především **bojovými možnostmi** krycích jednotek a zadních vojáků (sledů hlavních sil), které především budou určovat, jak dlouho se mohou úspěšně bránit a současně budou i ovlivňovat aktivitu těchto jednotek (útvarů) v průběhu odchodu až do převzetí boje vojsky na další čáře. V členitém terénu, bohatém na přírodní překážky, se tato doba bude prodlužovat. Rovněž utajené vyjití hlavních sil z boje přispěje ke zlepšení časových relací pro vojska vyslaná k obsazení první mezilehlé čáry. V relativně nevýhodnější situaci budou vyčleněné síly a prostředky k obraně na druhé čáře.

Přesto můžeme předpokládat, že zaujímání obrany na mezilehlých čarách bude vždy charakterizováno omezenými časovými podmínkami navíc ztíženými tím, že odchod bude uskutečněn většinou v noci (za omezené viditelnosti). Proto je důležité, aby velitel divize přijal opatření k efektivnímu využití doby po obdržení úkolu k odchodu, aby včas přijal zámysl boje jako podklad pro předání předběžných bojových nařízení, podřízeným ponechal k přípravě odchodu co největší část vyčleněné doby a poskytl jim při organizaci boje účinnou pomoc.

Organizace součinnosti

Nejdůležitější podmínkou k dosažení úspěchu při vedení odchodu vedle pevného a nepřetržitěho velení je **udržení trvalé součinnosti** mezi všemi vyčleněnými prvky bojové sestavy, pochodovým zajištěním, sousedy a nadřízeným. Organizování součinnosti před zahájením odchodu a její okamžité obnovení v průběhu odchodu patří k těm povinnostem velitele a jeho štábu, které musí být splněny i na úkor jiných úkolů. Organizuje ji podle úkolů a předpokládaných směrů útoku (pronásledování) nepřítelem.

Součinnost připravuje a promýšlí velitel divize od okamžiku, kdy obdrží úkol k odchodu (tato vrcholí při její organizaci). Pokud bude dostatek času, pak celou tuto činnost může uskutečnit spolu s rekognoskací přímo v terénu. Při nedostatku času rekognoskace, podle mého názoru, (alespoň na divizním stupni) odpadne a součinnost je nutné uskutečnit buď na plastickém stole, letec-

kých snímcích, schématech nebo na mapách (což však je nejméně výhodný způsob zabezpečení tak důležitého úkolu).

Při organizaci součinnosti **velitel divize slaďuje úsilí:**

- raketového útvaru, letectva, dělostřelectva a tanků při jaderném a palebném ničení prostředků jaderného a chemického ničení nepřítele a těch částí jeho uskupení, které především mohou přispět ke zmaření zahájení odchodu,

- krycích jednotek, raketového útvaru, vrtulníkové jednotky, dělostřelectva PTZ a POZ při zabezpečení vyjití hlavních sil z boje; způsob manévru krycích sil a jejich zabezpečení do překročení nejbližší mezilehlé čáry,

- zadních vojáků (jednotlivých sledů hlavních sil), raketového útvaru, letectva, dělostřelectva, PTZ a POZ při boji o splnění úkolu na mezilehlých čarách, způsob manévru zadních vojáků (sledů hlavních sil) do překročení další mezilehlé čáry,

- protivýsadkové zálohy pochodového (strážního) zajištění, vyčleněných částí hlavních sil a palebných prostředků při ničení diverzně průzkumných skupin, vzdušného výsadku, aeromobilních útvarů a jednotek nepřítele, které pronikly na cesty odchodu hlavních sil,

- prostředků PVO divize při obraně vojsk proti úderům vzdušného nepřítele, při ničení jeho výsadků a aeromobilního vojska.

Velitel divize **v průběhu součinnosti může řešit dále i tyto otázky:**

- způsob osvětlení terénu, nepřátelských objektů a cílů i opatření k boji s jeho osvětlovacími prostředky,

- způsob orientace v noci, vytyčení cest pro průchod mezilehlými čarami a zátarasy i způsob přechodů přes různé překážky,

- způsob činnosti jednotlivých prvků bojové sestavy v případě použití jaderných a chemických zbraní nepřítelem, opatření k zajištění ochrany vojsk proti světelnému záření, obnovení jejich bojeschopnosti a k odstranění následků použití zbraní hromadného ničení,

- klamná opatření krycích sil, zadních vojáků a hlavních sil (podle potřeby i dalších jednotek),

- rozhodující destrukční opatření (kdy, kde, odpovědný velitel),

- vyvezení raněných a nemocných, odsun poškozené i nepojízdné techniky a výzbroje (podle konkrétní situace i další otázky).

Všestranné zabezpečení odchodu

Mezi souhrnné opatření k všestrannému zabezpečení odchodu má velký význam **bojové zabezpečení**. Spočívá v organizování a realizaci opatření, která znemožňují nenadále napadení nepřítelem, snižují efektivnost jeho úderů na naše vojska a vytvářejí výhodné podmínky k odchodu. K nejdůležitějším druhům bojového zabezpečení při odchodu bude patřit především průzkum, zajištění, OPZHN a ženijní zabezpečení.

Průzkum vedeme nepřetržitě do celé hloubky pásma odchodu, na široké frontě a zejména na bocích. Hlavní úsilí průzkumu soustřeďujeme na včasné zjištění nepřítele, který proniká do boku a týlu hlavních sil i vojsk, jež zabezpečují jejich odchod, a dále vysazovaného nepřítele do hloubky pásma odchodu s cílem zjistit jeho stav, složení, charakter činnosti, časové předpoklady zahájení boje, možný zámysl atd. Kromě toho je nutné věnovat pozornost zátarasům, radiačnímu a chemickému zamoření, rozrušeným prostorům, prostorům požárů, zátop atd., které by mohly narušit plynulý odchod divize.

K **vedení průzkumu** divize vysílá průzkumné odřady a samostatné průzkumné skupiny. Počet průzkumných orgánů, které jsou vysílány do hloubky pásma odchodu, zvyšují opatření velitelů pluků (vysílají PzO a SPzH) a praporů (BPzH, pátrací družstva, pátrací tanky). Významnou úlohu má vojskový průzkum, před-sunuté odřady a jednotky pochodového zajištění.

Možnost rychle ovlivnit situaci na cestách odchodu, zjistit pásma zamoření, závaly, rozrušené prostory, požáry, vyhledat směry jejich překonání, umožňuje široké využívání vrtulníků (vzdušného průzkumu).

V těch obdobích odchodu, která se budou uskutečňovat jako pochod, je nutné věnovat zvláštní pozornost **zajištění**. Štáb divize při sjednocování a koordinování všech opatření je povinen:

- zabezpečit přesun po stanovených osách **čelním zajištěním**, a to až na konečnou čáru odchodu (do prostoru soustředění) nebo z jedné mezilehlé čáry na druhou,

- trvale zabezpečovat boky divize i pluků **bočním pochodovým zajištěním** a zabránit tak obchvatům a obejitím nebo vyloučit tím nenadále napadení hlavních sil divize nepřítelem (vyslané jednotky bočního pochodového zajištění musí včas přehradit cesty pravděpodobného postupu nepřítelů a zdržovat jej po dobu průchodu hlavních sil nebo průchodu zadních vojáků),

- zajistit předem důležité prostory a místa (např. mosty, přepraviště, komunikační uzly, soutěsky, průsmyky aj.) vysláním jednotek jako **strážní záštity** na osy odchodu, které musí udržet nejen do doby průchodu hlavních sil, ale ve většině případů až do průchodu zadních vojáků.

Účinná **ochrana proti zbraním hromadného ničení** vychází především z možností jaderného a palebného ničení ZHN, které budou našimi průzkumnými orgány zjištěny, a z důsledně plněných úkolů v ostatních druzích bojového zabezpečení (průzkum, ženijní a chemické zabezpečení, maskování, zajištění), jež umožní zachovat bojeschopnost útvarů divize a úspěšně splnit stanovený úkol.

K důležitým opatřením patří i **uvědomění** vojsk divize o bezprostřední úhroze a začátku použití ZHN nepřítelem a rychlé uvědomění o radiačním, chemickém a bakteriologickém (biologickém) zamoření na osách odchodu. Zvlášť významné je to pro vojska, která budou dočasně mimo dotyk s nepřítelem (zaujímají mezilehlou čáru) nebo u hlavních sil divize při pochodu na konečnou čáru odchodu (do prostoru soustředění).

Důležitý význam má i přísné dodržování **maskování**, využití **dýmů a aerosolů** zejména při vyjití pluků a praporů z boje i k přepravištím a k zabránění shlukování vojsk před mezilehlými čarami.

Částečnou speciální očistu osob, zbraní, bojové a další techniky uskutečňujeme po vyjití z pásma zamoření a při zamoření otravnými látkami ihned. Úplnou speciální očistu vojska provádí až po splnění bojového úkolu.

Úspěchu při odchodu nedosáhneme bez trvale vedeného **ženijního průzkumu**, včasného odstraňování zátarasů a dalších narušení cest odchodu, oprav mostů, budování přechodů přes překážky, průchodů v minových polích, které nepřítel vytvořil minováním na dálku, zřizování, udržování a rychlého rušení přepravišť přes vodní překážky, přípravy mezilehlých čar a konečné čáry odchodu.

Důležitým opatřením bude dále **příprava ženijních zátarasů a destrukčních úkolů** — ničení cest, mostů a dalších objektů především na bocích odcházejících vojsk. Rozkaz k ničení objektů i dobu vykonání vydává velitel divize. Sou-

časné určuje odpovědné velitele a vyčleňuje ženijní jednotky vybavené potřebnou municí.

Z opatření **radioelektronického boje** bude mít zvláštní význam radioelektronické rušení nepřátelských systémů velení vojskům a řízení zbraní spolu se zabezpečením radioelektronické ochrany vlastních systémů a prostředků velení vojskům a řízení zbraní a boje s nepřátelskými technickými prostředky průzkumu.

Myslím, že by velitel divize měl proto stanovit (a jeho štáb uskutečnit) v návaznosti na manévry jednotlivých prvků bojové sestavy divize minimálně tyto úkoly:

- kdy, jakými rušícími prostředky a u kterých nepřátelských svazků, útvarů i jednotek je nutné rušit rádiové spojení a optoelektronické prostředky,
- hlavní opatření radioelektronické ochrany systémů a prostředků určených k velení podřízeným a řízení zbraní,
- opatření k boji s nepřátelským technickým průzkumem.

Řešit otázky **technického a týlového zabezpečení** až v průběhu odchodu by bylo pozdě. Těžiště těchto opatření je soustředěno do období přípravy odchodu a to tak, aby útvary divize byly materiálně vybaveny podle své úlohy a místa při odchodu.

Organizace velení divize při odchodu je rovněž zásadně ovlivněna cílem odchodu. Pokud velitel divize získává čas pro operační uskupení armády, pak jeho hlavní úsilí bude soustředěno na organizaci, zabezpečení a uskutečnění manévru jednotlivými sledy hlavních sil divize. Rozmístění vojsk v prostoru soustředění a jeho zaujetí může řešit na základě jeho pokynů štáb za řízení náčelníka štábu.

Velitel divize velí z velitelského stanoviště. Ve zvýšené míře využívá vzdušné místo velení, aby mohl osobně ovlivnit především zaujetí mezilehlých čar na nejdůležitějších směrech a boj jednotlivých sledů hlavních sil. Velitelské stanoviště je přesunováno s tím sledem hlavních sil, které zaujímá další mezilehlou čáru. Jeho nové místo je určováno tak, aby veliteli divize umožnilo velet silám divize jak při boji na mezilehlé čáře, tak při odchodu.

Jestliže však cílem odchodu je vyjití divize na výhodnější postavení, pak vedení udržovacích bojů krycích sil a zadních vojsk bude pro velitele divize po úspěšném vyjití hlavních sil z dotyku až na druhém místě jeho pozornosti a jeho hlavním úkolem musí být příprava obrany na konečné čáře. Rozhodnutí pro obranu v novém prostoru je nutné přijmout a doručit předběžná nařízení (předat přímo v terénu) vykonavatelům ještě do příchodu hlavních sil ke konečné čáře odchodu. Proto se velitel divize může s určenými funkcionáři štábů divize a pluků předsunout na konečnou čáru (do nového pásma obrany divize) a zadním vojskům v průběhu jejich manévru může z PVS velet jeho zástupce.

Přesun hlavních sil a jejich případný boj se vzdušnými výsadky, aeromobilními jednotkami a skupinami nepřítele, kterému se podařilo proniknout do našeho týlu, může, podle mého názoru, řídit náčelník štábu. Na nejdůležitější směry, v souladu s rozhodnutím velitele divize, mohou být odesíláni důstojníci štábu (s prostředky spojení), kteří předávají potřebné informace o průběhu odchodu na příslušné místo velení.

Úspěch odchodu závisí rozhodujícím způsobem na vysokém morálním stavu a psychologické odolnosti příslušníků divize. Proto je **politická práce** při vyjití z boje a odchodu zaměřena na zabezpečení vytrvalosti a schopnosti vojáků vést po dlouhou dobu boj samostatně, udržet zaujaté prostory a neodejít bez

rozkazu nadřízeného velitele. Je vedena s cílem dále upevnit kázeň a organizovanost vojsk a zamezit vzniku možné paniky. Zvláštní pozornost je nutné věnovat zvyšování bojové aktivity jednotek, které působí v zadních vojích a krycích jednotkách, jež zabezpečují odchod z boje hlavních sil a odcházejí jako poslední.

U všech vojáků musí být pěstována nezdolná vůle po vítězství nad nepřítelem, vysoká bojová aktivita, odvaha a hrdinství, iniciativa a vynalézavost, vědomí nezbytné vzájemné podpory a pomoci v boji.

Odchod patří ke složitým a velmi náročným druhům manévru. Úspěch závisí nejen na tvůrčích schopnostech velitelů a štábů, na jejich aktivním a iniciativním plnění určených úkolů, na přesnosti připravených propočtů, ale v mnohém i na jejich umění včas předvídat průběh a vývoj tohoto manévru a přijímanými opatřeními předcházet negativním vlivům. Avšak správně předvídat může pouze ten funkcionář, který hluboce zvládl a dále trvale studuje zásady soudobého vševojskového boje.

ORGANIZÁCIA BOJA

Bojové poriadky Všeob-R-1, 2 a 3 od-
rážajú skutočnosť súčasnej armády, ktorá
je postupne modernizovaná a prezbrojo-
vaná novou bojovou a inou technikou.
Vzrastá význam palieb. Najdôležitejšou
úlohou v budúcej možnej vojne, ak by sa
ju podarilo agresívnym silám rozpútať
bude vždy človek. Tieto a ďalšie skutoč-
nosti si vyžadujú nový obsah a postup
práce veliteľov, štábov a výcvik vojsk.
Treba preto, aby veliteľský zbor nové zá-
sady plne pochopil a dôsledne uplatňoval
v poľnej príprave veliteľov, štábov a vojsk.

V oblasti velenia je činnosť veliteľov
a príslušníkov štábov viac konkretizova-
ná a jednoznačne stanovená. V bojovom
poriadku Všeob-R-1, čl. 47 je daný obsah
čo zahŕňa velenie. Je to mnohostranná
činnosť veliteľov, ich zástupcov a prísluš-
níkov štábov.

Organizácia boja na stupni divízie, plu-
ku závisí od konkrétnej situácie, prevza-
tej úlohy od nadriadeného a časových
možností, ktoré sú limitujúce. V závislosti
od týchto skutočností sa môže uskutoč-
ňovať:

- metódou súbežnej organizácie boja,
- metódou postupnej organizácie boja,
- kombináciou oboch metód.

Organizácia boja je širší pojem ako plá-
novanie, ktoré obsahuje len spracovanie
bojových a iných dokumentov a v prípra-
ve zodpovedajúcich prepočtov.

Rozoberieme metódu **súbežnej organizá-
cie** boja ako hlavnú, ktorá sa používa pri
nedostatku času. Začína po vydaní zá-
myslu boja nadriadeným veliteľom a pred-
bežného bojového nariadenia. Oba tieto
bojové dokumenty musia byť obsahovo
spracované úplne a v najkratšom čase
doručené podriadeným veliteľským stup-
ňom, aby začali súbežnú organizáciu boja.
V zásade by nemali byť menené v nich
stanovené úlohy podriadeným veliteľským
stupňom.

Na základe ustanovení Všeob-R-1 a zís-
kaných praktických poznatkov z práce

veliteľov a štábov plukov pri cvičeniach
a nácvikoch odporúčame variant Metodi-
ky práce veliteľa a štábu pluku pri súbež-
nej organizácii boja — pozri **tabuľku**.

Táto metodika je ako jeden z možných
variantov, tak z hľadiska časového plne-
nia, ako i zloženia a pripravenosti jed-
notlivých štábov. Obsah a postupnosť prá-
ce plne zodpovedá bojovému poriadku a
v zásade by sa mala dodržať.

Pri organizácii boja je zvýraznená úloha
veliteľa, ktorý musí osobne:

- určiť opatrenia pre rýchlu prípravu
jednotiek na plnenie bojovej úlohy,
- spracovať alebo schváliť časový roz-
počet,

- vydať pokyny náčelníkovi štábu na
orientáciu zástupcov veliteľa, náčelníkov
druhov vojsk a služieb pri organizácii
prieskumu, lehotu a spôsob práce v teré-
ne a pri príprave podkladov potrebných
pre rozhodnutie,

- vydať pokyny po schválení zámyslu
pre spracovanie predbežných bojových na-
riadení (ktoré pred odoslaním schváli),

- vydať bojový rozkaz a na záver po-
kyny pre organizáciu všestranného zabez-
pečenia boja, velenia, politickú prácu,
kontrolu pripravenosti podriadených jed-
notiek na plnenie bojových úloh,

- ďalej hľadať možnosť, aby rozhodnu-
tie, úlohy útvarami (jednotkami) a orga-
nizáciu súčinnosti upresnil v teréne.

Obsah stanovených úloh pri organizácii
boja si vyžaduje nové metódy práce tak
veliteľa, ako i jeho zástupcov a celého
štábu.

Podľa nášho názoru treba skončiť so
zdlhavými „dokladmi“ zástupcov a jed-
notlivých náčelníkov. Podľa potreby a len
v obmedzenom rozsahu ich krátko vypo-
čúť pri ujasňovaní úlohy a hodnotení
situácie.

Až po vydaní zámyslu a odoslaní pred-
bežného bojového nariadenia podriadeným
dokončuje rozhodnutie, t.j. po prevzatí bo-
jového rozkazu (bojového nariadenia).

Úloha	Čas			Činnosť					
	doba	oper.	astr.	veliteľa	náčelníka štábu	zástupcu náčelníka štábu	dôstojníka štábu	dôstojníka štábu	zástupcov veliteľa, náčelníkov druhov vojsk a služieb
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Prevzatie predbežného boj. nariadenia (zámyslu vel. divízie)				Prevezme predbežné bojové nariadenie	Schváli plán obrany a ochrany VS	Pripravujú pracovné mapy a pomôcky pre organizáciu boja			
Štúdium predbežného boj. nariadenia a zakres do mapy	30'	0.00 až 0.30		Spolu so ZVP a NŠ študuje prevzatú úlohu	S veliteľom študuje prevzatú úlohu. Hlási prevzatie a pochopenie úlohy. Zoznámi štáb s prevzatou úlohou	Zakresľuje údaje z predbež. boj. nariadenia do prac. mapy veliteľa	Zapíše do záznamníka správ prevzatie a pochopenie úlohy. Zakresľuje údaje z predbež. boj. nariadenia do prac. mapy NŠ. Zhromaždí zástupcov a náčelníkov druhov vojsk	Získava správy od vševojskových jednotiek, pridelených jednotiek, susedov, jednotiek druhov vojsk a ich situáciu zakresľuje do prac. mapy veliteľa a NŠ	Študujú a zakresľujú údaje z predbež. boj. nariadenia do prac. map. Zoznamujú príslušníkov skupín s prevzatým predbež. boj. nariadením. Získavajú správy od podriadených jednotiek a zakresľujú ich do prac. mapy veliteľa a NŠ
Ujasnenie úlohy	20'	0.30 až 0.50		Ujasňuje si prevzatú úlohu: - pochopenie cieľa nastávajúcej činnosti a zámyslu veliteľa divízie, - poradie a spôsob ničenia nepriateľa jadrovými a konvenčnými zbraňami nadriadeného, - úloha a miesto pluku v zostave divízie,	Spolu s veliteľom si ujasňujú prevzatú úlohu	Spracúva návrh časového rozpočtu a predloží ho NŠ.	Zakresľuje do mapy rozhodnutia údaje z predbež. boj. nariadenia		Ujasňujú si prevzatú úlohu, zakresľujú situáciu jednotiek, susedov a údaje z predbež. boj. nariadenia (zámyslu vel. divízie)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
				- úlohy susedov a spôsob súčinnosti s nimi, - lehoty pohotovosti pluku na plnenie úloh					
Určenie opatrení pre prípravu jednotiek na boj	10'	0.50 až 01.00		Určí opatrenia, ktoré treba vykonať pre rýchlu prípravu jednotiek na plnenie boj. úloh	Posúdi (pripraví) návrh časového rozpočtu			Zapisuje opatrenia vydávané veliteľom pre rýchlu prípravu jednotiek na plnenie bojovej úlohy a dovádza ich k veliteľom jednotiek	Zapisujú opatrenia vydávané vel. pluku pre rýchlu prípravu jednotiek na plnenie boj. úlohy a dovádzajú ich k veliteľom podriadených jednotiek
Schválenie časového rozpočtu	10'	01.00 až 01.10		Spracuje alebo schváli časový rozpočet		Zhromaždí zástupcov veliteľa, náčelníkov druhov vojsk a služieb			
Vydanie pokynov	15'	01.10 až 01.25		Vydá NŠ pokyny pre orientáciu zástupcov veliteľa, náčelníkov druhov vojsk a služieb o: - organizácii prieskumu, - čase a spôsobe práce v teréne, - príprave podkladov potrebných pre rozhodnutie	Zapisuje pokyny vydávané veliteľom. Orientuje zástupcov veliteľa, náčelníkov druhov vojsk a služieb o organizácii prieskumu, čase a spôsobe práce v teréne a príprave podkladov pre rozhodnutie, vydá im schválený časový rozpočet	Pripravuje NŠ podklady o bojaschopnosti vlastných jednotiek	Pripravuje časové prepočty vyvedenia, presunov a časové plnenie bojovej úlohy	Pripravuje pomery síl a ďalšie prepočty pre rozhodnutie	Zapisujú si pokyny vydávané NŠ pre organizáciu prieskumu, čase a spôsobe práce v teréne a príprave podkladov pre rozhodnutie a časový rozpočet

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Zhodnotenie situácie	30'	01.25 až 01.55		Zhodnotí situáciu a podľa potreby vypočúje: - ZN zhodnotí zloženie, stav, uskupenie a možnosti prostriedkov ničenia nepriateľa, zátaras, velenie, silné a slabé miesta, jeho predpokladaná činnosť, ktoré objekty ničiť a počty zbraní do pomeru síl, - NS hodnotí situáciu a bojaschopnosť vlastných vojsk, ich možnosti, počty zbraní, pomery síl, uskupenie, charakter činnosti susedov a podmienky súčinnosti s nimi, - ND situáciu a bojové možnosti vlastného a prideleného (spolupôsobiaceho) delostrelectva, - NŽS vyhodnotenie terénu, jeho vplyv na bojovú činnosť a možnosti jeho úprav, - NCHS radiačnú, chemickú a bakte-	S veliteľom hodnotí situáciu, informuje ho o situácii a stavu vlastných a pridelených jednotiek a susedov. Organizuje súčinnosť vnútri štábu pri spracovávaní potrebných prepočtov				Zakresľujú si pracovné mapy, pripravujú si potrebné prepočty. Podľa úloh, situácie a obsahu vlastnej metodiky informujú veliteľa o situácii a možnostiach: - ZN nepriateľa, - ND vlastné, pridelené a spolupôsobiace delostrelectvo, - NŽS vyhodnotenie terénu, zátarasov a možnosti úprav, - NCHS radiačnú, biologickú, chemickú a bakteriologickú situáciu a potrebné opatrenia pre činnosť vojsk, - ZVP morálno-politický stav vlastných vojsk a nepriateľa. Ostatní zástupcovia a náčelníci podľa potreby doložia stav a možnosti vlastných vojsk podľa odbornosti

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
				riologickú (biologickú) situáciu a jej vplyv na činnosť vlastných vojsk, – ZVP morálno-politický stav vlastných vojsk a nepriateľa a sociálno-politické zloženie obyvateľstva. Podľa potreby vypočúva ďalších zástupcov a náčelníkov druhov vojsk a služieb o stave jednotiek, zbraní, techniky a materiálu. Zhodnotí vplyv počasia, ročnú a dennú dobu, ekonomickú situáciu a ďalšie okolnosti, ktoré majú vplyv na plnenie bojovej úlohy	Predloží absolútne, kvantitatívne, kvalitatívne pomery síl oboch strán podľa úloh v celej šírke a na smere sústredenia hlavného úsilia				
Stanovenie zámyslu boja	15'	01.55 až 02.10		Pripraví a zakreslí do pracovnej mapy zámysel vedenia boja a napíše textovú časť: – smer hlavného úderu (smer sústredenia hlavného úsilia a priestory od udržania	Zúčastní sa u veliteľa na príprave zámyslu. Pripravuje podklady pre predbežné bojové nariadenie	Pripravuje plánovú tabuľku súčinnosti		Pripravuje oledtu so zámyslom boja	Pripravujú, zakresľujú a dopĺňujú pracovné mapy ako plány: – NPVO – Plán protivzdušnej obrany, – SN – Plán spojenia, – NZS – Plán ženij-

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
				ktorých závisí odolnosť obrany), - postupnosť a spôsoby ničenia nepriateľa (akého nepriateľa, akým spôsobom a v akom poradí ničieť), - poradie jadrového a palebného ničenia nepriateľa (objekty ničenia jadrovými a konvenčnými zbraňami, poradie a stupeň ich ničenia), - bojovú zostavu pluku, stanoví čiaru prechodu na seč (zasadenia do boja) a čiaru úloh pre prápory					ného zabezpečenia, - NCHS - Plán chemického zabezpečenia, - Zástupca veliteľa pre výzbroj - Plán technického zabezpečenia, - ZT - Plán tylového zabezpečenia, - ZVP - Plán politickej práce (samostatný dokument)
Predloženie zámyslu veliteľovi divízie	10'	02.10 až 02.20		Predloží zámysel veliteľovi divízie pomocou spojenia ZAS	Riadi spracúvanie prepočtov pre rozhodnutie		Pripraví podklady pre spracovanie plánu poriadkovej služby	Zhromaždí príslušníkov štábu na vydanie zámyslu	Pripravujú podklady pre spracovanie predbež. boj. nariadenia pre podriadené jednotky
Zoznámenie so zámyslom	10'	02.20 až 02.30		Vydá zámysel zástupcom, náčelníkom druhov vojsk a služieb, vydá pokyny pre dopracovanie predbež. boj. nariadení	Skontroluje prítomnosť štábu a zúčastní sa vadaní zámyslu a zakresľuje ho do svojej pracovnej mapy		Zakreslí do mapy rozhodnutia zámysel veliteľa	Zapisuje zámysel veliteľa. Na záver vydá štábu oleātu so zámyslom boja	Zakresľujú a zapisujú zámysel veliteľa

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Schválenie a odoslanie predbež. boj. nariadenia	20'	02.30 až 02.50		Skontroluje a schváli predbež. boj. nariadenie. Osobne ho odovzdá veliteľom práporov pomocou technických prostriedkov spojenia	Riadi dopracovanie predbež. boj. nariadenia, schváli predbež. boj. nariadenie pre PzR, VČ a SR		Podľa pokynov NŠ dopracujú predbež. boj. nariadenie pre prápory, predkladajú ich veliteľovi na schválenie		Dopracujú predbežné boj. nariadenie pre podriadené jednotky, predkladajú ich veliteľovi, NŠ na schválenie a odosielať ich veliteľom jednotiek. Pripravujú a odovzdávajú ZNŠ podklady do plánovej tabuľky súčinnosti
Prevzatie bojového rozkazu (nariadenia)				Hlásí veliteľovi divízie prevzatie bojového rozkazu (nariadenia)					
Dokončenie rozhodnutia a príprava bojového rozkazu	60'	02.50 až 03.50		Študuje bojový rozkaz (bojové nariadenie). Vypočúje a schváli návrhy zástupcov a náčelníkov druhov vojsk na bojové použitie síl a prostriedkov v poradí: ZN, ND, NŽS, NCHS, zástupca pre výzbroj ZT, ZVP, NŠ. Dokončí spracúvanie rozhodnutia, zakreslí ho do pracovnej mapy a určí: – bojové úlohy práporom, – hlavné otázky súčinnosti a vše-	S veliteľom študuje bojový rozkaz (bojové nariadenie) a zoznámi s ním príslušníkov štábu. Predloží veliteľovi vlastné návrhy na rozhodnutie. Organizuje súčinnosť vnútri štábu pri spracúvaní bojového rozkazu a plánovej tabuľky súčinnosti		Zakreslí údaje z bojového rozkazu (nariadenia) veliteľa divízie do pracovnej mapy veliteľa, NŠ a mapy rozhodnutia. Schválené návrhy zástupcov a náčelníkov druhov vojsk zakresľuje do mapy rozhodnutia	Zhromažďuje podklady do bojového rozkazu a predkladá ich veliteľovi pluku	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
				stranného zabezpečenia boja, – zásady organizácie velenia. Určí hlavné úlohy pre stranicko-politickú prácu a jej zvláštnosti. Pripraví sa na vydanie bojového rozkazu a pokynov			Dopracuje mapu rozhodnutia	Zhromaždí veliteľov práporov a štáb na vydanie bojového rozkazu	rozhodnutia veliteľa. Odovzdajú ZNŠ podklady do plánovej tabuľky súčinnosti a dôstojníkovi štábu do bojového rozkazu. Zástupca veliteľa pre výzbroj pripravuje vydanie rozkazu pre technické zabezpečenie a ZT do tylového rozkazu
Vydanie bojového rozkazu	20'	03.50 až 04.10		Vydá bojový rozkaz	Skontroluje prítomnosť veliteľov práporov a štábu. Zakresľuje údaje z bojového rozkazu do svojej pracovnej mapy		Dopracuje plán poriadkovej služby	Zapisuje bojový rozkaz vydávaný veliteľom pluku a vydávané pokyny	Poznamenávajú a zakresľujú bojový rozkaz a vydávané pokyny veliteľom pluku. Zástupca veliteľa pre výzbroj vydá rozkaz pre technické zabezpečenie a ZT tylový rozkaz
Vydanie pokynov	20'	04.10 až 04.30		Vydá pokyny pre organizáciu: – všestranného zabezpečenia boja, – velenia, – politickej práce, – kontrolu pripravenosti jednotiek na plnenie bojových úloh					

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
				Schváli plánovú tabuľku súčinnosti. Schváli rozhodnutie veliteľom práporov					
Príprava na prácu v teréne	30'	04.30 až 05.00		Prípravuje sa na rekognoskáciu: - upresnenie svojho rozhodnutia, - upresnenie úloh jednotkám, - organizáciu súčinnosti	Riadi dopracovanie bojovej dokumentácie a organizuje kontrolu a pomoc u jednotiek	Zhromaždí a predloží veliteľovi spracované dokumenty pre prácu v teréne. Zhromaždí a skontroluje skupinu určenú veliteľom pre prácu v teréne	Podľa pokynov NŠ dopracúvajú bojovú dokumentáciu a vykonávajú kontrolu a pomoc u jednotiek		Plánujú boj (spracovanie bojových a iných dokumentov a prípravu prepočtov), spracúvajú svoje odborné plány a nariadenia pre podriadené jednotky a vykonávajú kontrolu a pomoc u podriadených jednotiek
Vykonanie rekognoskácie a organizácie súčinnosti v teréne	do 30'			V teréne vykoná: - rekognoskáciu, - upresní svoje rozhodnutie, - upresní úlohy jednotkám, - organizuje súčinnosť		Odchádza s veliteľom do terénu. Poznamenáva upresnenie rozhodnutia a organizáciu súčinnosti			Veliteľom určení náčelníci druhov vojsk odchádzajú s ním do terénu na rekognoskáciu a organizáciu súčinnosti
Schválenie bojovej dokumentácie		do 07.00		Schváli spracovanú bojovú dokumentáciu	Predloží veliteľovi spracovanú bojovú dokumentáciu				Predložia veliteľovi spracovanú bojovú dokumentáciu

V tomto čase zástupcovia veliteľa, náčelníci druhov vojsk a služieb navrhujú veliteľovi použitie síl a prostriedkov do rozhodnutia, úlohy do bojového rozkazu a pokynov veliteľa.

Splnenie stanovených úloh s dodržaním postupnosti práce nám dáva tento možný **časový rozpočet** (počítame od prevzatia predbežného bojového nariadenia a zámyslu boja od nadriadeného):

- do 60 min. štúdium predbežného bojového nariadenia, ujasnenie úlohy a určenie opatrení v príprave jednotiek na boj,

- do 85 min. schválenie časového rozpočtu a vydanie pokynov náčelníkovi štábu pre orientáciu zástupcov a štábu,

- do 115 min. zhodnotenie situácie,

- do 170 min. prijatie zámyslu boja, jeho schválenie nadriadeným a vydanie, spracovanie a odoslanie predbežných bojových nariadení.

Po prevzatí bojového rozkazu (bojového nariadenia) myslíme, že treba:

- 60 min. na dokončenie rozhodnutia (návrhy na použitie síl a prostriedkov) a prípravu bojového rozkazu,

- 40 min. na vydanie bojového rozkazu a pokynov veliteľa pre organizáciu všestranného zabezpečenia, velenia, politickej práce a na kontrolu pripravenosti jednotiek. Tieto činnosti vyžadujú dovedna 270 min. = 4 h 30 min.

V ďalšom veliteľ pluku vykoná rekognoskáciu a organizáciu súčinnosti v teréne [pri nedostatku času ju vykoná na ma-

pách alebo na plastickom stole].

Po skončení práce v teréne veliteľ pluku schváli spracovanú bojovú dokumentáciu a organizuje kontrolu.

Metódu **postupnej organizácie** boja nebudeme rozoberať, obsah práce a postup veliteľa je v podstate rovnaký. Rozdiel je v tom, že pri tejto metóde je dostatok času. Organizácia boja sa začína na základe bojového rozkazu alebo bojového nariadenia nadriadeného veliteľa. Práca prebieha postupne najskôr na divízií a potom na pluku.

Nezávisle od metódy organizácie boja musí veliteľ a štáb pracovať tak, aby organizáciu boja skončil včas a aby útvarami (jednotkami) nechali čo najviac času na prípravu a plnenie úlohy.

Chceme zdôrazniť, že veliteľ sa rozhoduje osobne na základe ujasnenia úlohy, zhodnotenia situácie a operačno-taktických prepočtov vykonaných štábom. Neúplnosť správ o situácii nezbavuje veliteľa povinnosti včas sa rozhodnúť.

Uvedenú **metodikú práce** pri súbežnej organizácii boja sme spracovali na základe praktickej činnosti veliteľov a štábov motostreleckých a tankových plukov a plne sa osvedčila. Predkladáme ju ako návod s cieľom, aby sa k nej vyjadrili veliteľia a príslušníci štábov z jej praktického využitia.

Ustanovenia bojových poriadkov ako i predloženú metodiku treba využívať tvorivo podľa podmienok a konkrétnej situácie.

K UVÁDĚNÍ VOJSK DO BOJOVÉ POHOTOVOSTI

Složitost současné mezinárodní situace od nás vyžaduje neustálou vysokou bdělost, bojovou pohotovost a připravenost. Nanejvýš aktuální je dosáhnout takové úrovně připravenosti jednotek a útvarů, která by trvale zabezpečovala spolehlivou obranu naší socialistické vlasti. Toto řeší především Směrnice pro uvádění ČSLA do bojové pohotovosti. V článku uvedu některé zkušenosti z její realizace.

Přesným plněním této směrnice se bojová pohotovost a připravenost útvarů a jednotek podstatně zvýšila. Je pozitivní, že výsledky velitelský sbor útvarů neuspokojily a že se dále setkáváme s iniciativou jak daný stav zlepšovat. Hlavním každodenním a stálým úkolem velitelů a štábů zůstává zabezpečení a zkvalitňování úrovně bojové a mobilizační pohotovosti. Praxe nám plně potvrzuje, že realizovat zásady bojové pohotovosti v praktickém životě vojsk není možné bez překonávání různých předsudků a návyků.

Abychom v podmínkách rámcových svazků plnili a udržovali stálou bojovou pohotovost, musíme nejen velet, ale vojáky i přesvědčit o správnosti a nezbytnosti všech plánovaných opatření. Snažíme se dosáhnout toho, aby činnost každého vojáka byla cílevědomá, předem promyšlená a iniciativní.

Základním předpokladem organizovaného plnění úkolů při uvádění jednotek a útvarů do vyšších stupňů bojové pohotovosti je správné a přesné vedení přehledů bojeschopnosti jednotek, bojového rozdělení a předávání úkolů vykonavatelům. Jejich plnění sledujeme s využitím pomůcky vzorové dokumentace k vedení přehledů bojeschopnosti vojsk a bojového rozdělení, kterou vydalo velitelství Západního vojenského okruhu v roce 1984. Jak jsme si ověřili v podmínkách rámcových jednotek, je tato pomůcka a způsob vedení přehledu bojeschopnosti a bojového rozdělení univerzální a plně vyhovuje jednotkám stálé pohotovosti, se sníženými i rámcovými počty. Způsob vedení těchto dokumentů umožňuje, aby úkoly spojené s uváděním štábu a jednotek do vyšších stupňů bojové pohotovosti byly časově a prostorově sladěny s úkoly bojové a politické přípravy (s ohledem na konkrétní situaci jednotky). Dále umožňuje předávání úkolů, které vyplývají z bojového rozdělení, vykonavatelům tak, aby každý znal čas, místo a způsob jejich plnění. Zkušenosti potvrzují, že zde je nutné, aby rozhodující úlohu měli zejména velitelé rot (baterií), kde se tvoří základ bojového

rozdílení, a dozorčí orgány všech stupňů, kteří musí zabezpečit nepřetržitě plnění úkolů stálé bojové pohotovosti v mimopracovní době. Kontrolní činnost a prověřování pochopení úkolů bojové pohotovosti musí být jejich každodenní činností. To vyžaduje, aby funkcionáři, kteří připravují dozorčí orgány do služby, by, je důsledně a konkrétně připravovali, určovali jim potřebné úkoly, ale i vyhodnocovali splnění úkolů po ukončení služby a přijímali účinná opatření k odstranění zjištěných nedostatků.

Přehled o bojeschopnosti nám slouží k tomu, abychom znali přesný stav připravenosti k doplnění na válečné počty, k mobilizačnímu rozvinutí v určených časových lhůtách a k získání podkladů pro zpracování přehledu bojeschopnosti vojsk, jako výchozího dokumentu pro zhotovení výkazu počtů. Tento dokument se nám plně osvědčil a myslím, že jej mohou využívat i další útvary.

Jedním z úkolů upevňování bojové a mobilizační pohotovosti je vybudování zodolněných míst velení a záložních prostorů soustředění. Stupeň vybudování zodolněných pracovišť a jejich vybavení zajišťuje úspěšnou činnost zvláštní skupiny k zabezpečení bojové pohotovosti při počátečním uvádění svazků a útvarů do vyšších stupňů bojové pohotovosti. V našich podmínkách je nutné, dle mého názoru, zodolněná místa velení budovat tak, aby byla prostorná, umožňovala shromažďovat požadované údaje od jednotlivých útvarů, řídit činnost podřízených, dále rozmístit mapy, tabulky, přehledy, aby byla vybavena potřebným množstvím spojovacích prostředků, aby práce v nich, zejména v období maximálního zatížení, nezvyšovala nervozitu a aby bylo možné okamžitě řešit vzniklé problémy.

Z hlediska ochrany proti účinkům ZHN je zapotřebí pracoviště vybavit protitlakovými a hermetickými dveřmi. Je rovněž nutné, aby objekt zabezpečoval uskutečnění částečné speciální očisty osob (které na pracoviště vstupují), tzn. odběr vody a odtok zplodin, a při režimu hermetizace předávání i přebírání pošty. Pracoviště musí být vybaveno filtroventilačním zařízením (FVKPM-2), předepsanými prostředky pro speciální očistu a zálohou prostředků protichemické ochrany jednotlivce. K zabezpečení plynulé činnosti v zodolněném pracovišti je třeba určit dozorčího a objekt, kromě jiného, vybavit technickými prostředky k sledování hermetizace a provádění kontrolní činnosti, PCHOJ, prostředky k obsluze protipožárního zařízení a v případě výpadku elektrické energie k zabezpečení nouzového osvětlení v celém objektu. Kromě toho dozorčí objektu plní další úkoly stanovené směrnicemi velitele útvaru.

Osvědčilo se nám, že při každém dílčím nácviu bojové pohotovosti u štábu svazku i podřízených útvarů kontrolujeme a uskutečňujeme údržbu zodolněných pracovišť a zjištěné nedostatky ihned odstraňujeme. Jakmile se tento úkol zanedbá, nevykonává se pravidelná běžná údržba a opravy, pracoviště chátrá a při prověrce zvláštní skupiny k zabezpečení bojové pohotovosti se zaujetím zodolněného pracoviště se může stát, že nebudou pracovat různá technická zařízení. Měla by být vžita zásada, že při každé prověrce spojení je zapotřebí zkontrolovat jednotlivé agregáty (FVZ, EC, světelnou signalizaci, vnitřní hovorové zařízení apod.). Jedenkrát za měsíc, zpravidla v rámci parkového a hospodářského dne, organizovat větší údržbu tohoto pracoviště a vytvořit podmínky pro jeho případnou opravu.

Zkušenosti potvrzují, že za pravidelnou údržbu zodolněných míst velení musí odpovídat určený důstojník štábu. U štábu svazku je výhodné, aby za ni odpovídal zástupce náčelníka operační skupiny a u útvarů zástupce náčelníka štábu nebo některý důstojník štábu.

Ke zlepšení stavu a vybavenosti těchto pracovišť nám napomáhá organizovat shromáždění k bojové pohotovosti a ukázky nejlepších zodolněných pracovišť v rámci svazku. Hlavní funkcionáři útvarů na těchto ukázkách získají představu o zodolněném pracovišti, možnostech nabytí materiálních i finančních prostředků, čímž zabráníme nesprávné manipulaci s nimi (zpravidla jde o neznalost předpisů a nařízení a snahu za každou cenu splnit stanovený úkol).

Máme-li dobře připravené a vybavené místo velení, ještě jsme nesplnili určitý úkol. K tomu je zapotřebí dobře připravit příslušníky štábu. Je účelné, v rámci každého dílčího nácviku bojové pohotovosti, procvičit některou činnost funkcionářů štábu, kteří jsou zařazeni do zvláštních skupin k zabezpečení bojové pohotovosti s cílem získat potřebné znalosti a sladit práci s důrazem na funkcionáře, zařazené na funkci náčelníka zvláštní skupiny.

Osvědčilo se nám, že příslušníky těchto skupin určujeme na celý týden a jejich složení v tomto období, pokud možno, neměníme. Praxe potvrzuje nutnost, aby každá nově určená skupina bojovým rozdělením byla osobně poučena náčelníkem skupiny přímo na pracovišti, seznámena s dokumentací (pomůckami) a ujasnila si způsob plnění úkolu. Přípravu skupiny k plnění úkolů je možné přezkoušet.

Jedním z požadavků ochrany živé síly a bojové techniky při vyhlášení jednotlivých stupňů bojové pohotovosti je ženijní vybudování záložních prostorů soustředění. Zkušenosti z této práce svědčí o tom, že je nutné ji organizovat v těsné součinnosti s krajskými vojenskými ubytovacími a stavebními správami, s příslušnými okresními národními výbory a orgány lidové správy. Abychom zabezpečili jednotné chápání i metodický přístup k realizaci zásad budování, je, podle mého názoru, nutné nejméně jednou za výcvikový rok připravit ukázkové zaměstnání k této problematice. Tato zaměstnání nám napomáhají, jak jsem již uvedl, zlepšit stav prostorů a seznámit nové funkcionáře, kteří nemají často patřičné zkušenosti, s příslušnou činností. Oblast bojové pohotovosti je tak neustále „v pohybu“ a vyžaduje trvalou péči. Jsem toho názoru, že při ženijním budování záložních prostorů soustředění bychom měli vycházet z počtu prostředků na velitelských stanovištích.

Při ženijním budování záložních prostorů soustředění se nám osvědčilo u štábu svazku i u podřízených útvarů vytvořit řídicí skupinu. U štábu svazku ji může tvořit zástupce náčelníka operační skupiny (je velitelem skupiny), důstojník ženijní skupiny a důstojník týlového oddělení. U útvaru, podle rozhodnutí velitele, by měli do této skupiny patřit důstojníci ženijní, týlové a technické skupiny. Velitel skupiny pravidelně informuje náčelníka štábu o stavu budování prostoru, předkládá mu požadavky a návrhy. Toto je však podmíněno úplným a včasným materiálním i technickým zabezpečením, za které odpovídá vyčleněný důstojník týlové a technické skupiny. Za kvalitu vykonaných prací, správné obložení stěn a odvodnění okopů zodpovídá důstojník ženijní skupiny. U některých útvarů byly využity k zpevnění a zvýšení odolnosti okopů betonové panely, což je výhodnější a trvanlivější, ale ne všem útvarům dostupné. Zkušenosti z uplynulých let svědčí o tom, jak je důležité věnovat pozornost jarní a podzimní údržbě záložních prostorů. Tam, kde není údržba v těchto termínech uskutečněna, dochází k sesuvu stěn okopů, poškození obložení a k jejich zavodnění. Okopy jsou pak prakticky nepoužitelné a výsledek práce znehodnocen. Je nutné, aby komplexní nácviky bojové pohotovosti u štábu svazku i útvarů byly využity také ke kontrole záložních prostorů soustředění a k jejichčasné údržbě, aby družstvo (osádka) kromě nácviku zaujetí prostorů provedlo

na místě i údržbu příslušného okopu a jeho okolí a aby byly upraveny okopy pro obranu velitelského stanoviště.

Ženíjní vybudování okopů představuje jen část velkého úsilí, které je nutné věnovat přípravě záložních prostorů. Dále je třeba zaměřit pozornost na jejich trvalé udržování v potřebném stavu a zabezpečení příjezdové cesty v kterékoli roční době, zvláště v zimě (kdy jsou zasněžené a okopy mohou být zaváté). K udržování průjezdnosti cest používáme převážně vlastní prostředky (radlice, dřevěné pluhy a jiné prostředky). Myslím, že by bylo vhodné využívat i speciální automobil s radlicí z praporu materiálního zabezpečení.

Vybudované prostory soustředění je, podle mého názoru, optimální kontrolovat každý týden a současně prověřit spojení. (Tím zjistíme nejen stav linkového spojení, ale i okopů). Závady je nutné odstranit ihned nebo v rámci parkového a hospodářského dne. Dalšího zlepšení vybudovaných záložních prostorů, ochrany živé síly dosáhneme zabudováním úkrytů typu UŽ. Jejich výstavbě je zapotřebí věnovat zvýšenou pozornost, protože nekvalitní práce se může projevit později, a to zejména v jarních měsících nebo po dlouhodobých deštích.

K získání přehledu o stavu budování záložních prostorů soustředění, ale i o plnění ostatních úkolů bojové pohotovosti, je výhodné vést na štábu svazku i u útvaru „Přehled základních kritérií bojové pohotovosti“ (tato kritéria vždy k prvnímu dni daného měsíce upřesňovat a doplňovat — tím získáme přehled, co každý útvar za uplynulý měsíc splnil nebo vybudoval).

Ke zlepšení a k dalšímu upevňování bojové a mobilizační pohotovosti by nám mělo pomáhat každodenní řízení a dokonale promyšlená práce. Přitom se musíme zaměřit na to, čeho chceme v daném výcvikovém období (roce) dosáhnout, co zamýšlíme vybudovat, vylepšit apod. K sjednocení postupů má nezastupitelné místo „Plán dalšího zdokonalování bojové a mobilizační pohotovosti na výcvikový rok“. Na jeho zpracování by se měl podílet štáb svazku (útvaru) za osobního řízení náčelníka štábu, který stanoví hlavní úkoly, vyčlení pracovní síly, mechanizační prostředky a materiál. Důležitou úlohu zde mají jednotliví odborníci, kteří musí navrhnout (již při zpracování plánu) možnosti a materiální zabezpečení daného úkolu.

V uplynulých letech se nám osvědčilo zpracovávat tento plán opatření ve čtyřech oblastech, a to ke zdokonalování:

- bojové pohotovosti,
- mobilizačních příprav,
- velení,
- týlového a technického zabezpečení.

Plán zpracováváme ve dvou výtiscích, z nichž jeden je na štábu svazku k sledování jeho plnění. Náčelník štábu (za účasti všech odborných náčelníků) jedenkrát měsíčně vyhodnocuje plnění stanovených úkolů tohoto plánu. Zásadní opatření jsou zapracovávána do „Plánu hlavních úkolů a základních opatření velitele a štábu na měsíc“. Jak potvrzují zkušenosti, je výhodné, aby součástí hlášení o plnění plánu bojové a politické přípravy v každém měsíci bylo i hlášení o plnění plánu dalšího zvyšování bojové a mobilizační pohotovosti (podle jednotlivých oblastí). Na základě tohoto hlášení může štáb svazku sledovat plnění uvedeného plánu v jednotlivých útvarech a v případě jejich neplnění přijmout účinná a konkrétní opatření ke zlepšení stavu. Při hodnocení nám nejde o pouhé konstatování faktů, ale o to, zjistit skutečný stav plnění úkolů v oblasti bojové a mobilizační pohotovosti, příčiny nedostatků nebo časových skluzů a přijmout okamžitá opatření k nápravě.

Jedním z úkolů tematických kontrol u podřízených útvarů by měla být vždy kontrola měsíčního vyhodnocení plánu dalšího zdokonalování bojové a mobilizační pohotovosti a praktické splnění jednotlivých úkolů. Je zapotřebí, aby kontrolní činnost byla neoddelitelnou součástí zabezpečování bojové a mobilizační pohotovosti. Osvědčily se prověrky stálé bojové pohotovosti, které jsou zaměřeny na dosažitelnost hlavních funkcí, reálnost bojového rozdělení, plnění úkolů dozorčích orgánů a jejich znalosti, výjezdu techniky, startování vozidel v zimě, uložení materiálu vyváženého při bojové pohotovosti atd. Jsem toho názoru, že není důležité prověřovat širokou oblast, ale zaměřit se na dílčí a rozhodující úkony, které mohou podstatně ovlivnit splnění úkolů. Důležitá je zejména pravidelnost těchto kontrol a zevšeobecnování výsledků pro ostatní jednotky a útvary.

Dobrým pomocníkem v udržování stálé bojové pohotovosti je „Sborník zkušeností z uvádění vojsk Západního vojenského okruhu do bojové pohotovosti“. Obsah tohoto Sborníku by měl každý voják z povolání (podle svého funkčního zařazení) znát. Protože, kdo problematiku zná, snadněji řeší vzniklé problémy, úkoly plní s větším efektem a nedopouští se zbytečných omylů.

Plnění úkolů bojové a mobilizační pohotovosti vyžaduje značné úsilí a vysokou odpovědnost všech příslušníků armády. Všechny závěry a plány, které pro další zvyšování bojové a mobilizační pohotovosti si vytyčíme, zabezpečíme jen odpovědným přístupem každého vojáka, vysokou kázní a poctivou prací tak, jak to platí na ostatních úsecích národního hospodářství.

PVO POZEMNÍHO VOJSKA PŘI JEHO PŘESUNECH PROSTOREM BOJOVÉ ČINNOSTI SVAZKU PVOS

Velení NATO schválilo v roce 1982 a 1983 novou „operačně strategickou koncepci“ vedení války v Evropě, vypracovanou generálem Rogersem, která je výchozí směrnicí pro výstavbu a přípravu ozbrojených sil NATO v 80. a 90. letech. Její realizace vyžaduje především podstatné posílení konvenčních sil a zvýšení jejich útočných možností. K tomu má dopomoci řada opatření v dosavadních systémech palebného a zpravodajského zabezpečení, velení, řízení a spojení. Vzájemnou integrací nově vyvíjených průzkumných a palebných systémů vzniká v ozbrojených silách NATO nová generace vysoce účinných zbraní, z nichž některé již jsou a další budou postupně zaváděny do výzbroje ozbrojených sil.

Novými průzkumnými a palebnými systémy předpokládá velení ozbrojených sil NATO vytvářet možnosti pro účinnější ničení operačního uskupení vojsk na válčišti a důležitých objektů do hloubky až 1000 km. Za zvlášť důležité přitom považuje oddělení vojsk prvního strategického sledu od druhého a zničení hlubokých operačních a strategických záloh.

Nová „operačně strategická koncepce“ a pro ni zaváděné a vyvíjené zbraňové systémy budou mít i vliv na charakter bojové činnosti nepřítele. Účinnost nových zbraní se přibližuje účinkům jaderných zbraní malé ráže ve smyslu možnosti hromadného ničení obrněných cílů a přesných zásahů ve stejném čase. Výrazné zvýšení možností vedení průzkumu s přesným určováním souřadnic umožní kvalitnější a rychlejší rozhodování o pořadí ničení cílů v téměř reálném čase. To umožní měnit taktiku boje, takže u letectva bude možné současně vést hromadné a soustředěné údery, ale i údery jednotlivými letouny a malými skupinami.

Je zřejmé, že i válka s použitím konvenčních zbraní by měla v určitých rysech charakter, který je blízký válce s použitím jaderných zbraní. Hromadné použití nových prostředků ničení může v relativně krátkém čase měnit poměr sil, vytvářet převahu na směru hlavního úderu a podstatně oslabovat naše úderná uskupení.

Organizace a řízení protivzdušné obrany vojsk a důležitých objektů musí proto vycházet z hledisek, která charakterizují použití nepřátelských, vysoce přesných zbraní i průzkumných a palebných systémů.

Protivzdušná obrana pozemního vojska, která se přesunuje prostorem bojové činnosti svazku PVOS, bude vzhledem k možnostem průzkumu a palebného působení nepřítele vyžadovat organizaci úzké součinnosti a centralizované použití sil a prostředků PVO jak pozemního vojska, tak svazku PVOS. Vysoké účinnosti PVO je možné dosáhnout vytvořením jednotného systému PVO v prostoru společné bojové činnosti vojska PVOS, sil a prostředků vojska PVO a letectva frontu.

Jednotný systém tvoří:

1. Systém radiolokačního průzkumu, uvědomování a předávání radiolokační informace. Při jeho tvorbě řešíme:

- vytvoření souvislého radiolokačního pole s využitím jak prostředků RTV svazku PVOS, tak i radiotechnických jednotek a útvarů pozemního vojska; je zapotřebí, aby jeho parametry přitom zabezpečily udržení přehledu o vzdušné situaci na vzdálených přístupech ve velkých výškách (sledování průzkumných letounů systémů NAEW, PLSS, CSWS) i nad společným prostorem bojové činnosti svazku PVOS a pozemního vojska s důrazem na malé a přízemní výšky (lety řízených střel s plochou dráhou letu, letounů systému F-4G Wild Weasel, letounů taktického letectva),

- zabezpečení protiletadlových raketových svazků a útvarů, protiletadlových dělostřeleckých útvarů a útvarů REB PVOS i pozemního vojska, velitelských a navigačních stanovišť stíhacího letectva PVOS a letectvého svazu a středisek bojového velení prvotní a druhotnou radiolokační informací (včetně přímého zabezpečení palebných prostředků),

- jednotné uvědomování a vzdušné situaci na několika kanálech s minimálním zpožděním,

- organizaci vizuálního průzkumu vzdušného prostoru a jeho zapojení do jednotného systému uvědomování,

- využití informací o vzdušných cílech zjištěných prostředky REB, PLRV a stíhací ve vzduchu do jednotného systému uvědomování,

- vytvoření dostatečných záloh k zabezpečení rychlé obnovy narušeného radiolokačního pole,

- vytvoření a činnost klamných radiotechnických rot.

Tyto požadavky v každém období přesunu pozemních vojsk může zabezpečovat RTV svazku PVOS. Krátkodobě rozvinuté radiolokační prostředky pozemního vojska pracují jako autonomní systémy průzkumu vzdušného prostoru motostřeleckých svazků za přesunu s cílem bezprostředně zabezpečit protiletadlové raketové a dělostřelecké útvary a jednotky vojska PVO. Myslím, že kanály předání radiolokační informace nebudou vždy v souladu s organickou podřízeností, ale je nutné, aby v souladu s dynamikou boje v reálném čase zabezpečovaly přehled o vzdušné situaci.

2. Jednotný systém protiletadlové palby, při jehož organizaci řešíme:

- operační sestavu protiletadlového raketového vojska svazku PVOS a vojska PVO tak, aby byl vytvořen systém protiletadlové raketové palby v potřebných výškách na přístupech, v prostorech určených bráněných míst a v pásmech přesunů hlavních sil pozemního vojska,

— uspořádání bojových sestav protiletadlových raketových svazků a útvarů svazku PVOS a vojska PVO tak, abychom zajistili několikavrstvový systém palby smíšených uskupení, zabezpečili vzájemnou ochranu jednotlivých protiletadlových raketových kompletů a palebný styk mezi svazky i útvary a s využitím jednotek malorážního dělostřelectva, protiletadlových kompletů blízkého dosahu a ručních protiletadlových zbraní dosáhli vykrytí hluchých prostorů v malých a přízemních výškách, zvláště na směrech očekávaného působení nepřátelských prostředků vzdušného napadení,

— sladěný systém manévru protiletadlovými raketovými komplety, aniž by došlo k narušení systému palby a organizace palebných léček,

— skloubený systém klamných palebných postavení.

I když zasazení všech sil a prostředků pozemního vojska PVOS, letectva a skupin spojeneckých armád je na válčišti plánováno centralizovaně, je nutné včasnou organizací součinnosti mezi svazkem PVOS a vojskem PVO zabezpečit takovou tvorbu jednotného systému protiletadlové palby, aby byla na dobu přesunu pozemního vojska vytvářena zónově objektová obrana objektů a vojsk, zajištěna její vysoká efektivnost a možnost centralizovaného řízení z jednoho velitelského stanoviště. Přitom, vzhledem k účinnosti průzkumu a palebným možnostem nepřátelských prostředků napadení, je nutné vysokou manévrovost bojových sestav protiletadlových raketových svazků a útvarů PVOS podřídit (a sladit) změnám bojové činnosti protiletadlových raketových svazků a útvarů vojska PVO v závislosti na dynamice přesunu vojsk prostorem bojové činnosti svazku PVOS.

3. Jednotný systém navedení a bojové činnosti stíhacího letectva, ve kterém řešíme:

— sladění bojové činnosti stíhacího letectva svazku PVOS a stíhacího letectva frontu, které je vyčleněno k protivzdušné obraně přesunu pozemního vojska,

— způsob využívání letišť,

— rozdělení prostorů střehu ve vzduchu, stanovení čar zasazení a vyjití z boje, rozdělení prostorů odpovědnosti za ničení nízkoletících cílů mezi stíhací letecké pluky svazku PVOS a frontového stíhacího letectva,

— sladění počtu, typu letounů a připravenosti pilotů, kteří jsou v jednotlivých stupních pohotovosti stíhacího letectva svazku PVOS a frontového letectva (včetně podvěšené výzbroje) k zajištění okamžitého ničení všech druhů vzdušných cílů v celém prostoru bojové činnosti s taktickou převahou,

— doplnění pole navedení v celém prostoru působení a vytvoření záložního systému navedení s využitím aktivace dalších naváděcích a pomocných naváděcích stanovišť; přitom je, podle mého názoru, nutné vytvářet na hlavních náletových směrech takovou kapacitu navedení, která zabezpečuje taktickou převahu při hromadném úderu nepřátelských prostředků vzdušného napadení,

— efektivní využití stíhacích letounů MiG-23 a MiG-25 především na dalekých přístupech k ničení vzdušných cílů na vstřicných kursech.

Nedílnou součástí organizace i řízení bojové činnosti stíhacího letectva svazku PVOS a stíhacího letectva frontu je součinnost se svazky (útvary) protiletadlového raketového vojska PVOS i vojska PVO a zajištění bezpečnosti vlastního stíhacího letectva.

4. Prostředky radioelektronického boje a jejich jednotné použití, přičemž řešíme:

— elektromagnetickou koexistenci radioelektronických prostředků PVOS s ra-

diielektronickými prostředky vojska PVO a letectva frontu, rozvinutým v době přesunu vojsk ve společném prostoru bojové činnosti,

— využití prostředků REB PVOS, pozemního vojska a letectva k vytvoření systému rušení naváděcích stanovišť a leteckého spojení nepřítele, sladění bojových sestav prostředků REB PVOS, pozemního vojska a letectva tak, aby na hlavních náletových směrech nepřátelských prostředků vzdušného napadení byly vytvářeny souvislé prostory rušení palubních radiolokátorů vzdušného nepřítele,

— sladění tvorby radioelektronických lécek, radioelektronického maskování a klamání s důrazem na nejdůležitější místa a prostory přesunu pozemního vojska (přechody přes řeku, horské soutěsky, velké komunikační uzly).

5. Systém velení a zabezpečení součinnosti. Úkol zabezpečit protivzdušnou obranu pozemního vojska za přesunu prostorem bojové činnosti svazku PVOS určuje veliteli svazku velitel PVOS. I když je tento úkol obvykle vymezen časově i prostorově, přesto je nezbytné k jeho splnění včas organizovat s vojskem PVO součinnost, při které je zapotřebí zvláště řešit:

— zpracování dokumentace, která zajišťuje splnění úkolu a jeho jednotné pochopení,

— způsob propojení míst velení k zabezpečení centralizovaného řízení bojové činnosti, uvědomování a předávání radiolokační informace,

— výměnu součinnostních orgánů a způsob uskutečňování součinnosti.

Zpracování dokumentace, která zajišťuje sladění a efektivní využití sil a prostředků, je, podle mého názoru, vzhledem k časovým možnostem nejpřijatelnější formou mapy a plánové tabulky součinnosti, ve kterých je možné stanovit kdo, kdy, co, čím a jak má splnit, a to velmi přesně z hlediska času, prostoru, použitých sil a prostředků. Myslím, že ostatní údaje textového plánu součinnosti, jak jsou dnes vžity, se jeví formální a navíc jsou vyjádřeny i na mapě.

Základním limitujícím prvkem velení jednotného systému PVO je faktor času a dostatek věrohodných informací o vzdušné situaci a stavu vojsk. Jde o to, aby v jednotlivých obdobích boje byl přijat takový systém centralizovaného řízení, který umožňuje maximální využití bojových možností všech sil a prostředků PVO. K tomu je nutné:

— řídit boj z místa velení, ze kterého máme zabezpečen nejlepší přehled o vzdušné situaci a přitom můžeme řídit průzkum vzdušného prostoru, palbu protiletadlových raketových útvarů, navedení stíhacího letectva, použití útvarů REB a máme zajištěno nepřetržitě spojení; v daném případě je to velitelské stanoviště (záložní velitelské stanoviště) svazku PVOS,

— zabezpečit znalost úkolů všemi podřízenými, aby v případě decentralizace velení mohli samostatně vyhledávat a ničit prostředky vzdušného napadení nepřítele ve svém prostoru bojové činnosti,

— v jednotlivých částech společného prostoru bojové činnosti je výhodné pro skupinu útvarů PVO různého podřízení určit velitele, který řídí palbu těchto útvarů; může to být velitel protiletadlové raketové brigády, velitel stíhacího leteckého pluku nebo náčelník PVO vševojskového svazu. Rozhodující je i v tomto případě vybavenost prostředky k velení a zabezpečení radiolokačními informacemi.

Každá změna systému velení může nepříznivě ovlivnit sladěnost práce velitelských stanovišť a vést ke ztrátě součinnostních vazeb. Proto myslím, že je výhodné velet součinnostním silám a prostředkům s využitím součinnostní skupiny (součinnostních orgánů), která je od vojska PVO vysílána na velitelské

stanoviště svazku PVOS a s pomocí součinnostních spojovacích kanálů zabezpečuje realizaci rozhodnutí velitele svazku PVOS. K navádění stíhacího letectva frontu, které je vyčleněno k zabezpečení protivzdušné obrany pozemního vojska za přesunu, je vhodné využívat naváděcí stanoviště svazku PVOS s využitím ASV. Přitom by bylo možné řízení bojové činnosti stíhacího letectva frontu uskutečňovat přímo z velitelského stanoviště svazku PVOS osobně odpovědným zástupcem letectva frontu. To zvyšuje efektivnost využití stíhacího letectva a zjednodušuje řízení součinnosti mezi stíhacím letectvem a útvary protiletadlového raketového vojska.

Kvalitativní změny soudobých prostředků ozbrojeného zápasu a jejich hromadné zavádění do výzbroje, nové prvky ve způsobech i formách vedení bojové činnosti podle nové „operačně strategické koncepce“ NATO vyžadují dále zdokonalovat způsoby přípravy a vedení boje. Vojsko PVOS i ostatní druhy vojsk povedou boj ve složitějších podmínkách. Z hlediska činnosti vševojskových svazků v operační hloubce a při jejich přesunech je zapotřebí zabezpečit jejich účinnou obranu prostředky PVOS a vojska PVO.

Jedině jednotným úsilím všech součinnostních stran je možné co nejefektivněji využít daných sil i prostředků a při jejich centralizovaném použití zabezpečit spolehlivou obranu vojsk před údery ze vzduchu při jejich přesunech prostorem bojové činnosti svazku PVOS.

K ORGANIZACI PVO TAKTICKÉHO VZDUŠNÉHO VÝSADKU

Jedním ze základních předpokladů udržení vysokého tempa útoku je široké vysazování taktických vzdušných výsadků (TVV), které jako dočasný prvek bojové sestavy vševojskové divize můžeme používat k:

- dobytí a udržení důležitých čar, horských přechodů, průsmyků, přepravišť a úseků vhodných pro násilný přechod vodní překážky do příchodu vlastních vojsk,
- úderům do boků a týlu pronikajícího nepřítele nebo přisunovaných záloh,
- ničení nepřátelských prostředků jaderného a chemického napadení a míst velení.

Vzhledem k postupnému zavádění průzkumných a palebných systémů nepřítele může být jedním z hlavních úkolů TVV ničení jejich pozemních prvků. Uvedené úloze taktického vzdušného výsadku odpovídá i **zvýšené úsilí vzdušného nepřítele** k jeho ničení jak ve výchozím prostoru pro vysazení, tak i za přepravy vzduchem, v prostoru vysazení a při vedení bojové činnosti.

Ve výchozím prostoru pro vysazení bude proti silám a prostředkům TVV působit jak taktické, tak vojskové letectvo nepřítele.

Charakter výchozího prostoru pro vysazení, jeho rozčlenění a zaujímaná plocha nevytváří výhodné podmínky taktickému letectvu k úderům velkými skupinami letounů, protože vyžaduje ničení sil a prostředků taktického vzdušného výsadku v jednotlivých vyčkávacích prostorech jednotek, nakládacích místech a v prostoru soustředění zpětného odřadu výsadku malými skupinami letounů, údery vedený-

mi z malých a přízemních výšek s použitím zejména kontejnerové munice, případně údery vysoce přesnými zbraněmi. Účinnost těchto úderů bude úměrná zejména výsledkům vzdušného průzkumu nepřítele.

Vojskové letectvo může působit proti taktickému vzdušnému výsadku ve výchozím prostoru pro vysazení vedením vzdušného průzkumu, vysazováním průzkumných a diverzních jednotek (skupin) i údery bitevních vrtulníků na jednotlivé prvky, zvláště pak na jednotky ve vyčkávacích prostorech s použitím vysoce přesných zbraní.

Přeprava vzduchem je uskutečňována s maximálním využitím charakteru terénu a v přízemních výškách. Tento způsob přepravy spolu s krátkým časem letu neumožňuje taktickému letectvu nepřítele vést údery proti vzdušnému výsadku (i když zcela vyloučit je nemůžeme). Pravděpodobnější bude jejich vedení bitevními vrtulníky vyzbrojenými leteckými protiletadlovými řízenými raketami, zejména při letu výsadku průletovým pásmem.

V prostoru vysazení lze očekávat, že vzdušný nepřítel bude proti taktickému vzdušnému výsadku působit obdobně jako ve výchozím prostoru pro vysazení. Je to dáno způsobem jeho vysazení na velkou plochu, což umožňuje nepříteli vést údery na jednotlivé vysazené jednotky malými skupinami letounů a zvláště bitevními vrtulníky.

Vedení boje taktického vzdušného výsadku po vysazení má zpravidla charakter boje v obklíčení. Tomu bude i odpovídat činnost vzdušného nepřítele proti

jeho silám a prostředkům. Údery taktického letectva budou vedeny opět malými skupinami letounů z malých a přímých výšek často na rozptýlené jednotky vzdušného výsadku. I v tomto případě však bude nejintenzivnější činnost bitevních vrtulníků, neboť jejich bojové možnosti nejlépe vyhovují vedení boje s vysoce manévrovacími cíli. Údery mohou být vedeny především s použitím vysoce přesných protitankových řízených raket.

Organizace PVO taktického vzdušného výsadku a její účinnost bude ovlivněna, kromě uvedeného charakteru činnosti vzdušného nepřítele a bojových možností organických i spolupůsobících prostředků PVO, také úkolem, hodnotou a složením taktického vzdušného výsadku, kvalitou jeho dopravních prostředků, hloubkou vysazení a tempem útoku vševojskových pluků prvního sledu.

Taktický vzdušný výsadek používáme zpravidla na směru hlavního úderu divize. Tato skutečnost přispívá k tomu, že v jeho prospěch mohou působit v určité míře i prostředky PVO vševojskové divize a armády, které jsou právě na tomto směru. Vyplyvá to z principu organizace PVO soustředit její úsilí ve prospěch hlavních sil (na nejdůležitější směr).

Rozhodující pro organizaci PVO taktického vzdušného výsadku je jeho hodnota, složení, hloubka vysazení a kvalita dopravních prostředků (typ vrtulníků).

V podstatě můžeme použít taktický vzdušný výsadek v hodnotě zesíleného motostřeleckého praporu, nebo zesílené motostřelecké rot, přičemž vysazení mů-

že být uskutečněno s veškerou bojovou technikou nebo pouze s ručními (lehkými) zbraněmi a lehkou dopravní technikou. Z toho pochopitelně vyplývají nejen bojové možnosti TVV, ale i jeho protivzdušné obrany.

Bude-li taktický vzdušný výsadek tvořit zesílený **motostřelecký prapor**, má z organických prostředků PVO protiletadlovou četou o třech družstvech protiletadlových střelců Strela-2M (9 přenosných protiletadlových kompletů). Dále je možné v případě potřeby k palbě na nízko letící cíle využít i univerzální kulometry a samopaly, zejména u motostřeleckých rot.

Vševojskový pluk je možné, v závislosti na úkolu taktického vzdušného výsadku, posílit četou 30mm PLdvK nebo četou (bojovými vozidly) protiletadlových raketových kompletů Strela-10M, a to zejména tehdy, když výsadek bude mít za úkol zmocnit se přepraviště přes velký vodní tok. Posílení však lze realizovat jen v případě přepravy výsadku vrtulníky Mi-6 (Mi-26).

Bude-li taktický vzdušný výsadek tvořit zesílená **motostřelecká rota**, lze z organických prostředků využít k palbě na nízko letící cíle jen univerzální kulometry a samopaly.

Roty můžeme posílit 1 až 2 družstvy přenosných protiletadlových raketových kompletů Strela-2M z praporek čtyř.

Maximální přípustná hmotnost přepraveného nákladu a rozměry nákladních vrat umožňují přepravu prostředků PVO — viz **tabulku**.

Tabulka

Typ vrtulníku	Družstvo PLRK Strela-2M			Bojové vozidlo PLRK S-10	PLdvK 30mm
	na OT-62	na OT-65	bez OT		
Mi-8 (Mi-17)	—	—	ano	—	—
Mi-6 (Mi-26)	—	ano	ano	ano	ano

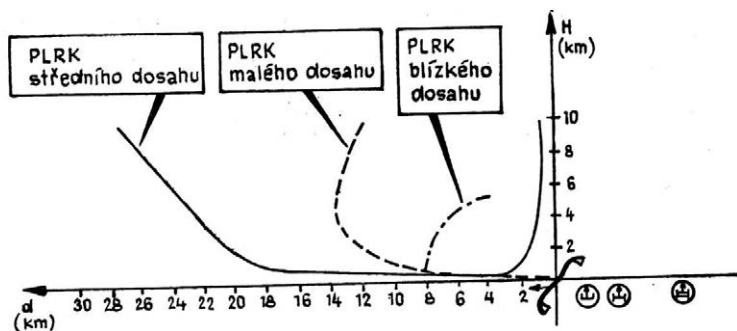
Z tabulky vyplývá, že přeprava jednotek PVO s bojovou technikou je prakticky možná jen v případě použití vrtulníků typu Mi-6 nebo Mi-26.

Hloubky vysazení taktického vzdušného výsadku určujeme zpravidla podle jeho úkolu a složení.

Konkrétní propočty možné délky trvání vedení boje v závislosti na hloubce vysazení, hodnotě výsadku a tempu útoku vojsk divize — viz články plukovníka doc. Ing. Zdeňka Hrona, CSC., uveřejněné ve Vojenské mysli č. 3, 5 a 6/1985.

Prostory účinné působnosti protiletadlových raketových kompletů, které jsou organicky začleněné u vševojskových divizí a armády (ve vertikální rovině s ohledem na střední vzdálenosti protiletadlových raketových jednotek rozmístěných v první linii od čáry dotyku) — viz **obr.**

Z grafického vyjádření prostorů účinné působnosti protiletadlových raketových jednotek první linie vyplývá, že ve prospěch PVO vysazovaného taktického vzdušného výsadku mohou působit:

Obr.

— protiletadlový raketový pluk blízkého dosahu do hloubky 6 až 8 km, tzn. bude-li výsadek v hodnotě zesílené moststelecké rotě,

— protiletadlový raketový pluk malého dosahu do hloubky 10 až 14 km, tzn. bude-li výsadek v hodnotě zesíleného moststeleckého praporu,

— protiletadlová raketová brigáda středního dosahu do hloubky 20 až 25 km, tzn. v případě vysazení obou variant taktického vzdušného výsadku a na směru zasazení PO divize.

Protivzdušnou obranu taktického vzdušného výsadku v jednotlivých obdobích jeho činnosti můžeme organizovat takto:

1. Ve výchozím prostoru pro vysazení budou prostředky PVO bránit především vyčkávací prostory a nakládací místa bezprostředním rozmístěním svých bojových sestav v těchto prostorech (místech). Nakládání prostředků PVO do přepravních prostředků bude žádoucí uskutečnit v závěru celého nakládání taktického vzdušného výsadku. Činnost prostředků PVO bude organizována zpravidla autonomně, a to jak v oblasti průzkumu vzdušného nepřítel, tak i v oblasti velení a palby s důrazem na ničení především těch vzdušných cílů, které vedou na bráněné jednotky údery nebo z charakteru jejich činnosti lze údery předpokládat.

Vzdálenost výchozího prostoru pro vysazení od linie fronty vytváří příznivé předpoklady pro PVO taktického vzdušného výsadku prostředky PVO vševojskové divize i armády.

Vhodně zvolená bojová sestava protiletadlového raketového pluku malého dosahu zabezpečí palebné působení ve prospěch jednotek ve výchozím prostoru zpravidla celou jeho hodnotou; u protiletadlového raketového pluku blízkého do-

sahu hodnotou 2 až 3 baterií, přičemž další baterie mohou působit již před výchozím prostorem na pravděpodobném náletovém směru; u protiletadlové raketové brigády středního dosahu můžeme předpokládat palebné působení nejméně hodnotou jednoho oddílu. U těchto prostředků PVO bude rozhodující pro účinnost PVO sladění přemísťování a manévru. Jde zejména o to, aby v době nakládání taktického vzdušného výsadku [což je činnost krátkodobá] měl protiletadlový raketový pluk divize zaujatou bojovou sestavu a byl v pohotovosti k palbě celou hodnotou nebo alespoň většinou svých baterií. Obdobně je nutné, podle mého názoru, řešit i přemísťování a bojovou pohotovost protiletadlové raketové brigády, zejména oddílu s možností maximálního palebného působení ve prospěch výsadku ve výchozím prostoru.

2. Při přepravě vzduchem mohou prostředky PVO palebně působit proti vzdušnému nepříteli jen před bojovou sestavou taktického vzdušného výsadku a mimo průletové pásmo (trasu letu), a to tak, aby v žádném případě nebyla ohrožena bezpečnost TVV. Palebným prostředkům PVO, které jsou rozmístěny v průletovém pásmu, je nutné včas vydat jednotný signál pro zákaz palby po dobu letu taktického vzdušného výsadku. Odpovědnost za vydání a proniknutí tohoto signálu má náčelník PVO vševojskové divize, od kterého je taktický vzdušný výsadek vyslán.

Hloubka možného palebného působení prostředků PVO vševojskové divize i armády za letu taktického vzdušného výsadku — viz **obr.** Stejně jako u výchozího prostoru, i při přepravě vzduchem bude účinnost PVO taktického vzdušného výsadku dána dosaženou hodnotou bojové

pohotovosti prostředků PVO v době letu výsadku (což je opět činnost krátkodobá — 15 až 30 minut). S ohledem na vytváření bojových sestav protiletadlových raketových pluků a brigád lze předpokládat, že hodnota působení dosáhne 2 až 3 baterií, popřípadě jednoho protiletadlového raketového oddílu.

3. V prostoru vysazení taktického vzdušného výsadku bude činnost organických a posilových prostředků PVO obdobná jako ve výchozím prostoru pro vysazení. Důležité bude, aby prostředky PVO byly vysazovány v prvním pořadí a mohly bránit taktický vzdušný výsadek od zahájení vysazování, zvláště proti úderům bitevních vrtulníků. Možnosti PVO taktického vzdušného výsadku v tomto prostoru

prostředky PVO vševojskové divize i armády a jejich účinnost znázorňuje **obr.**

4. Při vedení boje taktického vzdušného výsadku budou organické i posilové prostředky PVO plnit úkoly většinou decentralizované u jednotlivých jednotek v souladu se svým vysazením. Vzhledem k tomu, že proti výsadku může působit vzdušný nepřítel prakticky ze všech stran, je nutné organizovat a vést průzkum i palbu celokruhově a s vysokou manévrovostí. Na činnost velitelů jednotek PVO jsou kladeny požadavky vysoké aktivity, rychlého a iniciativního rozhodování. Možnosti PVO taktického vzdušného výsadku prostředky PVO jsou i při vedení boje dány jejich účinným palebným dosahem v souladu s jeho hloubkou vysazení a vedení bojové činnosti podle **obr.**

Důležitou a nezastupitelnou úlohu v PVO taktického vzdušného výsadku má i činnost stíhacího letectva, bojových vrtulníků a prostředků REB, a to ve všech obdobích jeho činnosti. Rozbor této problematiky však nebyl předmětem tohoto článku. V každém případě je ale nutné vidět, že organizace PVO taktického vzdušného výsadku není a nemůže být jenom záležitostí organických nebo posilových prostředků PVO výsadku. Vzhledem k důležitosti úkolu TVV v soudobém boji, možnostem vzdušného nepřítelů při jeho ničení a možnostem prostředků PVO vševojskové divize i armády musí být těžiště této organizace PVO soustředěno především u vševojskové divize.

CHEMICKÉ ZABEZPEČENÍ TAKTICKÉHO VZDUŠNÉHO VÝSADKU

Soudobá bojová činnost se vyznačuje velkou rozhodností, manévrovostí, vysokým tempem, značným rozsahem úkolů a větší šířkou útočného pásma. To vyžaduje překonávat velké vzdálenosti bez ohledu na charakter terénu, úroveň nebo stupeň jeho zamoření a rozrušení.

Za těchto podmínek vzrůstá význam bojového použití taktického vzdušného výsadku (TVV) k dobytí a udržení důležitých čar, horských přechodů, průsmyků, přepravišť a úseků vhodných pro přechod vodní překážky a k dalším úkolům s cílem vytvořit výhodné podmínky k zabezpečení vysokého tempa útoku a k ničení nepřítelů. Přitom pro úspěšné použití TVV bude mít, vedle včasnosti a rychlosti, značný význam i jeho chemické zabezpečení, neboť bude patřit mezi vyhledávané cíle pro útoky ZHN nepřítelů. Vzdušný výsadek může být napaden jadernými a chemickými zbraněmi především ve vyčkávacím prostoru, při nakládání i v prostoru vysazení. Zejména po vysazení bude snahou nepřítelů zničit jej všemi prostředky a co nejrychleji. Vzhledem k celkové situaci můžeme předpokládat použití především neutronové munice a velmi účinných rychle působících OL k ničení živé síly.

Cíle a úkoly chemického zabezpečení taktického vzdušného výsadku budou odpovídat cílům chemického zabezpečení operace, ve které jej použijeme. Vysazovaným jednotkám je potřebné vytvořit podmínky ke splnění úkolů v situaci radioaktivního, chemického a bakteriologického (biologického) zamoření, maskovat jejich činnost použitím dýmu, a to

jak v přípravném období, tak i při vysazení a vedení boje.

Chemické zabezpečení taktického vzdušného výsadku může obsahovat:

- zjišťování parametrů jaderných výbuchů ve výchozím prostoru pro vysazení, vyčkávacím prostoru a prostoru vysazení i vedení boje,

- vedení radiálního, chemického a povšechného bakteriologického (biologického) průzkumu na osách přesunu jednotek vyčleněných do vzdušného výsadku, ve výchozím prostoru pro vysazení, vyčkávacím prostoru i v prostoru vysazení a vedení boje,

- zabezpečení speciální čistoty ve výchozím prostoru pro vysazení, vyčkávacím prostoru i v prostoru vysazení a vedení boje,

- maskování zadýmováním ve skutečném a klamném vyčkávacím prostoru i v prostoru vysazení,

- doplnění jednotek vzdušného výsadku (ještě ve výchozím prostoru pro vysazení) prostředky ochrany a chemickým materiálem.

Z hlediska chemického zabezpečení je zapotřebí hlavně pozornost zaměřit na přípravu taktického vzdušného výsadku k nakládání, na jeho vysazení a vedení boje. Silami a prostředky chemického vojska budeme výsadek zabezpečovat ve výchozím prostoru pro vysazení, ve vyčkávacím prostoru, při nakládání a dále až po jeho sloučení s vlastními vojsky.

Organizace chemického zabezpečení výchozího prostoru pro vysazení bude usku-
tečňována v souladu s nařízením náčelníka chemického vojska, a to tak, aby

síly a prostředky výsadku byly uchovány k vedení boje v prostoru vysazení.

Zjišťování parametrů jaderných výbuchů (síly svazu) uskutečňujeme tak, aby jedna až dvě roty speciální kontroly z určených stanovišť prováděly výchozí prostor pro vysazení, průletové pásmo a podle možnosti i prostor bojové činnosti taktického výsadku. Zprávy o parametrech jaderných výbuchů jsou z místa sběru a zpracování — radiálního střediska — předávány přímo svazku, od kterého je výsadek vyčleněn.

Radiační a chemický průzkum na osách přesunu do výchozího prostoru pro vysazení a vyčkávacího prostoru vedou roty radiálního a chemického průzkumu svazu. Při jejich zaměřování vyhledávají a vytýčují objížďky. V případě nutnosti je třeba, aby jednotky překonávaly zaměřené prostory na vozidlech s nasazenými prostředky protichemické ochrany jednotlivce. Jsou-li zaměřeny hlavní nakládací plochy (místa), výsadek bude naložen na záložních nakládacích plochách (místech).

Radiační, chemický a povšechný bakteriologický (biologický) průzkum výchozího prostoru pro vysazení a vyčkávacího prostoru vedou jednotky radiálního a chemického průzkumu svazku, od kterého je výsadek vyčleněn. Vzdušný radiální průzkum těchto prostorů mohou, podle mého názoru, vést prostředky vzdušného radiálního průzkumu svazu.

Na období letu TVV připravuje radiální středisko svazu předpověď radioaktivního zaměření ovzduší v průletovém pásmu i terénu v prostoru jeho vysazení.

Průzkum prostoru vysazení taktického vzdušného výsadku vedou prostředky svazu, ale také průzkumné skupiny svazků prvního sledu. Po vysazení uskutečňuje radiální a chemický průzkum, výsadek vlastními silami a prostředky. K plnění tohoto úkolu jsou do sestavy výsadku začleněny chemické průzkumné hlídky z jednotek chemické ochrany svazku, od kterého je taktický vzdušný výsadek vyčleněn. Radiální a chemický průzkum bude dále zabezpečován chemickými pozorovateli v sestavách jednotlivých rot.

Vzhledem k tomu, že organické síly a prostředky taktického vzdušného výsadku budou mít omezenou možnost odstraňovat následky použití ZHN nepřitelem, je nutné k zabezpečení úplné speciální očisty využívat síly a prostředky svazku, od kterého byl daný výsadek vyčleněn. Úplnou speciální očistu zabezpečí MSO, které rozvinuje rota (roty) speciální očisty praporu chemické ochrany, a to zpravidla jako průjezdné MSO poblíž osy přesunu výsadku do vyčkávacího prostoru. Myslím,

že je účelné každou nakládací plochu (místo) vybavit odmořovacími soupravami pro možnou speciální očistu zbraní a materiálu těsně před naložením.

Skutečné a klamné vyčkávací prostory a prostory nakládání výsadku mohou maskovat dýmem síly a prostředky zadýmovacího praporu svazu v souladu s celkovým plánem operačního maskování vojsk. Oslepování nepřitele v průletovém pásmu výsadku je většinou zabezpečováno podle rozhodnutí velitele svazu s využitím dýmových prostředků dělostřelectva a letectva. V případě, že vítr vane k nepříteli, je možné jeho oslepování zabezpečit použitím zadýmovacích vozidel a dýmovnic. Dýmovou clonu k oslepení nepřitele na předním okraji a v blízké hloubce vytvářejí prostředky dělostřelectva, zpravidla 3–5 minut před průletem výsadku nad linií fronty. Dýmové clony k oslepení palebných prostředků nepřitele v hloubce obrany vytváří letectvo většinou 2–3 minuty před průletem vrtulníků vzdušného výsadku nad tyto prostředky.

V prostoru vysazení taktického vzdušného výsadku může letectvo vytvořit boční dýmové clony (2–3 minuty před přistáním vrtulníků) s cílem zabránit vedení nepřátelské přímé palby v době vysazení a rozvinování jednotek výsadku k vedení boje.

K chemickému zabezpečení výsadku za letu do prostoru vysazení musí jeho velitel včas obdržet údaje o radiální situaci vzdušného prostoru v průletovém pásmu.

Radiační průzkum vzdušného prostoru během letu vedou prostředky vrtulníkového útvaru. Současně jej však uskutečňují instruktoři a pozorovatelé z příslušníků vzdušného výsadku, kteří jsou umístěni na vrtulnících letících v čele letových sestav. Výsledky měření průběžně hlásí veliteli osádky, který je předává veliteli výsadku. Je-li to zapotřebí, pak velitelé osádek v každém vrtulníku varují příslušníky výsadku.

Boj taktického vzdušného výsadku ovlivní také použití vlastních jaderných úderů. Má-li dojít k vysazení bezprostředně po jaderném výbuchu, potom jsou přistávací plochy určovány v takové vzdálenosti od epicentra (centra) výbuchu, aby dávka při pobytu na nich nepřesahovala při zahájení vysazení přípustnou dávku ozáření, a aby příslušníci jednotek nebyli vystaveni během přepravy vzduchem nadměrnému ozáření, které by je v dalším vyřadilo z boje. Způsob použití prostředků protichemické ochrany při vysazení do prostoru jaderného nebo chemického zaměření stanoví velitelé výsadku.

Boj vzdušného výsadku po vysazení má zpravidla charakter boje v obklíčení; úkol plní útokem i obranou. Velmi často používá přepadů a léček. To vše, spolu s nutností rychlého a iniciativního rozhodování, ovlivňuje organizaci chemického zabezpečení boje výsadku.

Bude-li charakter úkolu vzdušného výsadku vyžadovat obranu prostoru (objektu), může se stát cílem jaderných úderů nepřítelů malé mohutnosti. K znemožnění použití těchto nepřátelských prostředků je zapotřebí, aby výsadek členil bojovou sestavu jak do šířky, tak i do hloubky (nesoustřeďoval větší celek než čet) a jednotkami prvního sledu udržoval dotyk s nepřítelem.

Taktický vzdušný výsadek bude nucen vést často boj v zamořeném prostoru. Proto je nutné, aby byl pro tuto činnost vybaven potřebným množstvím prostředků protichemické ochrany, radiačního a chemického průzkumu, dozimetrické i chemické kontroly a vojenskými prostředky k speciální očištění. Doplnění a příprava těchto prostředků je uskutečňována ve výchozím prostoru pro vysazení. Kromě ochranné masky (se záložními filtry a dvěma soupravami ochranných plášťů) je účelné vybavit každého příslušníka výsadku dvěma individuálními protichemickými balíčky a univerzálními odmořovacími soupravami a u rot vytvořit zásobu ochranných prostředků a náplní pro AOS ve výši 10–20 %.

Při vedení aktivního manévrového boje vyjde výsadek (v závislosti na charakteru bojového úkolu) se svolením velitele ze zamořeného terénu; v případě, že to si-

tuace neumožňuje, plní úkoly v zamořeném prostoru. K ochraně živé síly může TVV využít objekty, obytné stavby, sklepy, rokle, jeskyně a jiné terénní úkryty. Velitel plánovitě střídá jednotky i jednotlivce. Využívá zásoby prostředků PCHOJ, především filtry k ochranným maskám, systematicky uskutečňuje dozimetrickou a chemickou kontrolu a podle situace částečnou speciální očištění.

V prostorech činnosti jednotek a na určených stanovištích nebo směrech činnosti vedou radiační a chemický průzkum chemičtí pozorovatelé jednotek a chemický instruktor. Hlavní úkoly plní přidělené jednotky radiačního a chemického průzkumu.

Úplná speciální očištění TVV je uskutečňována na MSO až po splnění bojového úkolu, zpravidla po sloučení s hlavními silami.

Vlastními silami a prostředky výsadek zajišťuje opatření chemického zabezpečení ve výchozím prostoru pro vysazení (vyčkávacím prostoru) a v prostoru bojové činnosti, a to podle stejných zásad jako u motostřeleckého praporu v prostoru soustředění.

Taktický vzdušný výsadek může mít za úkol zjistit ve prospěch útočících vojsk jaderné a chemické zátaras nepřítele, radioaktivní a chemické zamoření a nejkratší směry překonání zamořených prostorů s nejmenšími úrovněmi radiace nebo cesty obejít těchto prostorů. K plnění uvedených úkolů bude vhodné do sestavy taktického vzdušného výsadku začleňovat jednotky radiačního a chemického průzkumu.

V článku jsem uvedl některé názory na chemické zabezpečení TVV jak ve výchozím prostoru pro vysazení, ve vyčkávacím prostoru jednotek, tak i v průletovém pásmu a v prostoru vysazení. Chci zdůraznit, že docenění těchto skutečností vytváří reálné možnosti pro úspěšné a efektivní použití výsadku a splnění určených úkolů.

NIČENÍ SYSTÉMU WILD WEASEL A OCHRANA VLASTNÍCH VOJSK PROTI JEHO PŮSOBENÍ

Zaváděním průzkumného a palebného systému F-4G Wild Weasel do výzbroje se snaží nepřítel mít vysoce výkonný a přesný bojový prostředek, který by v případě válečného konfliktu byl schopen do značné hloubky oslabovat systém protivzdušné obrany našich vojsk. Wild Weasel může současně ničit i radioelektronické prostředky jiného určení a tím narušovat systém velení a řízení vojsk a zbraňových kompletů. Může tvořit i důležitý součinnostní palebný prostředek v rámci systému PLSS.

Systém F-4G Wild Weasel je určen k zjišťování a zaměřování radiolokátorů a dalších zdrojů elektromagnetického záření. Má přijímače, které mohou sledovat tyto zdroje na větší vzdálenost než je účinný dosah některých prvků systému PVO a ničit je protiradiolokačními řízenými střelami již z nesrovnatelně menší vzdálenosti. Systém je umístěn na letounech F-4G a je dokončován vývoj na letounech F-16B. Použití některých prostředků systému, především protiradiolokačních řízených střel a výstražných radiolokačních přijímačů je možné i na dalších typech letounů, jako např. F-15, AV-8, EF-111A RAVEN a na některých typech bitevních vrtulníků. Bojová efektivnost je zvýšena jeho autonomností (letoun vybavený tímto systémem má všechno k zjištění, identifikaci, zaměření a zničení cíle a nepotřebuje součinnost s jinými prostředky či systémy). Podmínky k identifikaci a ničení Wild Weasel jsou ztíženy tím, že jde o systém pasívní a letouny jím vybavené je možné od stejných typů rozeznat jen vizuálně, a to z malé vzdálenosti. Proto demaskujícími znaky jsou pouze způsob letu a manévru v prostoru, kde nepřítel předpokládá oslabit účinnost naší PVO.

Systém Wild Weasel umístěný na letounu F-4G byl vytvořen konstrukční úpravou letounu F-4E Phantom II — viz Zpravodajskou informaci č. 09.

Činnost tohoto systému je následující. Palubní radiolokační **přijímač AN/APR-38** zachytí v kmitočtovém pásmu radiolokační signály. Pomocí palubního počítače vyhodnotí směr přijatého signálu a vzdálenost vysílače. Tyto údaje zobrazí na obrazovce přehledového snímání v přední i zadní kabině letounu F-4G. Zachycené signály pozemních radiolokátorů jsou analyzovány, tříděny a

je jim stanovena priorita na základě relativního nebezpečí, které pro letoun nebo vlastní vojska vytvářejí. Nebezpečí je uvědomováno světelnými a zvukovými signály. Současně může být zobrazeno až 15 cílů, které jsou označeny písmeny a číslicemi. U cíle, jemuž počítač stanoví největší důležitost, se zobrazuje trojúhelník. Operátor však může tuto prioritu zrušit a označit jiný cíl podle vlastní volby. Pro určený nebo zvolený nejdůležitější cíl počítač uvede vzdálenost, směr a současný magnetický kurs letounu, tyto údaje současně zobrazí i na obrazovce navigačního a střeleckého systému. Na obrazovce může být podle potřeby současně zobrazeno 5, 10 nebo všech 15 cílů, což umožňuje pilotovi objektivní rozhodování v dané situaci a zabezpečení útoku na zvolený cíl. Přijímač AN/APR-38 je schopen vyhodnocovat i údaje o uskupení vlastních letounů na bojišti a zajistit koordinaci bojové činnosti. Na základě letových údajů z aerodynamické centrály letounů, údajů o cíli a vlastností řízené střely počítač zjistí optimální bod (oblast) vypuštění řízené střely a jsou-li splněny všechny podmínky, dojde k automatickému vypuštění, nebo o něm rozhodne pilot.

Systém Wild Weasel má pro vlastní ochranu letecké protiletadlové řízené střely typu AIM-7F Sparrow a AIM-9L Sidewinder. Na letounu F-4G je rovněž zavěšen kontejner ALE-40, který obsahuje prostředky pasivního rušení (dipolové odražeče a infračervené zářiče vystřelované nábojkami) a kontejner ALQ-119 s aktivním radiolokačním rušičem.

Manévr letounu F-4G při **zteči cíle** závisí na prostředku ničení. Při použití střely AGM-45 Shrike je možné vést zteč dvěma způsoby. Při přiletu k cíli ve velké výšce letí letoun přímým směrem na cíl, střela je vypuštěna ve vzdálenosti do 16 km od cíle. V případě vypnutí radiolokátoru-cíle nelze tuto střelu vypustit. Vzhledem k tomu, že poloha cíle je uložena v paměti systému AN/APR-38 a nadále se zobrazuje, může být k ničení použita protizemní řízená střela Maverick, která je vybavena buď televizní povelovou navigační soustavou nebo infračervenou samonaváděcí soustavou. Druhým způsobem je vypuštění střely Shrike z malé výšky. Po zjištění polohy radiolokátoru protivníka ve velké vzdálenosti přechází letoun F-4G do přízemního letu a skryt před radiolokátory PVO se přiblíží do prostoru vypuštění střely. Zde přejde do stoupavého letu a po opětovném zachycení signálu radiolokátoru upřesní polohu cíle a vypuští střelu Shrike. V případě vypnutí radiolokátoru je opět použita střela Maverick — viz **obr. 1**.

Nevýhodou střely Shrike je malý dosah, množství variant samonaváděcích hlavic v závislosti na frekvenčním pásmu přijímaného signálu, a to, že v navigačním systému není paměť, což snižuje účinnost střelby při vypnutí radiolokátoru-cíle během letu střely.

Bojové použití střely AGM-78 Standard ARM je obdobné jako u střely Shrike, ale v konstrukci střely došlo ke zplešení (maximální délka vypuštění je zvýšena na 25 km, údaje o cíli zjištěné AN/APR-38 jsou předávány počítači střely, která si samostatně upřesňuje souřadnice cíle během letu, a navigační systém je vybaven pamětí). Střela pokračuje v letu k cíli na základě předchozích údajů, i když je radiolokátor, tj. cíl, vypnut. Tyto střely jsou dosud ve výzbroji, ale jejich výroba byla zastavena.

Nejnovější protiradiolokační řízenou střelou, která je používána v systému Wild Weasel, je AGM-88 A HARM. Ve srovnání s předchozími střelami má vyšší rychlost letu, citlivost radiolokačního čidla (je schopno zachytit radiolokační signály i dopplerova a monoimpulsního typu), přesnost navedení na cíl i účinnost bojové hlavičky s dosahem 30 km.

Řízenou střelu HARM lze použít ve třech režimech:

- cíl je zjištěn radiolokačním přijímačem AN/APR-38 a pomocí palubního počítače se určí okamžik vypuštění střely,
- naváděcí soustava střely sama zachytí signál radiolokátoru-cíle,
- let k cíli je předem naprogramován; tento režim umožňuje vypuštění střely z malé výšky letu bez předchozího upřesnění polohy cíle a střela tuto polohu zjišťuje až během letu — viz **obr. 1**.

Zásady ochrany vlastních vojsk a způsoby ničení systému Wild Weasel

V závislosti na znalosti vlastností systému Wild Weasel je možné vyvodit zásady a způsoby jeho ničení a přijmout účinná opatření k ochraně vlastních vojsk. Vycházíme ze zkušeností získaných ve válce ve Vietnamu a na Středním východě a z některých informací publikovaných v zahraničním tisku.

Nejúčinnější formou boje proti působení tohoto systému je jeho ničení. K tomu je samozřejmě nutné zjistit tento prostředek, a to nejen ve vzduchu, ale i v prostorech jeho rozmístění na letištích (zjistit i sklady používané munice).

Můžeme předpokládat intenzivní využití tohoto systému na středoevropském válčišti. Jde nejen o letouny F-4G a F-16B, ale i další typy. Nedávno byly na základny v Anglii přemístěny letouny EF 111 s radioelektronickým průzkumným vybavením.

Možné bojové použití letounů vybavených systémem Wild Weasel v sestavě hlavní úderné skupiny stíhacích bombardovacích letounů — viz **obr. 2**.

Hlavní úderná skupina stíhacích bombardovacích (bitevních) letounů je podporována skupinou:

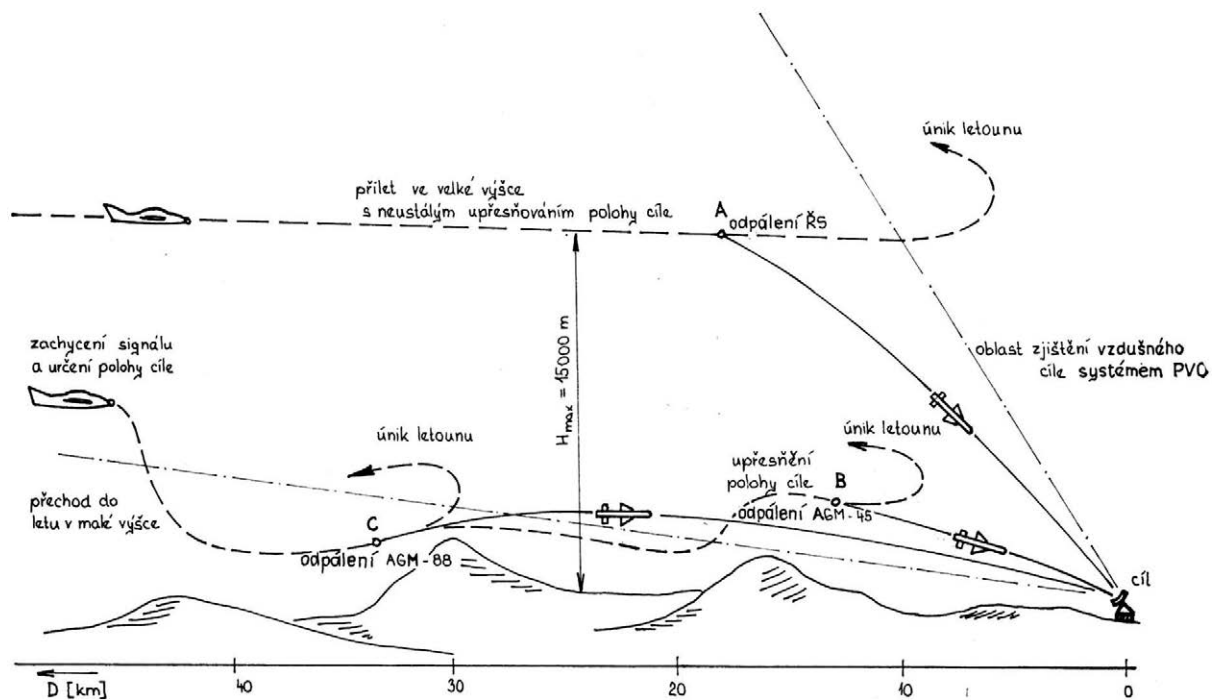
- letounů vybavených pasivními a aktivními prostředky rušení, která ztěžuje činnost radiolokátorů protivníka při zjišťování vzdušných cílů a zlepšuje podmínky pro činnost letounů F-4G,
- letounů systému Wild Weasel určených k ničení prostředků PVO protivníka; v sestavě této skupiny jsou i další letouny, které mají ničit odpalovací zařízení protiletadlových raket a stanoviště protiletadlových kanónů,
- stíhacích letounů pro ochranu ostatních skupin proti působení letectva protivníka.

K zjištění a identifikaci letounů tohoto systému jsou jen nevýrazné demaskující příznaky (vnější tvar zjistitelný na krátkou vzdálenost, motory řízených střel se sníženou kouřivostí odtokových plynů, průzkumný let ve středních a velkých výškách 100—300 km od čáry dotyku, profil letové trati se snižující se výškou směrem k čáře dotyku, spojovací provoz se systémem NAEW, způsob začlenění ve větší úderné skupině a způsob letu k vedení úderu). Proto průzkum musí být komplexní a veden v mnoha směrech. Podaří-li se zjistit letouny systému Wild Weasel, potom je zapotřebí, podle situace, organizovat jejich ničení na zemi (v místech jejich dislokace v prostoru leteckých základen) prostředky letectva a RVD, nebo ve vzduchu (před čarou vypuštění protiradiolokačních střel) prostředky letectva, PLRV a PLD.

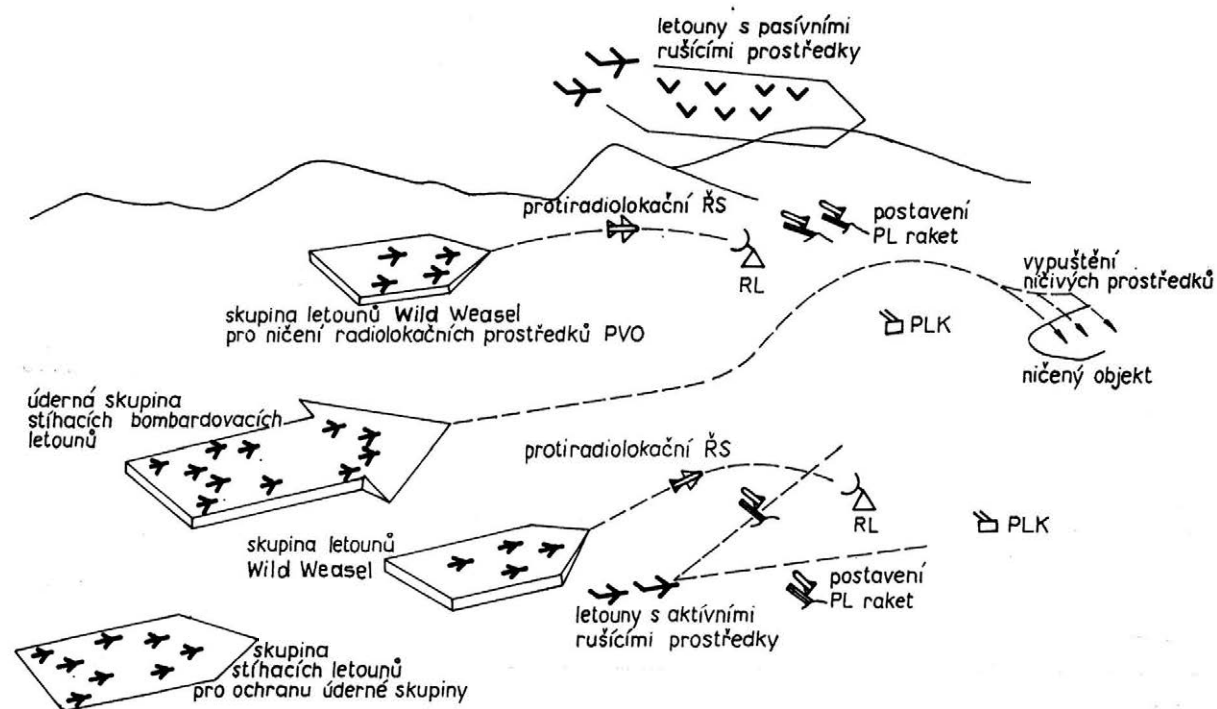
Účinnost protiradiolokačních řízených střel je možné i po jejich vypuštění snižovat ničením a aktivním i pasivním rušením.

Neméně důležitou složkou boje s tímto systémem je radioelektronická ochrana a opatření, která snižují jeho účinnost. Jde především o ochranu radiotechnických prostředků PVO proti radioelektronickému průzkumu a o jejich ochranu proti ničení.

Ochrana našich radiolokátorů proti účinkům protiradiolokačních střel nemůže vycházet z předběžné znalosti typu střely a nosiče v sestavě útočících

Obr. 1

Obr. 2

letounů. Protipatření je nutné uskutečňovat systémově, aby byla účinná proti (pokud možno) všem známým typům nepřátelských protiradiolokačních střel a jejich nosičům. Mezi obecně platná opatření proti radioelektronickému průzkumu pro všechny radiotechnické prostředky patří:

- rozmístit tyto prostředky tak, aby bylo zajištěno maximální využití jejich bojových možností a současně zabezpečena jejich ochrana proti ničivým účinkům protiradiolokačních řízených střel využitím i ženíjní úpravou terénu,

- zabezpečit vysokou odolnost spojení,
- určit nejvhodnější pracovní režimy radioelektronických prostředků,
- používat úzce směrové antény vysílačů a minimálně možný vyzařovací výkon pro splnění daného úkolu,

- přesně dodržovat ustanovení provozních řádů a omezit vysílání na nejkratší dobu,

- využívat pasivní radiolokaci,
- používat prostředky s rozšířeným spektrem signálu.

K opatřením pro PLRV PVO můžeme zařadit:

- maximální zkrácení doby přípravy a vedení střelby na vzdušné cíle,
- dosažení několikanásobného plošného a kmitočtového překrytí radiolokačního pole a současně krátké a nepravidelné zapínání jednotlivých radiolokátorů,

- narušování navádění protiradiolokačních řízených střel náhodným skokovým přepínáním pracovních kmitočtů, multiplicitním vysíláním a náhodnými změnami šířek impulsů,

- vedení vzdušného průzkumu všemi aktivními a pasivními prostředky, zabezpečení okamžité výměny informací a přednostní vyhodnocování vzdušných cílů, jejichž režim letu odpovídá systému Wild Weasel,

- uskutečňování klamné činnosti všemi dostupnými technickými prostředky,
- zabezpečení důsledného maskování a podle situace rozpracování dalších pasivních opatření.

Průzkumný a palebný systém Wild Weasel patří ke zbraňovým systémům nové generace. Jeho autonomní systém může plnit významnou úlohu v průzkumu a ničení radioelektronických prostředků, zejména radiolokátorů PVO, i součinnost v rámci dalších systémů vysoce přesných zbraní.

Prostředky radioelektronického průzkumu tohoto systému umožňují rychlé vyhodnocení získaných informací, přijetí rozhodnutí a ničení zjištěných cílů protiradiolokačními nebo protizemními řízenými střelami, nebo získané informace předat na určené místo.

Systém Wild Weasel je umístěn na letounech F-4G a F-16B. Vedle uvedených typů je řada dalších, které používají stejné průzkumné a palebné prostředky. I když jejich autonomnost je nižší než u tohoto systému, je nutné s nimi počítat.

Jak potvrdily zkušenosti z jeho bojového použití a jak dokazuje i teoretický rozbor, můžeme najít účinná opatření aktivního a pasivního charakteru, která mohou bojovou spolehlivost podstatně snížit. V tomto směru roste význam průzkumu, jeho přesnosti a komplexnosti i technologické kázně obsluh našich radiotechnických zařízení.

Nejúčinnější formou boje se systémem Wild Weasel je jeho ničení na zemi a ve vzduchu. Neméně důležitou úlohu budou mít i komplexně a jednotně pojatá opatření ochrany před účinky tohoto systému.

HISTORIE, SOUČASNOST A PERSPEKTIVY CHEMICKÉHO VOJSKA

Spolu s významnými výročími roku 1985 si připomínáme také 35. výročí vzniku chemického vojska. V souvislosti s tím správa chemického vojska MNO uspořádala 26. března 1985 vojenskovošedickou konferenci na téma: „Historie, současnost a perspektivy chemického vojska“.

I když hlavní směry rozvoje vojska, koncepce jeho činnosti a normativy řeší MNO — správa chemického vojska, čerpá tato ve své činnosti zkušenosti, poznatky i návrhy od podřízených stupňů. Své zá-
měry, představy a stanoviska konfrontuje s praxí a výsledky práce vojsk. Abychom pro společné úsilí využívali co nejvíce zkušeností a poznatků, usilujeme o ještě hlubší a těsnější spojení práce MNO-SCHV s prací odborných pracovišť a vojenských škol. Proto bylo cílem konference nejen zhodnotit dosavadní práci a úspěchy chemického vojska, ale zejména stanovit optimální směry a cesty jeho dalšího rozvoje v osmdesátých letech.

V článku uvádíme především nejdůležitější závěry, které se týkají dalšího rozvoje vojska a byly podkladem pro jednání konference.

Současná mezinárodněpolitická a vojenskopolitická situace je přes obrovské úsilí

lí a mírové snahy všech pokrokových sil v čele s mírovým úsilím SSSR, charakterizována závody ve zbrojení. Vojenskoprůmyslový komplex USA, řízený Reaganovou administrativou a ovlivňovaný monopoly, bude klást překážky mírovému vývoji a nadále bude usilovat o získání převahy nad SSSR. Nové zbraňové systémy a zbraně hromadného ničení s vyšší technickou úrovní budou s největší pravděpodobností ovlivňovat nejen vojenskopolitickou situaci ve světě, ale i další rozvoj vojenskosti druhé poloviny osmdesátých let i let devadesátých.

V kontextu těchto výhledů je zapotřebí vidět a zabezpečovat i rozvoj chemického vojska, které v nejbližších patnácti letech bude rozvíjet výstavbu jednotného systému Varšavské smlouvy ve zjišťování a vyhodnocování rozsahu a účinků ZHN v podmínkách ČSLA. V návaznosti na tuto výstavbu **předpokládáme budovat automatizované systémy zjišťování parametrů jaderných výbuchů, řízení a vedení radiací a chemického průzkumu.** Řešení a postupné zavedení těchto systémů bude závislé na řadě faktorů. Prvním z nich bude stav, možnosti a realizační situace v zavádění automatizovaného systému ve-

lení na taktickém i operačním stupni (PASUV) a systému na teritoriu. Plnění těchto úkolů, zejména vybudování automatizovaného systému radiačního a chemického průzkumu, bude rovněž ovlivňovat řešení dálkové detekce otravných látek a možnosti technického utajování přenosu údajů průzkumu pro varování vojsk a informační tok na místa velení. Obdobně tomu bude i ve sběru a vyhodnocování údajů pro dozimterickou a chemickou kontrolu.

Ve speciální očiště bude vývoj směřovat k růstu kvality prostředků speciální očištění vojsk i speciálních, zkoumáním možnosti očištění bezprostředně po zamoření. Nejsložitější úkoly v této oblasti bude vhodné řešit velkokapacitními prostředky nové generace.

V individuální a kolektivní ochraně můžeme rozvoj postupovat jak modernizací individuálních prostředků ochrany, tak růstem objemu prostředků kolektivní ochrany v bojové, speciální a dopravní technice.

Na významu bude nabývat i **použití dýmů** zejména k vytváření rozsáhlých dýmových clon nejprve na bázi jednotek speciální očištění a případně i vytvořením chemických zadýmovacích jednotek.

V souvislosti s rozvojem reaktivních ohňometů a potřebou vytvoření komplexního palebného systému na taktických stupních předpokládáme i účast chemického vojska na plnění tohoto úkolu.

Kromě vývoje vojenskopolitické situace koncem osmdesátých let rozvoj chemického vojska a jeho působnosti ovlivní i rozvoj zbraní hromadného ničení nové generace. Je nutné si však neustále uvědomovat, že chemické vojsko se nebude rozvíjet jen vlastní specifickou cestou, ale že bude přímo závislé na vývoji chemických vojsk států Varšavské smlouvy, především chemického vojska Sovětské armády. V popředí našeho zájmu a snah musí tedy být úsilí o udržení a další rozvinutí všech forem spolupráce s bratrskými vojsky, zejména s chemickým vojskem Sovětské armády.

V šedesátých i sedmdesátých letech bylo zřejmé, že **chemické zabezpečení** na operačním i taktickém stupni může být včas a v celém rozsahu uskutečňováno za předpokladu, bude-li mít chemické vojsko v přiměřené době přehled o úderech ZHN a o jejich následcích. Proto jsme tolik úsilí věnovali předpovědi a získání přehledu o skutečné radiační a chemické situaci, sběru, vyhodnocování a předávání údajů o použití ZHN a následcích jejich použití. Byly hledány způsoby, technické prostředky a metody rychlejšího i účinnějšího zásahu jednotkami speciální očištění. Splnění úkolu však bylo jen v mezích lidských a technických možností dané doby.

S využitím automatizovaných systémů velení, sběru a vyhodnocování informací bude chemické vojsko usilovat o to, aby byly získány včasné a objektivní informace o použití ZHN nepřítel, shromážděny informace o následcích jejich použití, a tím byl tedy vytvořen včasný a objektivní podklad pro přijetí rozhodnutí velitele. V tomto směru bude nutné měnit přístupy i stereotypy práce, součinnost uvnitř štábů a přípravu podkladů pro rozhodnutí velitelů na všech stupních velení. Z těchto úkolů pak logicky vyplynou síly a prostředky chemického vojska.

V současné době nelze s přesností říci, kdy budou všechny tyto perspektivní prvky chemického zabezpečení realizovány. Je však jasné, že předtím bude zapotřebí vytvořit síly a prostředky k zjišťování parametrů jaderných výbuchů a mít připraveny odborníky i prostředky, aby automatizované podsystemy mohly plnit úkoly v celém rozsahu technických možností.

Složitost oblasti přípravy vojsk k OPZHN a chemického zabezpečení neumožňuje stanovit přesný časový plán postupného řešení. Přesto je nutné **včas připravovat** příslušníky chemického vojska k plnění těchto úkolů v celém komplexu složitosti automatizace a mechanizace velení, sběru a vyhodnocování informací. Vedoucí postavení v tomto úsilí musí mít správa

chemického vojska MNO, odborné vojenské školy a vyšší štáby.

Kádrová struktura [v současnosti a v nejbližších pěti letech] bude v celé historii a existenci chemického vojska optimální. V kvantitativních ukazatelích dosáhneme v mírové naplněnosti důstojnického sboru kolem 90 % a výrazněji se zlepší i naplněnost u praporčíků. Věková struktura odchodem kádrů tzv. „kádrového hrbu“ bude poněkud vyrovnaná, i když jejich proporce ve věku 40 až 50 roků není příznivá. V kvalifikační oblasti bude co konce osmdesátých let z větší části odstraněn nedostatek postgraduálně připravených kádrů. Včasným předvídáním možného úbytku vědecky připravených kádrů a zvýšením přijímáním na vědeckou přípravu (počátkem osmdesátých let) nedochází k poklesu kvalifikovanosti vědeckopedagogických a vědeckovýzkumných kádrů. Ve vědecké připravenosti kádrů je chemické vojsko na předních místech v ČSLA a tento stav bude v důsledku včasných opatření zachován. Obdobná situace je v získaném i připravovaném dosažení pedagogických hodnot.

V příštím období (koncem osmdesátých let a v devadesátých letech) bude zapotřebí zahájit přípravu k získání titulu doktor věd i ve vědní oblasti taktiky a bojového použití chemického vojska, které jako jedno z mála má kromě VA AZ také VVŠ PV jako pracoviště vědecké přípravy (s právem školícího pracoviště).

Z hlediska potřeb kádrové struktury v následujících patnácti letech bude nutné uskutečňovat kromě základních forem přípravy kádrů chemického vojska i další, jako např.:

ve vojenských školách Sovětské armády

— tříletou přípravu v akademických velitelско-štábních a inženýrско-štábních formách,

— tříletou postgraduální velitelско-štábní operačně taktickou přípravu vojensko-chemického oboru,

— dvouletou postgraduální inženýrskou operačně taktickou přípravu k ovládnutí automatizovaných řídicích systémů,

— čtyřletou vysokoškolskou přípravu vybraných kádrů se zaměřením na výzbroj chemického vojska a individuální prostředky ochrany;

ve Vojenské akademii Antonína Zápotockého a Vojenské vysoké technické škole připravovat potřebný počet kádrů v kvalifikačních vojenskoinženýrských oborech vysokoškolského studia, které jsou zaměřené na automatizované systémy, výpočetní techniku a využití laserové techniky.

V souladu s předpokládaným rozvojem vojska a využíváním některých vědních disciplín, jako např. biotechnologie, genové inženýrství, meteorologie apod., bude vhodné získávat odborníky těchto oborů pro práci v rámci vědeckovýzkumné základny a vojenských škol.

V současné době je organizační struktura chemického vojska na operačním a taktickém stupni obdobná jako u chemického vojska Sovětské armády, včetně zabezpečení speciální technikou.

Z hlediska dalšího **vývoje a rozvoje jeho organizačních struktur** bude i nadále hlavním kritériem působnost vojska a přidělené finanční i lidské zdroje. Obecně lze říci, že tvorba organizačních struktur bude směřovat k optimálnímu zajištění plnění úkolů, které pro chemické vojsko vyplývají z Bojového řádu pozemního vojska ČSLA.

V souvislosti se zaváděním polních automatizovaných systémů velení na taktickém a operačním stupni jsou i v chemickém vojsku přijímána a uskutečňována opatření k jeho napojení na ně. Např. tvorbou jednotného systému sběru a vyhodnocování údajů o použití ZHN, v oblasti chemického technického a materiálního zabezpečení projektem 62 629 apod. Ve vazbě na přípravu těchto podsystemů předpokládáme výstavbu nového typu jednotek chemického vojska pro automatizované zjišťování parametrů jaderných výbuchů, radiačního, chemického a biologického (bakteriologického) průzkumu s využitím nové moderní speciální techniky. Plánujeme automatizovanou a nepřetržitou

činnost těchto jednotek a její propojení počítačovou technikou do středisek velení. Bude nutné vytvořit jednotky vzdušného radiačního a později i chemického průzkumu, vybavené soudobou technikou (včetně techniky dálkové detekce OL). S růstem kvality techniky průzkumu, její objektivnosti ve výstupu údajů a automatizace předávání údajů budou se na jedné straně snižovat počty osob v tomto procesu, avšak výrazně vzrostou požadavky na jejich vysokou kvalifikovanost. Bude zapotřebí teoreticky i prakticky prověřit, zda a za jakých podmínek je možné, aby některé funkce v obsluhách vykonávali vojáci základní služby.

Řešení organizačních struktur je přímo závislé jak na rozsahu úkolů, tak zejména na úrovni speciální přístrojové techniky. V zásadě lze jednoznačně kalkulovat jen s přiděleným počtem osob (ke splnění úkolů nemůže být v žádném případě požadováno zvýšení jejich počtu). Jediná možná cesta přizpůsobování organizačních struktur úkolům vojska bude vyšší a specializovanější příprava jednotlivců, zavádění výkonnější a víceúčelové techniky, automatizovaných prostředků, stavebnicové organizační struktury apod.

Koncem osmdesátých let a v devadesátých letech bude celý rozsah **zásobování materiálem** (třída 07) řízen s využitím výpočetní techniky, dalším racionalizováním zásobovacích cest, příprav i obměny materiálu. Prvky paletizace a mechanizace ve skladištní činnosti budou postupně uplatňovány až do nejnižších stupňů velení. Budou zkoumány technické cesty sledování provozu, diagnostiky provozuschopnosti i poruch techniky. Zvýšenou pozornost je třeba věnovat racionalizaci činnosti při základním i zvláštním ošetřování techniky. Tvorbou dílenských opravárenských sil a prostředků budou hledány cesty výrazného zkrácení prostojeových časů porouchané techniky a výměnného způsobu u jednotek; kde to bude možné, je třeba mít základní fond této techniky k výměně v opravárenských závodech a jednotkách. Bude zapotřebí více a do vět-

ší hloubky rozpracovat systém polního i teritoriálního materiálně technického zabezpečení za války, nerozvíjet je izolovaně, ale v jednotě s celým systémem materiálně technického zabezpečení ČSLA.

Ve vědní oblasti operačního a bojového použití chemického vojska budeme v nejbližším období v součinnosti se štábem Spojených ozbrojených sil rozvíjet jednotný systém zjišťování a vyhodnocování rozsahu a následků použití ZHN. Kromě tohoto rozsáhlého úkolu věnujeme pozornost rozpracování zásad a metod činnosti chemického vojska a chemického zabezpečení v souvislosti se zaváděním automatizovaných systémů velení na taktickém a operačním stupni. Současně s tím se budeme zabývat i novými úkoly pro chemické vojsko ČSLA, jako např. vypracováním zásad a metod činnosti chemického vojska při ražení průchodů nepřátelskými chemickými zátarasy, použitím dýmů a aerosolů k maskování, použitím sil a prostředků, zápalných prostředků aj. Značnou pozornost bude nutné věnovat i všestrannému rozpracování všech základních opatření chemického technického zabezpečení. Při rozvíjení teoretických poznatků v uvedených oblastech budeme současně rozvíjet i problematiku organizačních struktur a odpovídajícího technického vybavení vojska.

Chemické vojsko dosáhlo prvních úspěchů ve využití výpočetní techniky. V dalším je třeba uskutečnit algoritmizaci operačně taktických a taktických úloh chemického vojska ve vybraných oblastech jeho působnosti.

V oblasti vydávání norem bude i nadále normotvorná činnost vojska čerpat na úseku operační a bojové přípravy z předpisů Sovětské armády. Chemické vojsko takto získává široce prověřené normy, které odpovídají potřebám spojenecké armády.

Z hlediska potřeb nejbližšího období má správa chemického vojska MNO zpracováváný plán ediční činnosti na léta 1986 až 1990, který zahrnuje vydávání předpisů pro nově zaváděnou techniku i novelizaci výcvikových předpisů, programů bojové

přípravy apod. Vzhledem k tomu, že rozsah předpisů narůstá a bude narůstat, je reálné předpokládat (v devadesátých letech) postupný přechod na využití moderních technických prostředků v rámci automatizovaných systémů ukládání a předávání údajů, které by umožňovaly výpočetní orientaci v normách a informacích.

V článku jsem uvedl podstatnou část názorů a podkladového materiálu k jednání vojenskovo-vedecké konference. V jejím průběhu bylo předáno téměř 40 diskusních příspěvků (z nichž polovina byla přednesena na jednání). Diskuse přinesla řadu podnětů k rozvoji vojska v jednotlivých oblastech působnosti a potvrdila, že směry a zámysly pro další období rozvoje chemického vojska uvedené v podkladovém materiálu jsou správné a reálné. Jednáním konference bylo dosaženo jak obsahového sjednocení funkcionářů chemického vojska, tak i jejich akčního odhodlání tyto zámysly naplňovat.

Poznámka redakce: Z jednání konference vydá správa chemického vojska MNO dva mimořádné sborníky.

O upevňování vědeckých vazeb vojenských škol s vojsky

Upravený a zkrácený obsah článku generálporučíka V. G. Reznichenka, zasloužilého vědeckého pracovníka RSFSR, doktora vojenských věd, profesora, uveřejněný v sovětském časopise „Vojennaja mysl“ č. 3/1985.

Nynější období rozvoje společnosti je charakterizováno rychlým vědeckotechnickým pokrokem, který přináší důležité změny i do vojenství. Na základě nepřetržitého zdokonalování prostředků ozbrojeného zápasu se nutně zvětšuje šíře vědeckého výzkumu ve všech oblastech vojenské teorie. Vznikající problémy se musí řešit ve velmi omezených lhůtách a stejně rychle musí být uváděny do života. To vše vyžaduje hluboké změny pracovního stylu jak vojenských vědeckých pracovníků, tak i generálů a důstojníků ze sféry praktického života a činnosti vojsk. Jde o další upevnění vazby tvůrčího myšlení a tvůrčí práce, o zvyšování odpovědnosti důstojnického sboru za včasné rozvíjení vojenské teorie v plném souladu se zvýšenými tempy zdokonalování zbraní a bojové techniky, jakož i za hluboké zvládnutí výsledků vojenského výzkumu a rychlé zavádění do praxe.

Cílem článku je objasnit některé organizační a metodické návrhy pro upevňování vědeckých vazeb vojenských škol s vojsky na základě zkušeností Vojenské akademie M. V. Frunze.

Ministr obrany SSSR maršál Sovětského svazu S. L. Sokolov zdůrazňuje, že před vojenskými školami stojí úkol neustále udržovat krok se životem, s požadavky vojenské vědy a vojenského umění. Za tím účelem

vojenské školy kromě výuky konají rozsáhlou vědeckou práci, zaměřenou jak na zpracování aktuálních problémů vojenského umění se zřetelem na perspektivy rozvoje celého vojenství, tak i na zdokonalování forem a metod výuky a výchovy posluchačů v zájmu zvyšování jejich připravenosti k plnění funkčních povinností u vojsk. Oba směry vědecké práce se organizují a uskutečňují v úzkém spojení s vojsky.

Vojenské školy jsou důležitými středisky vědecké práce: podílejí se na řešení problémů vojenské výstavby a hlavních směrů technického vybavení vojsk a na zdokonalování forem a způsobů jejich bojové činnosti. Dříve se tato práce vykonávala postupně: nejdříve ve vojenských školách a vědeckovýzkumných ústavech byly zkoumány aktuální otázky vojenské teorie a potom se u správy Ministerstva obrany SSSR se zřetelem k výsledkům jejich práce zpracovávaly příslušné návrhy, které byly po prověření na cvičicích upřesňovány a teprve potom přicházely k vojskům jako oficiální ustanovení. Tento proces trval celá léta. Avšak v průběhu vědeckotechnického pokroku se tato metodika postupně dostala do protikladu se životem a činností vojsk (sil) i s jejich potřebami.

Je samozřejmé, že i v současné době se na vojenské teorii požaduje rozpracování

základních a aplikovaných výzkumných prací ve všech oblastech výstavby a přípravy ozbrojených sil, hluboké pronikání do charakteru a zvláštností soudobé války, výklad mechanismu fungování jejich zákonů a všestranné vysvětlování zákonitostí i tendencí rozvoje výzbroje a způsobů vedení bojové činnosti. Průběh se zvětšil rozsah výzkumných úkolů, zkrátily se časové lhůty pro jejich vyřešení, vznikla nutnost hlubokého vědeckého řešení každého z problémů a [co je zvláště důležité] potřeba neprodleného zavádění výsledků vojenské teorie do života. To vše vyvolalo naléhavý problém upřesnění soustavy vědecké práce a sloučení tvořivého úsilí vojenských škol a vojsk. Zkušenost předsvědčivě dokazuje, že vědecká práce bude plodnější a dynamičtější pouze tehdy, bude-li tvůrčí úsilí pracovníků vědy z akademiků a pracovníků z praxe vojsk úzce spojeno a koordinováno na přesném plánovitém základě.

Zvláště vysoká účinnost vědecké práce vojenských škol je zabezpečena při jejím centralizovaném plánování na dlouhodobém základě společně s řadou vojenských okruhů. To umožňuje naplňovat rozpracování teoretických prací, studií, disertací a učebnic jak v otázkách operačního umění a taktiky, tak v metodice výcviku a výchovy příslušníků ozbrojených sil za účelem zdokonalování plnohodnotného výcviku vojsk. Pouze za účasti vojenských okruhů mohou vojenské školy zpracovávat prakticky hodnotné výcvikové a metodické pomůcky pro vojska. Bez účasti vojenských okruhů je pro pracovníky vojenských škol obtížné řešit

komplexní vědecké problémy, které souvisí se zpracováním perspektivních směrů rozvoje výzbroje a bojové techniky, jakož i způsobů jejich použití v boji a operaci. Jako „spoluvykonavatelé“ mohou poskytnout vojenským školám neocenitelnou pomoc, budou-li do vědeckého výzkumu zapojeny již v jeho počáteční etapě.

Tento způsob upevňování tvůrčích vazeb umožňuje dovedně kombinovat výzkum a praktické ověřování jeho výsledků i návrhů od samého počátku rozpracování stanoveného tématu. Napomáhá značně zkrátit čas potřebný na zpracování vědeckovýzkumného úkolu nebo studií, urychlit proces zavedení vědeckých výsledků do praxe vojsk, rozšiřuje operačně taktický a vojenskotechnický obzor důstojníků od vojsk i praktické návyky vojenských teoretiků, napomáhá příslušníkům armády úspěšně zvládnout vojenskou techniku, lépe využívat jejich bojových možností a aktivněji se podílet na zdokonalování způsobů vedení boje (operace).

Jak dokazují zkušenosti, hlavními formami vědecké práce akademiků a vojsk mohou být: účast profesorského a učitelského sboru i posluchačů na přípravě a provedení plánovaných cvičení s vojsky i velitelsko-štabních cvičení, především zkušebních a výzkumných; společná účast na přípravě a provedení vojenskovědeckých konferencí; kolektivní zpracování vědeckých studií, komplexních vědeckovýzkumných prací a učebních pomůcek; zdokonalování a rozvoj návyků posluchačů při konání vojenskovědecké práce u vojsk.

Účast učitelů a posluchačů na plánování cvičení s vojsky a velitelsko-štabních cvičeních má velký význam pro upevňování vzájemných vědeckých a výcvikových metodických vazeb. Slouží zájmům zdokonalování profesionálních kvalit učitelů a zvyšování účinnosti výcviku i výchovy posluchačů; napomáhá velitelům a štábům svazků (útvárů) při zvyšování úrovně plnohodnotného výcviku vojsk na základě nejnovějších výsledků vojenské teorie.

Hlavním obsahem tvůrčích vazeb akademiků s vojsky mohou být: studium a zevšeobecnování zkušeností vojsk týkajících se určitých problémů vysokoškolskými učiteli, poskytování pomoci velitelům a štábům při zpracování nových a složitých učebních úkolů v procesu operační, bojové a politické přípravy, ověření nebo výzkum mnoha aktuálních otázek, vědeckých témat řešených na vojenských školách během cvičení.

V posledních letech se představitelé akademiků častěji účastní mnoha cvičení s vojsky i velitelsko-štabních cvičení. Během nich napomáhají ředitelství cvičení při školení velitelů a štábů v metodách kvalitnějšího procvičení učebních úkolů s podřízenými, v dovedném používání nových zásad vojenského umění a předávají jim zkušenosti z organizace a provádění vědeckého výzkumu.

Přípravu učitelů na cvičení je účelné zahájit dříve, ihned, jakmile akademie obdrží od vojenského okruhu vyznění o tématu, rozsahu a lhůtách jejich konání. Příprava zpravidla zahrnuje ujasnění tématu a učebních cílů cvičení, prostudování období a učebních otázek procvičovaných při cvičení, jakož i cílů a otázek výzkumu; hluboké zvládnutí základních dokumentů a vědeckých prací týkajících se daného tématu; stanovení konkrétních témat výzkumu

a metod vědeckého bádání, jakož i těch teoretických otázek, které je účelné během cvičení ověřit.

Učitelé se přípravy i cvičení zpravidla účastní ve štábu ředitelství cvičení (ve skupině rozehry, výzkumu, rozboru aj.). Pracují-li např. ve skupině rozehry, mohou se zřetel k teoretickým pracím akademií i ke zkušenostem z lokálních válek napomáhat štábu ředitelství cvičení při vytváření složité bojové situace, zabezpečující nejen zevrubné procvičení tématu a učebních úkolů, ale také studium zkoumaných otázek nebo ověření daných teoretických poznatků.

Učitelé zařazení do skupiny výzkumu se zpravidla podílejí na zpracování celkového plánu výzkumu i dílčích plánů výzkumu, přičemž vycházejí z charakteru cvičení a úkolů uložených jim ředitelstvím cvičení i velením akademie (katedrou), a stanoví, ve kterých obdobích a při kterých taktických situacích budou uskutečněny určité experimenty. Velkou pozornost je přitom nutné věnovat také přípravě příslušných velitelů a jejich jednotek ke splnění výzkumných úkolů, zvláště jde-li o nové otázky. Někdy pro ně sestavují vzory grafů, tabulek a jiných dokumentů, do nichž se později zapisují údaje zjištěné během určité bojové situace. Statistické údaje umožňují udělat velmi důležité závěry a návrhy. Podle našeho názoru tento způsob zaslouží se rozsáhlé zavedení do praxe vojsk.

Ve skupině rozboru se učitelé spolu s důstojníky štábu obvykle podílejí na rozboru rozhodnutí přijatých cvičícími, rozpracovaných plánů a činnosti cvičících vojsk, jakož i na výběru charakteristických a poučných příkladů, které se při cvičení vyskytly, na zevšeobecnění všeho nového, co bylo zjištěno při procvičování učebních a výzkumných úkolů, na formulaci příslušných závěrů a návrhů, včetně závěrů o praktickém ověření dříve vypracovaných teoretických zásad.

Přitom je nutné zdůraznit, že účast na cvičeních je pro učitele velmi užitečná. Zdokonalují své znalosti otázek taktiky, operačního umění a velení vojskům, nabývají praktické dovednosti v oblasti organizace a vedení cvičení a z činnosti svazků a útvarů, z jejich taktických zkušeností vybírají vše nové a pokrokové. Výsledky cvičení se potom zevšeobecnují v akademickém měřítku a předávají se profesorskému a učitelskému sboru k využití ve vyučovacím procesu a v teoretickém výzkumu.

Mluví-li se o důležitosti vojskových i velitelsko-štábních cvičení pro teoretické bádání a zvyšování kvality vědeckých prací, je nutné zdůraznit dva momenty. Předně je

nutné zvyšovat tvůrčí aktivitu vyšších i nižších velitelů, politických orgánů, štábů i vojsk při zkoumání teoretických otázek. Je účelné, aby velitelé svazů, svazků i útvarů a jejich štáby při výzkumné práci společně s učiteli účastnicími se cvičení se neomezovali na praktické ověřování teoretických závěrů vypracovaných ve školách a vědeckých zařízeních, nýbrž aby se sami aktivněji podíleli na vědeckých pokusech a sami podněcovali vědecký výzkum nejúčinnějších způsobů plnění operačních a taktických úkolů.

Za druhé, je velmi důležité, aby činnost profesorského a učitelského sboru při cvičeních neměla ráz určité „autonomnosti“ nebo „uzavřenosti“ dané výlučně akademickými zájmy. Vědci i praktikové musí pracovat jako jednotný kolektiv v zájmu kvalitního vyřešení společných výzkumných úkolů a tvořivě navzájem doplňovat své možnosti. Právě při takovémto přístupu k práci bude nejdokonaleji zabezpečena pevná vazba tvořivého myšlení a tvořivé práce.

Příprava a konání výzkumných zkušebních cvičení. V důsledku rozvoje výzbroje a bojové techniky vzniká nutnost upřesnit nebo vypracovat nové způsoby jejich bojového použití a zdokonalovat vojenskou teorii jako celek. Prvou část tohoto úkolu zpravidla a nejčastěji řeší vojska a druhou část vojenské akademie na základě zevšeobecnění zkušeností ze cvičení s vojsky a z operačních cvičení. To však ne vždy zabezpečilo jejich včasné a kvalitní splnění a neřídka docházelo k určitému odtržení teoretických zásad od praktických potřeb. Právě tím se vyhranila otázka účinnějšího použití takové formy vědecké práce, jako jsou výzkumná (zkušební) cvičení. Tato cvičení představují tvůrčí spojení vojenských vědců a praktiků. Při nich vojska a vojenské školy společně řeší důležité vědecké problémy. Jejich předností je možnost dát rozsáhlá výcviková opatření zcela do služeb vědeckého bádání.

Těmto cvičením musí předcházet rozsáhlé přípravné práce u vojsk i v akademii. Je nutné nejdříve prozkoumat stav řešení zvoleného problému, vymezit otázky, které je nutné zkoumat a ověřit, dostatečně dlouho před cvičením vykonat jejich hluboký vědecký rozbor, nalézt způsoby řešení a stanovit praktická opatření pro předběžné zkoumání některých z nich na plánovaných cvičeních na vojenských školách a u vojsk. Je nutné včas zvolit účelnou pracovní metodiku, určit složení účastnicích se vojsk, sestavit výzkumné skupiny, zpracovat plány jejich činnosti, uložit úkoly rozhodčím, velitelům svazů, svazků a útva-

rů, štábům, vybavit je formulací speciálních dotazníků, tabulek a grafů, stanovit způsob předkládání závěrů po obdobích a konečných výsledků. Veškerá tato rozsáhlá a namáhavá práce vyžaduje spojené úsilí vojsk, vojenských škol i vědeckovýzkumných ústavů a přísně centralizované řízení.

Praxe dokázala, že před takovými cvičeními je nezbytné uskutečnit dílčí pokusy ke zjištění potenciálních možností soudobé výzbroje a bojové techniky a vypracovat způsoby jejich použití v boji, jakož i přípravu velitelů, štábů a vojsk ke splnění nejdůležitějších otázek při cvičení. To vše společně umožní efektivněji provádět výzkumná a zkušební cvičení, prakticky ověřovat předem vypracované vědecké závěry a návrhy, lépe využívat možností vojsk k zevrubnému vyřešení problematických otázek a urychlovat proces zavádění výsledků vědeckého výzkumu do života. Velitelé svazů, svazků a útvarů, politické orgány a štáby, kteří se takových cvičení zúčastní, mají možnost hlouběji proniknout do nových problémů taktiky a operačního umění, hledat způsoby praktického zvládnutí zásad vojenské teorie a rychleji získávat zkušenosti ve zdokonalování operační a bojové přípravy. Velitelstvo-štábní orgány zapojené do ředitelství cvičení mají možnost tvořivě řešit otázky soudobé teorie a praxe opírající se o vědecký aktiv akademií a výzkumných vědeckých ústavů a využívat výsledků jejich výzkumu ke kvalitnímu splnění úkolů podle současných i perspektivních plánů vědecké práce. Představitelé akademií a vědeckovýzkumných ústavů mohou zase plně využívat výsledků takových cvičení ke zvyšování kvality rozpracováváných studií, vědeckovýzkumných prací, monografií a disertací.

Důležitým směrem upevňování tvůrčích vazeb vojenských škol s vojsky je **společná příprava a provedení vojenskovědeckých konferencí**. Na nich se zpravidla přednášejí nejaktuálnější a nejsložitější otázky teorie vojenského umění. Organizují se na vojenských školách za účasti představitelů vojsk a u štábů vojenských okruhů, svazů a svazků s přizváním představitelů vojenských akademií a vědeckovýzkumných ústavů. Každé konferenci musí předcházet důkladná příprava: včasné tvůrčí rozpracování aktuálních otázek a experimentální výzkum, zpracování návrhu teoretické práce týkající se daného tématu a teprve referátů pro konferenci a jejich zaslání vojskům, ostatním akademiím a vojenskovědeckým ústavům, příprava vystoupení účastníků konference od vojsk a vojenských škol. Velký význam má pečlivé zpracování hlavního referátu, v němž musí být

zdůrazněny pouze důležité otázky a uvedeny alternativní způsoby jejich řešení. Téma konference, lhůta, způsob jejího konání a teze hlavního referátu je nutné vojskům oznámit včas. K účasti na ní je účelné pozvat velitele svazů, svazků, představitelů štábů, vojenských škol a vědeckovýzkumných ústavů. V zájmu tvůrčího posouzení tématu je účelné pro nejaktuálnější a také sporné otázky určovat několik přednášejících.

Materiály konferencí, zvláště přednesené návrhy na důležité otázky, je nutné pozorně prostudovat a zevšeobecnit. Koná-li se konference u vojsk, je účelné její závěry zaslat nejen nadřízenému štábu, ale také zainteresovaným vojenským školám a vědeckovýzkumným ústavům. Materiály konferencí je účelné zevšeobecnit a vydat k rozšíření vojskům a jiným vojenským školám a vědeckovýzkumným ústavům, což umožní jejich využívání v bojové a operační přípravě velitelů, štábů a vojsk i při výcviku a výchově posluchačů, jakož i ve vědecké práci.

Ke zvýšení účinnosti a významu vojenskovědeckých konferencí na akademiích je účelné, aby na nich byla rozšířena účast vedoucích funkcionářů ústředního aparátu Ministerstva obrany SSSR, generálů a důstojníků druhů ozbrojených sil i druhů vojsk, velitelů a politických pracovníků. Je samozřejmé, že představitelé všech institucí se na ně musí patřičně připravit, ve svých vystoupeních vysvětlit své názory na vědecké výsledky posuzovaného tématu a seznámit účastníky se zkušenostmi při řešení určitého problému v procesu operační a bojové přípravy. Nesmí to být výklad o vlastní práci, nýbrž stručná zpráva s vysvětlením názorů na složité, především neřešené problémy. Praxe dokazuje, že k vytvoření tvůrčího ovzduší na vojenskovědecké konferenci je účelné plánovat vedle hlavního referátu ještě jeden až dva koreferáty. Všichni ostatní účastníci jsou povinni věcně, stručně, avšak zdůvodněně vysvětlit své názory na odpovídající otázky, bez ohledu na to, co o nich obsahují jiné závěry nebo návrhy. Ovzduší tvůrčí diskuse je hlavní známkou účinnosti konference. Koná-li se konference na téma, které vyžaduje širší posouzení, je možné vedle společného zasedání organizovat práci účastníků po sekcích s povinným přednesením závěrů o jejich práci na společném zasedání.

Je nutné zdůraznit velký praktický i teoretický význam vojenskovědeckých konferencí konaných u štábů svazů, svazků a dokonce útvarů za účasti představitelů vojenských škol a vědeckovýzkumných ústa-

vů. Společné konference jsou jednou z nejúčinnějších forem upevňování spojení teorie s praxí. Soustavná a aktivní účast vojenských vědců z vojenských škol a vojskovědeckých ústavů na konferencích, zásadní vyjadřování se k posuzovaným otázkám a zprávy o výsledcích výzkumu na jedné straně obohacují vojenské školy novými materiály ze zkušeností vojsk, jichž lze využívat při vědeckovýzkumné práci a ve vyučovacím procesu, a na druhé straně jsou pružným způsobem přenášejí výsledků teoretického výzkumu vojenských škol k vojskům a zevšeobecňování zkušeností jiných vojenských okruhů.

Společné zpracování vědeckých studií a vědeckovýzkumných prací je nejvyšší formou upevňování vědeckých vazeb vojenských škol a vědeckovýzkumných ústavů s vojsky. Zavedení této formy umožnila zvýšená úroveň připravenosti velitelů svazků i svazů a štábů, jejich schopnosti nejen ověřovat teoretické návrhy vypracované na vojenských školách a vědeckých institucích, ale také samostatně provádět vědeckou práci v zájmu rozvoje vojenského umění. Mnohé vojenské akademie se aktivně podílejí na plnění tohoto úkolu. Jako hlavní řešitelé sestávají a rozesílají úkoly spoluřešitelům (jiným vojenským akademickým, vědeckým ústavům, svazům), koordinují s nimi postup práce na uloženém tématu, přejímají a zevšeobecňují jejich materiály, určují otázky, které vyžadují dopracování nebo praktické ověření u svazků (útvárů), organizují tato opatření a práci redakčně zpracovávají.

Vojskové štáby jako spoluřešitelé v tomto případě zpracovávají uložené části s využitím zkušeností vojsk, samostatně nebo společně s představiteli vojenských škol ověřují zpracované návrhy na cvičeních a ve stanovené době předkládají dokončené vědecké práce hlavním řešitelům. V dalším se podílejí na recenzi nebo posouzení celé práce a organizují praktické ověření návrhů obsažených v jejich částech.

Existuje i druhá varianta tvůrčí spolupráce vojenských škol s vojsky v oblasti zpracování teoretických studií a výcvikové metodických pomůcek, při níž autorský kolektiv vojenské školy na základě zobecněných zkušeností vojsk a především vykonaného teoretického výzkumu sám připraví návrh vědecké práce a zašle jej spoluřešitelům u vojsk k recenzi a ověření zpracovaných návrhů na cvičeních.

Praxe však ukazuje, že přednost je nutné dát první variantě této spolupráce, protože umožňuje rozsáhleji využívat tvůrčího potenciálu velitelů, politických orgánů i štábů při řešení daného úkolu a pružněji

uskutečňovat praktické ověřování výsledků výzkumu.

Společná vědecká práce vojenských škol, vědeckovýzkumných ústavů a štábů při přípravě vědeckých prací přináší velký užitek. Umožňuje účinněji využívat výhod každého ze spoluřešitelů, kombinovat bohatou zkušenost vojsk a zevrubný teoretický výzkum vojenských škol, důkladně zpracovat nejdůležitější otázky soudobých problémů vojenského umění a přiblížit vědecký výzkum k praktickým potřebám armády.

Je jisté, že pro velitele a štáby, značně zatížené každodenní služební činností, není snadné vykonávat rozsáhlé teoretické práce: nedostává se lidí ani času. Stejnou obtíž pocítují i akademie: rozsah a složitost vědecké práce se neustále zvětšují, avšak zatížení vyučováním se nezměňuje, nýbrž je stále složitější. Úspěšné řešení tvůrčích úkolů za těchto podmínek vidíme nejen v hledání optimální kombinace výcvikové a vědecké činnosti, nýbrž také ve zvyšování účinnosti společného uskutečňování vědecké práce silami vojenských škol a vojenských okruhů. Jedním ze způsobů k dosažení tohoto cíle může být rozsáhlejší začleňování učitelů vojenských škol, kteří jsou na stáží u vojsk, k řešení teoretických prací. Avšak při jejich velmi krátké době trvání je to velmi obtížné, protože vyčleňovaný čas stačí jen k osvojení konkrétních služebních povinností podle zastávané funkce.

Je zřejmé, že je třeba prodloužit trvání stáží učitelů u vojsk a uskutečňovat je vzájemnou výměnou: důstojník — učitel koná stáž na funkci např. náčelníka štábu svazku, který mezitím pracuje jako učitel. To umožní ještě více upevnit vazby vojenských škol, především vojenských akademií s vojenskými okruhy, zvyšovat úroveň praktické připravenosti profesorského a učitelského sboru, pružněji využívat vojskových zkušeností a lépe vybírat a připravovat učitele. Zároveň tím bude umožněno zvyšovat tvůrčí potenciál vojsk a účinnost jejich vědecké práce.

Vojskové akademie, vedle rozsáhlých teoretických prací, každoročně připravují pro vojska různé učební pomůcky a metodická doporučení, které se týkají aktuálních otázek taktiky a operačního umění. Napomáhají velitelům svazků a útvárů i důstojníkům štábů úspěšně si tyto otázky osvojit a cílevědomě a efektivně cvičit podřízené při vedení soudobé bojové činnosti za současných podmínek s přihlédnutím k tendencím rozvoje vojenství.

Jedním ze způsobů upevňování vědeckých vazeb akademií s vojsky je **společné zpracovávání komplexních vědeckovýzkum-**

ných témat. Takové práce se uskutečňují zpravidla v oblasti nejdůležitějších, perspektivních směrů vývoje taktiky, operačního umění a jiných odvětví vojenských znalostí. Jejich tematiku, cíl a obsah zpravidla určuje nadřízený štáb. Vojenské školy jako hlavní řešitelé obvykle zašlou vojenským okruhům příslušné úkoly, které stanoví otázky pro vědecké zpracování, jakož i způsob organizace dílčího ověřování zjištěných výsledků na cvičeních s vojsky. V případě potřeby se jejich komplexní ověření v mnoha případech uskutečňuje podle rozhodnutí hlavního velitele pozemních vojsk na zkušebním cvičení, jemuž někdy předchází příprava a konání dílčích vědeckých vojenských zkoušek. Taková metoda umožňuje v podmínkách blízkých objektivním zjišťovat skutečné možnosti zkoumaných sil a prostředků a shromáždit faktický materiál pro zpracování vojenskotechnických a operačně taktických závěrů.

Všechny materiály rozpracované vědeckovýzkumnou prací u štábů svazů se zpravidla zasílají hlavnímu řešiteli (vojenské škole, vědeckovýzkumnému ústavu). Tam se přijaté materiály po zevšeobecnění a rozboru musí pečlivě porovnat s výsledky vlastního výzkumu. Přitom je důležité zjistit míru a hloubku teoretického řešení vědeckovýzkumné práce, její soulad s pokyny nadřízeného štábu a zadaným úkolem, účelně odstranit zjištěné nedostatky doplňujícím společným výzkumem vojenské školy (vědeckovýzkumného ústavu) a vojenských okruhů.

Podle důležitosti vědecké práce, cílů výzkumu a zjištěných závěrů je možné na základě zhodnocení podle rozhodnutí velitelství zpracovat monografie, učební pomůcky a návrhy pro vojska, které jsou formami praktické realizace výsledků vědeckovýzkumné práce ve vyučovacím procesu vojenských škol i v přípravě velitelů, štábů a vojsk.

Důležitým směrem zvyšování účinnosti vědecké práce je **další zdokonalování připravenosti posluchačů vojenských škol k jejímu provádění u vojsk.** Tato oblast služební činnosti je jednou z hlavních funkčních povinností všech důstojníků a generálů. Proto je úkolem vojenských škol, především vojenských akademií, dobře připravit posluchače k jejímu vykoná-

vání v dovedné kombinaci s ostatními aspekty jejich budoucí činnosti u vojsk.

Hlavním způsobem řešení daného problému je zlepšování vědecké úrovně a kvality školení posluchačů k zajištění jejich vysoké ideologické, politické, operačně taktické, vojenskotechnické a metodické připravenosti, k vypěstování nejen velitelských vlastností jako jsou vůle, rozhodnost a pracovitost, ale také dovednosti tvůrčím způsobem, se zřetelem k zásadám vojenské teorie a s předvídáním řešit konkrétní úkoly v podmínkách bojové situace i v míru.

Na vojenských školách se soustavně zdokonalují programy, metodiky přípravy a provádění různých druhů zaměstnání a aktivizuje se práce vojenskovědeckých společností. Upřesňování učebních programů se ubírá cestou jejich naplňování novými otázkami, které souvisejí se zaváděním moderních prostředků ozbrojeného zápasu, s vypracováním a zdokonalováním způsobů vedení boje (operace), se stále se zvětšujícími požadavky na zvyšování bojové pohotovosti vojsk, na praktický výcvik důstojníků a na jejich dovednost velet svazkům (úvarům) v míru i za války. Účinnou formou školení posluchačů na velitelských akademiích je praxe u vojsk, jejíž dovedné uskutečňování jim umožňuje zvládnout širší okruh povinností velitelů a důstojníků štábů při vedení útvarů v míru. Vytváří příznivější podmínky pro posluchače k propagaci pokrokových vědeckých myšlenek a metod organizace vědecké práce u vojsk. Aby byli důstojníci připraveni k plnění takového úkolu, je účelné, aby na akademiích v rámci vojenskovědeckých společností byly s nimi probrány metody organizace a provádění vědecké práce. Velký užitek přináší častá setkání posluchačů s významnými vědci a zkušenými generály a důstojníky od vojsk, jejich přednášky pro posluchače, členy vojenskovědeckých společností při katedrách k aktuálním problémům vojenského umění, organizace bojové a politické přípravy i služby vojsk. To vše bude napomáhat aktivizovat a zvyšovat účinnost vědecké práce u vojsk a úspěšně řešit úkoly armády, které se týkají rozvoje vojenského umění, zdokonalování a zvládnutí soudobé bojové techniky a výzbroje, a to spojeným úsilím akademií a vojsk.

z kapitalistických armád

Kapitán Ing. Stanislav Kaucký

Perspektivní prostředky kapitalistických armád pro průzkum na velké vzdálenosti

Pro případ konfliktu se státy Varšavské smlouvy v Evropě byly koncipovány nové americké zásady tzv. kombinovaného vzdušného a pozemního boje. Základním předpokladem účinného vedení tohoto boje je široká integrace veškerých sil a prostředků nejen amerických ozbrojených sil, ale i jejich evropských spojenců. Současně s tím mají být ozbrojené síly USA a dalších států NATO podstatně modernizovány a vyzbrojeny zejména kvalitnějšími a účinnějšími průzkumnými prostředky a systémy, schopnými zjistit různé cíle ve značné hloubce, moderními zbraňovými systémy, municí naváděnou na konečné dráze letu, odpovídající bojovou technikou a účinnými prostředky radioelektronického boje. Realizace tohoto záměru vyžaduje uskutečnit v dosavadních systémech řízení, velení a spojení i palebného a zpravodajského zabezpečení kapitalistických armád v 80. a 90. letech celou řadu nezbytných opatření, jejichž cílem je:

— efektivní vedení průzkumu do celé hloubky plánované bojové činnosti, vy-

hodnocování všech potřebných informací o cílech a objektech a jejich včasné předání příslušným velitelským stupňům; to vyžaduje maximální integraci sil a prostředků jednotlivých druhů, jejich vzájemné propojení a zejména napojení na palebné prostředky a systémy,

— vytvoření podmínek pro plánování a řízení bojové činnosti všech složek ozbrojených sil podle jednotného zámyslu, což se projeví v mnohem vyšší koordinovanosti a součinnosti a tím i efektivnosti ničení vybraných cílů protivníka podle důležitosti,

— zabezpečení přesného, spolehlivého, utajeného a proti rušení odolného přenosu dat mezi jednotlivými orgány velení a řízení druhů ozbrojených sil v reálném čase.

Velmi intenzivní rozvoj průzkumných prostředků v kapitalistických armádách se již ve 2. polovině 80. let projeví výrazným zvýšením možnosti a efektivnosti průzkumu jak pozemních pohyblivých i nepohyblivých, tak vzdušných cílů. Ve vývoji průzkumných prostředků je mimořádné

úsilí věnováno zvýšení kapacity vyhledávání a sledování cílů na velké vzdálenosti, možnostem identifikace a rozlišení druhu cílů, zejména však velmi přesného a soustavného určování souřadnic zjištěných cílů. Současně s tím bude nutné řešit otázky mechanizace a automatizace procesů, které souvisí se zabezpečením těchto funkcí s důrazem na kvalitu získávaných, vyhodnocovaných a předávaných průzkumových údajů a na maximální rychlost jejich vhodného využití. Proto se v technickém řešení prosazuje úsilí o široké využití výpočetní techniky pro řízení činnosti a provozů jako jsou sběr, analýza, vyhodnocení a distribuce formalizovaných průzkumových údajů tak, aby jich mohlo být bezprostředně využito k výpočtu parametrů palby a následnému řízení navedení prostředků ničení na důležité cíle protivníka.

Vzájemnou integraci moderních průzkumných a palebných prostředků vzniká nová generace vysoce účinných průzkumných a palebných systémů, které budou postupně ve 2. polovině 80. let zaváděny do výzbroje kapitalistických armád. Ty vytvoří předpoklady zjišťovat a ničit síly, prostředky, důležité objekty a hospodářská centra ozbrojených sil členských států Varšavské smlouvy do hloubky 150 až 300 km. Za zvlášť důležité se přitom považuje oddělení vojsk prvního strategického sledu od druhého a zničení hlubokých operačních a strategických záloh již na počátku války.

Jaké předpoklady budou vytvořeny velitelům a štábům k účinnému ničení vybraných cílů a objektů, bude záviset na technické úrovni průzkumných prostředků a jejich nosičů, na jejich vhodném použití a na cvičenosti a dovednosti jejich obsluh.

Podrobné a věrohodné informace o rozmístění sil a prostředků na válčišti, včasné zjištění a analýza tendencí jejich pohybu dávají maximální předpoklady pro plánování i samotné vedení operací a efektivní použití vlastních sil a prostředků k účinným protiopatřením. S ohledem na vysokou manévrovost, pružnost a rychlost vedení moderního boje, účinek překvapení a maximální podporu jednotek prvního sledu, soudobé průzkumné systémy a procesy, které v nich probíhají, musí být velice variabilní, pružné a hlavně musí zabezpečovat poskytování věrohodných informací o cílech v zájmovém prostoru v reálném čase.

Všechny cíle a objekty na válčišti jsou svým způsobem charakteristické — buď jsou mobilní, vysílají elektromagnetickou energii, vyzařují teplo, nebo odrážejí ra-

diolokační signály — mají tedy určité průzkumové příznaky. Proto převážnou většinu z nich lze různými způsoby zjišťovat, sledovat rychlost a směr jejich pohybu a nepřetržitě určovat jejich souřadnice.

Realizace nové americké strategie předpokládá vedení průzkumu ve značném rozsahu a navíc s mimořádnou přesností a rychlostí tak, aby mohly být analyzovány všechny cíle, určen stupeň jejich nebezpečnosti a podle toho i neúčinnější způsob a pořadí ničení konkrétními palebnými prostředky. Přitom je třeba mít na zřeteli, že jak průzkum, tak následující vedení palby musí být velice přesné utajeny, aby protivník až do posledního okamžiku nemohl být varován. Proto právě utajení těchto činností je a bude základním předpokladem úspěchu.

V souvislosti s prosazováním nových zásad vznikají i nové požadavky na průzkum, zejména však na:

- zvyšování dosahu průzkumných zařízení s cílem postihnout všechny druhy cílů v celé hloubce bojové sestavy protivníka,

- nepřetržitost vedení průzkumu tak, aby nemohlo dojít k překvapení v důsledku přeskupení sil a prostředků, či k neočekávanému zahájení útoku,

- rychlé a přesné zpracování průzkumových údajů značného počtu cílů aplikací nejmodernějších poznatků v oblasti výpočetní techniky k zabezpečení automatizace všech procesů a maximální součinnosti jednotek při výměně a využívání informací,

- spolehlivé, utajené a proti rušení odolné spojení pro řízení činnosti průzkumných prostředků a jejich obsluh a pro přenos průzkumových údajů v reálném čase do střediska analýzy a orgánů velení a řízení,

- schopnost činnosti v podmínkách vedení moderního boje, v prostředí s obrovskou nasyceností radioelektronickými prostředky, za všech povětrnostních podmínek ve dne i v noci a při použití nejnovějších způsobů vedení radioelektronického boje.

S ohledem na tyto požadavky, zvláště na dosah, který je téměř u všech druhů průzkumu závislý na přímé rádiové viditelnosti, se klade hlavní důraz na prostředky vzdušného průzkumu. Pozemní prostředky neztrácejí nic na své opodstatněnosti, hlavně v silně členitém a zalesněném terénu, který je charakteristický právě v prostoru středoevropského válčiště. Využívány budou převážně k průzkumu na krátké vzdálenosti a k upřes-

nění situace v zájmových prostorech. Je snaha vyplnit mezeru v dosahu pozemních a vzdušných prostředků zavedením průzkumných bezpilotních prostředků a upoutaných plošin. Toto úsilí je charakteristické zejména pro pozemní vojsko západoněmecké a francouzské armády, kde jsou v současné době zaváděny průzkumné systémy Argus a CL 289. V pozemním vojsku americké armády plní obdobné úkoly systém OV-1D Mohawk/Slar s dosahem až 100 km.

Americká koncepce kombinovaného vzdušného a pozemního boje však považuje prostředky vzdušného průzkumu za hlavní a z hlediska plnění požadavků na získání potřebných informací v komplexu za zcela rozhodující. Pro zvýšení efektivity vzdušného průzkumu a jeho výsledků se v USA a dalších západních státech vyvíjejí a zdokonalují nejrůznější průzkumné prostředky a systémy. Nejvýrazněji se na tom podílejí USA, Velká Británie, NSR a Francie, přičemž je tento vývoj veden ve dvou základních směrech:

1. Integrací několika průzkumných zařízení, pracujících na odlišných principech, v jeden monolitní celek, instalovaný na letounu nebo vrtulníku. Jednotlivé druhy průzkumu odlišně reagují na vlastnosti různých cílů, dílčí údaje se možnákovým způsobem navzájem doplňují, čímž je zabezpečena maximální věrohodnost průzkumných informací, vyloučena nejednoznačnost a jsou získávány nejrealističtější průzkumné údaje o cílech.

2. Použitím jednoúčelových průzkumných letounů a vrtulníků se speciálním průzkumným zařízením jednoho druhu a přenosovým systémem pro zabezpečení předání průzkumných údajů pozemním vyhodnocovacím střediskům. Značné nároky jsou přitom kladeny na spolehlivost, odolnost a utajení přenosu. Přednostmi jsou jednoduchost, podstatně menší složitost a nižší cena.

Vzájemná sloučitelnost průzkumné aparatury s palubní elektronikou letounu je značně složitá a konstrukčně náročná, a proto se vždy velice pečlivě posuzuje co nejjednodušší řešení s ohledem na předpokládané použití letounu. Přitom je cílem dosáhnout co nejmenší hmotnosti, objemu, maximální spolehlivosti a zamezení vzájemného rušení.

Od průzkumných letounů se požaduje, aby svými letovými charakteristikami zabezpečovaly takové letové manévry, které jim umožní rychle a skrytě se přiblížit k objektu průzkumu na dosah, vhodný k získání potřebných údajů v závislosti na možnostech palubní průzkumné aparatury, meteorologických podmínkách a na

charakteru úkolu, a to pokud možno jediným průletem nad prostorem. Jednotlivé druhy průzkumu obvykle nelze vést současně a za všech okolností, což vyplývá z jejich podstaty a principů činnosti. Prostředky radiotechnického průzkumu vyžadují velkou operační výšku, která však nevyhovuje fotografickým prostředkům. Proto obvykle bude fotografování radioelektronických cílů ztíženo. Velmi důležitá pro správnou funkci radiolokačních, fotografických a dalších prostředků je velmi přesně stabilizovaná základna, jejíž funkce nesmí být ovlivněna rušivými vlivy nebo manévrováním letounu.

V souvislosti se zvyšující se mobilitou bojových prostředků mají vzrůstající hodnotu pouze ty průzkumné prostředky, které reagují na cíle okamžitě a potřebné údaje poskytují neprodleně. Z těchto důvodů klasické prostředky, vybavené známým zařízením, jako jsou zakreslovače nebo filmový pás, nevyhovují soudobým podmínkám. Proto byly postupně nahrazovány moderními prostředky s přenosovým systémem, nebo byly vybaveny snímači, převodníky, počítači a přenosovými systémy k zabezpečení předávání reálného obrazu jak fotografických snímků, tak radiolokačního obrazu z letounu pozemnímu vyhodnocovacímu středisku. Tím odpadlo zdlouhavé vyvolávání filmů a jejich vyhodnocení po přistání letounu a průzkumné údaje neztrácejí nic na své aktuálnosti. Průzkumné letouny jsou průběžně vybavovány moderními prostředky televizního a infračerveného průzkumu k získávání doplňkových údajů.

Moderní průzkumnou techniku nepředstavují pouze průzkumné letouny jako nosiče, ale především vysoce vyspělá průzkumná zařízení, u kterých bylo aplikována celá řada nových poznatků z různých oblastí vědy a techniky. To postupně umožňuje používat zcela nových způsobů činnosti, metod a způsobů vedení průzkumu. Na vzájemný vztah moderní letecké techniky a instalované průzkumné výstroje je třeba pohlížet jako na monolitní celek, v němž se vzájemně doplňují buď přednosti, nebo nedostatky jednoho z nich. Efektivní průzkumný systém 80. a 90. let musí v sobě spojit výborné letové charakteristiky letounu s mimořádnými možnostmi průzkumné výstroje. Vývoj a rozvoj obou prvků nelze od sebe odtrhnout, ale naopak — musí probíhat v jednotě a navzájem se doplňovat. Příkladem řešení byl projekt vzdušného radiolokačního průzkumu amerického pozemního vojska s názvem Sotas. Vrtulník UH-60B ztíženě zůstával za kvalitním průzkumným radiolokátorem Slar AN/APS-136 a podstatně

znižoval kvalitu a možnosti vedení průzkumu pozemních cílů. Naproti tomu v projektu Assault Breaker se podařilo maximálně skloubit oba prvky — výborné letové vlastnosti letounu TR-1 s přednostmi víceúčelového průzkumného radiolokátoru Pave Mover. Značná operační výška, stabilita letounu za letu, dlouhá doba letu, přesnost, spolehlivost provozu, vysoká rozlišovací schopnost a další přednosti radiolokátoru se staly základem vyvíjeného automatizovaného průzkumného systému J-STARS (Joint-Stand Off Target Attack Radar System) pozemního vojska a vojenského letectva americké armády.

Vysoká úroveň aplikované radiolokační techniky skýtá daleko širší možnosti jak kvantitativní, tak kvalitativní. Zabezpečuje průzkum ve velkém měřítku do hloubky až několika stovek kilometrů, ale současně s tím i velice přesné zaměřování a určování souřadnic cílů na ploše pouhých několika čtverečních kilometrů. Mimo tyto základní funkce přináší i další možnosti, jako je mapování prostoru bojové činnosti a zabezpečení navádění prostředků ničení (letounů, řízených střel a speciální munice) kódovanými povely prostřednictvím radiolokačního signálu. Značnou předností tohoto způsobu navedení je řízení procesů z pozemního řídicího střediska, přičemž letoun s palubním radiolokátorem je využíván jako retranslační prostředek. Pilot tak není zbytečně zatěžován plněním úkolů navedení, ale řídí let po předem stanoveném kursu a podle pokynů ze země ovládá činnost radiolokátoru. Značná operační výška více než 20 000 m, vysoký výkon vysílače a moderní druhy kombinovaných provozů zajišťují požadovaný dosah a bezporuchovou činnost i v podmínkách silného radioelektronického rušení.

80. léta přinesla též podstatně vyšší kapacitní možnosti a zejména kvalitu zobrazení průzkumných informací. Úspěšně již byly vyzkoušeny nové způsoby korelačních metod a vytváření kombinovaných obrazů zájmového prostoru integrací výsledků několika druhů průzkumu. Číslíkové zpracování těchto výsledků umožňuje realizovat tzv. stereoskopické zobrazení reálné situace, obsahující maximální informace o všech cílech — souřadnice, druh, státní příslušnost, charakter vyzářování, optické charakteristiky a profil terénu atd. Stábům to umožňuje správnou identifikaci cíle či objektu, vyhodnotit jeho nebezpečnost a důležitost a správně rozhodnout o způsobu pořadí ničení. Spolehlivě lze analyzovat velitelská stanoviště, letecké základny, komunikace, prostory soustředění sil a prostředků protivníka a co je

nejdůležitější — sebelepší změny v situaci. Tento způsob vyhodnocování byl již vyzkoušen a bude plně realizován v americkém systému vzdušného radiotechnického průzkumu a navedení PLSS (Precision Location and Strike System). Do roku 1990 má být na středoevropském válečisti zavedeno celkem 5 systémů PLSS. K navedení letounů na cíle používá speciální navigační zařízení VNS (Vehicle Navigation System) a navedení řízených střel WNS (Weapon Navigation System). Oba tyto systémy vynikají mimořádnou přesností určování souřadnic i navedení až do jednotek metrů. Do dvou minut po zjištění bude moci být cíl zničen.

Jedním z nejtěžších a doposud nevyřešených problémů je otázka navigačního zabezpečení. V souvislosti se zavedením družicového navigačního systému NAVSTAR koncem 80. let se přesnost ještě zvýší.

Progresivním řešením systému vzdušného radiolokačního průzkumu je též americký vzdušný systém řízení a uvědomování AWACS (Airborne Warning and Control System) a jeho zdokonalená varianta určená pro NATO NAEW (NATO Airborne Early Warning) na letounech E-3 Sentry. Přednostmi tohoto systému jsou vysoká kapacita, přesnost a kvalita vyhodnocení vzdušné situace. Je schopen zjišťovat až 1000 vzdušných cílů v malých až velkých výškách na vzdálenost až 550 km, 300 až 400 z nich pak automaticky sledovat a na 50 vstů současně navádět. Tyto výsledky jsou poskytovány v reálném čase ve prospěch taktického letectva a protivzdušné obrany. Novou kvalitativní skutečností je, že systém AWACS/NAEW je schopen řídit vlastní ochranu prostřednictvím bojových letounů s kvalitní výzbrojí. Tím se zvyšuje pravděpodobnost jeho přežití. Aktivní spolupráce a součinnost s prostředky PVO spočívá zejména v uvědomování konkrétních palebných baterií o cílech, které vletávají do prostoru aktivního dosahu jejich palebných prostředků. Aktivace radiolokačních prostředků bude moci být oddálena až do okamžiku, kdy už protivník nebude mít čas k rušení nebo k letovým manévřům, čímž se zvýší efektivnost ničení vzdušných cílů.

Konečný efekt výsledků průzkumu je však přímo závislý na technické úrovni a kvalitě spojení, na odolnosti proti radioelektronickému rušení, na rychlosti a kapacitních možnostech přenosu při maximálním utajení. Proto souběžně s vývojem průzkumných zařízení jsou velice intenzívně řešeny otázky přenosu informací. K těmto účelům je v USA vyvíjen jednotný automatizovaný systém distribuce dat

JTIDS [Joint Tactical Information Distribution System].

V oblasti vývoje průzkumných letounů se ve všech kapitalistických armádách vyskytují značné problémy, které vyplývají z individuálních požadavků jednotlivých složek ozbrojených sil. Požadují průzkumné systémy odlišných koncepcí s ohledem na dosavadní průzkumnou techniku a otázky vzájemné slučitelnosti. Na druhé straně ministerstvo obrany USA a dalších států NATO a Francie prosazují vývoj jednotného systému, jehož informací by mohly využívat všechny složky ozbrojených sil.

Aby průzkumné letouny mohly vést efektivní průzkum, musí se co nejvíce přiblížit k cíli. Tim se však současně vystavují reálnému nebezpečí jejich zničení protivzdušnou obranou protivníka. S tím je spojen další problém, a to jak zabezpečit ochranu průzkumných letounů před PVO s cílem dosáhnout maximální pravděpodobnosti jejich přežití. Rozsah prostředků pro vlastní ochranu průzkumných letounů a možnosti jejich použití jsou určitým kompromisem. Perfektní ochrana s sebou nese i nadměrnou hmotnost a objem na úkor palubní průzkumné výstroje. Proto se převážná většina průzkumných letounů vybavuje pouze vysoce citlivými všesměrovými výstražnými radiolokačními přijímači a pasivními a malovýkonnými aktivními rušiči pro zabezpečení výstrahy při ozáření radiolokátory letounů a komplexů PVO protivníka a pro jejich rušení.

Bezpečnost a ochrana průzkumných letounů před PVO protivníka byly hlavními motivačními prvky, které měly za následek přenesení operační působnosti průzkumných systémů mimo dosah prostředků PVO. Ochrana spočívá ve značných operačních výškách nad 20 000 m a v relativně velké vzdálenosti — 50 až 150 km od čáry dotyku. Současně s tím však značně stouply nároky na palubní průzkumné prostředky, na dosah, rozlišovací schopnost, přesnost určování souřadnic, citlivost, utajení provozu atd., jelikož i při jejich relativním vzdálení se od objektu průzkumu musí zabezpečit mnohem vyšší přesnost.

K ulehčení pilotáže letounu je již většina palubní průzkumné výstroje přizpůsobena novým požadavkům a pracuje zcela automaticky. Veškeré činnosti jsou řízeny počítači a probíhající procesy jsou předem naprogramovány. Některé z nich jsou doplněny pamětí, která obsahuje základní takticko-technická data zjišťovaných cílů. Naměřené parametry se pak automaticky porovnávají s údaji v paměti a je možné

vyhodnotit konkrétní typy zjištěné techniky. Podrobná analýza typů a jejich dislokace umožňuje zjistit celé systémy PVO, radiotechnického zabezpečení letectva, jednotek radioelektronického rušení a systémy velení vojskům a řízení ozbrojených sil armád států Varšavské smlouvy.

Mimořádná pozornost je věnována též otázkám utajení vedení průzkumu. Vedle aplikací moderních poznatků v oblasti elektroniky se vývoj soustřeďuje též na problémy samotného zjištění průzkumného letounu. K tomu byla přijata celá řada konstrukčních opatření. Použití netradičních leteckých konstrukčních materiálů, zvláště kompozitních a speciálních povrchových úprav ke snížení odrazu, k pohlcování nebo rozptýlení radiolokačních signálů či opatření k ochlazení výfukových plynů leteckých motorů značně ztěžují nebo dokonce znemožňují zjištění letounu. Vzhledem k tomu, že již v současné době většina palubních průzkumných zařízení pracuje zcela pasivním způsobem, používá moderních způsobů a principů vyzařování, rychlých změn provozních parametrů a utajeného zakódovaného spojení, bude jejich zjištění protivníkem značně ztěženo.

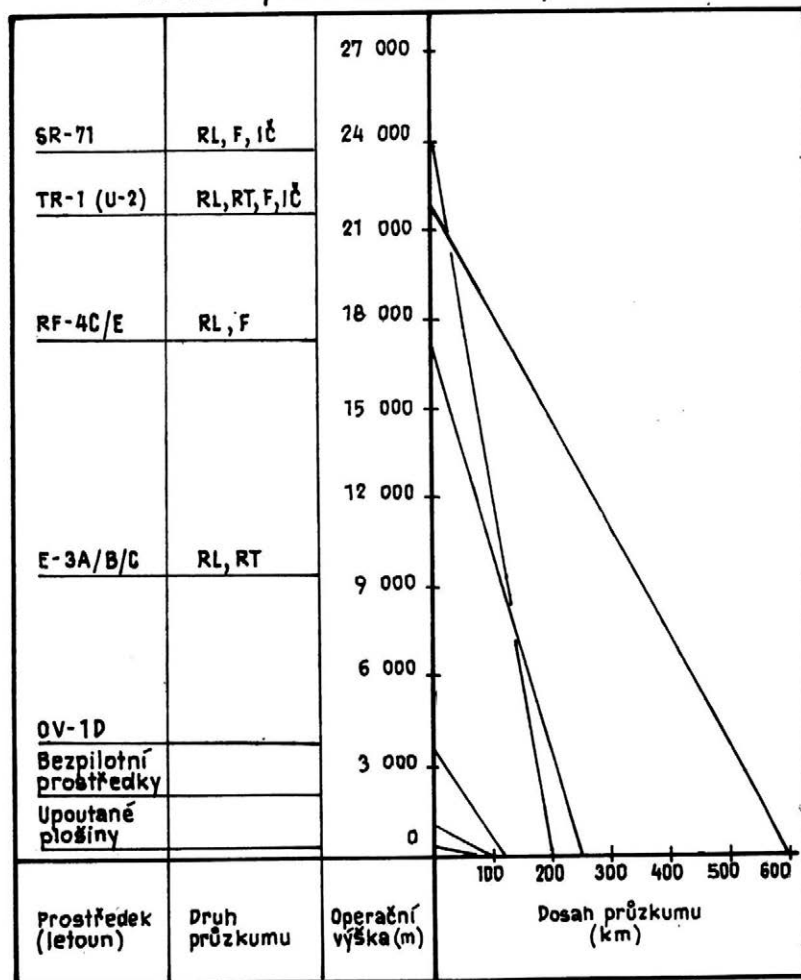
Přehled prostředků a dosah průzkumu znázorňuje schéma na s. 80.

Charakteristické vlastnosti perspektivních průzkumných prostředků a systémů do roku 2000 jsou:

- schopnost vedení průzkumu do značné hloubky z prostoru mimo účinný dosah prostředků PVO,
- vysoká kapacita a přesnost průzkumu, zpracování průzkumových údajů v reálném čase,
- dosažení značné technické úrovně a slučitelnosti druhů průzkumu tak, aby již při prvním průletu byly získány všechny potřebné informace ze zájmového prostoru,
- maximální věrohodnost průzkumových informací,
- široká integrace všech zdrojů a druhů průzkumu, postupné vytváření komplexních průzkumných a průzkumných a palebných systémů,
- rychlá využitelnost veškerých průzkumových informací velkým počtem uživatelů všech složek ozbrojených sil.

V moderních podmínkách, kdy je válčíště přímo přeplněno velkým počtem různých mobilních cílů, je velmi důležitý bezchybný a rychlý výběr zájmových cílů a jejich překvapivé ničení v libovolné hloubce prvním úderem. Přitom jde o bezprostřední, centrálně řízené a prioritní ničení cílů v nevídaném rozsahu. Tyto

Přehled prostředků a dosah průzkumu

poznatky postupně vedly k urychlenému rozvoji klasické munice a zbraní, od vyso-

ce přesných zbraní k průzkumným a palebným systémům různého druhu.

Vojenská strategie a taktika ozbrojených sil členských států Varšavské smlouvy je založena na vysokém stupni mobilnosti, manévrovosti, faktoru překvapení a maximální podpoře jednotek prvního sledu jednotkami druhého sledu a zálohami. Hlavním úkolem americké koncepce kombinovaného vzdušného a pozemního boje je postihovat všechny tyto důležité faktory. Proto vývoj a výzkum v kapitalistických armádách vynakládá maximální úsilí k dosažení takové technické úrovně průzkumných prostředků na velké vzdálenosti, které by splňovaly všechny požadavky na ně kladené. První realizace, kterými jsou systémy Assault Breaker/CSWS, PLSS, AWACS/NAEW a další svědčí o tom, že vytyčený cíl bude pouze otázkou možností rychlé aplikace výsledků vývoje a výzkumu do praxe, prosazení zámyslu vojenských rozpočtů v oblasti vyzbrojování, kapacity a pružnosti zbrojní výroby.

Štáby ozbrojených sil členských států Varšavské smlouvy budou muset brát zřetel na nové kvalitativní možnosti průzkumu v západních armádách jak při plánování, tak v průběhu vedení bojové činnosti. Průzkumné prostředky nepřítelů velice rychle zjistí přesuny sil a prostředků, aktivaci radioelektronických prostředků a další činnosti vojsk na mnohem větší vzdálenosti než předtím, dokáží spolehlivě vyhodnotit místa velení a řízení a další objekty prvořadě důležitosti, proto soustředění bojové techniky, vytvá-

ření bojových sestav, dislokaci prostředků radiotechnického zabezpečení letectva a rozmístění prostředků a systémů PVO. Podle těchto průzkumných příznaků budou štáby kapitalistických armád schopny analyzovat a vyhodnocovat předpokládaný zámysl zasazení vojsk na válčišti. Ve vhodném okamžiku budou moci zahájit velice přesnou palbu na nejdůležitější cíle v celé hloubce bojové sestavy. K tomu využijí všech předností a schopností moderních průzkumných a palebných systémů, přesností protiradiolokačních řízených střel a speciální protitankové munice, naváděné na konečné dráze letu. Tím budou moci dosáhnout v relativně krátké době silného rušení systémů řízení a velení, bojeschopnosti protivzdušné obrany a vyřazení značného počtu obrněné techniky, přičemž konečný účinek těchto zbraní má být srovnatelný s použitím jaderných zbraní.

Z toho vyplývá, že na průzkum na velké vzdálenosti, jako na prostředek vytváření předpokladů úspěšného vedení boje, jsou kladeny mimořádné nároky, které se budou s vývojem taktiky a techniky a v důsledku protipatření nepřítelů stále zvyšovat.

Realizaci nové americké koncepce kombinovaného vzdušného a pozemního boje vystupuje nyní opět na povrch skutečná agresivní podstata vojenského uskupení Severoatlantického paktu. Posílání a úkoly průzkumu jsou v této souvislosti stále více důležitější a nutnější, než kdykoli předtím.

Plukovník doc. Ing. Zdeněk Kodeš, CSc.

K rychlé orientaci v Bojovém řádu

Jaderné zbraně čl. 7 čl. 5	patří k nim všechny druhy jaderné munice a prostředky jejich dopravy na cíl; nejúčinnější prostředek ničení nepřítele; používají se s překvapením, hromadně i spolu s konvenčními zbraněmi	úderý: – hromadné, – skupinové, – jednotlivé, výbuchy: – vzdušné, – pozemní, – podzemní
Konvenční zbraně čl. 8 čl. 5	zahrnují všechny palebné a úderné prostředky, které používají dělostřeleckou, protiletadlovou, leteckou, pěchotní a ženijní munici a rakety s konvenční náplní, zápalnou municí a směsí	používají se – samostatně, – spolu s jadernými zbraněmi
Jaderné ničení nepřítele čl. 107	za útoku spočívá v zasazení prvního a následujících úderů	první jaderný úder se zasazuje podle plánu nadřazeného velitele, následující skupinové a jednotlivé jaderné úder se v průběhu boje mohou provádět podle rozhodnutí velitele divize v závislosti na stupni pohotovosti jaderných prostředků a zjištění objektů ničení
Palebné ničení nepřítele čl. 108	za útoku spočívá ve sladěném současném i postupném komplexním palebném působení na nepřítele prostředky	zahrnuje – úder raketového vojska a letectva za použití raket, pum a dalších leteckých zbraní,

čl. 353	různých druhů ozbrojených sil, druhů vojsk a speciálních vojsk za použití raket a munice s konvenční a zápalnou náplní; organizuje se nezávisle na použití jaderných zbraní a provádí se do celé hloubky bojového úkolu divize	– všechny druhy paleb dělostřelectva, palbu tankového a motostřeleckého vojska, – použití prostředků k minování na dálku, – použití zápalných prostředků
Palebné ničení čl. 108	v obraně zahrnuje komplexní palebné působení konvenčními zbraněmi, a to palbami na přístupech k obraně, před předním okrajem a v hloubce obrany	zahrnuje: – připravené údery raketového vojska a letectva za použití raket a munice s konvenční náplní – palebný systém (palbu dělostřelectva ze zakrytých palebných postavení, přímou střelbu protitankových prostředků a palbu všech ostatních druhů zbraní motostřeleckých a tankových útvarů a jednotek) – použití ženijní munice
Druhy paleb za útoku čl. 108	za útoku – při průlomu nepřátelské obrany po přesunu vojsk z hloubky, při násilném přechodu vodních překážek z chodu ve čtyřech obdobích: 1. palebné zabezpečení přesunu vojsk, 2. palebná příprava zteče, 3. palebná podpora zteče, 4. palebný doprovod útoku vojsk v hloubce při průlomu nepřátelské obrany a při násilném přechodu vodních překážek z přímého dotyku s nepřítelem: zpravidla ve třech obdobích, tj. 2.–4. období při rozvíjení útoku v hloubce nepřátelské obrany a ve střetném boji: zpravidla ve třech nebo dvou obdobích, tj. buď 2.–4. období, nebo jen 2. a 4. období, při zasazování druhého sledu vševojskové zálohy ve dvou, třech a někdy i ve čtyřech obdobích, varianty uspořádání mohou být různé, určují se podle konkrétní situace	v obraně: 1. palebná (dělostřelecká a letecká) protipříprava, 2. palebné (dělostřelecké a letecké) ničení nepřítele při přesunu a rozvíjení jeho vojsk, 3. palebné (dělostřelecké a letecké) odrážení nepřátelské zteče, 4. palebná (dělostřelecká a letecká) podpora bránících se vojsk v hloubce obrany, 5. palebné ničení nepřítele při vedení protiztečí při palebném ničení nepřítele používá dělostřelectvo těchto druhů paleb: – palbu na jednotlivé cíle, – soustředěnou palbu (SP), – hromadnou palbu (HP), – nepohyblivou přehradnou palbu (NPP); jednoduchou či hlubokou NPP,

	- pohyblivou přehradnou palbu (PPP); jednoduchou nebo dvojitou PPP, - postupné soustředění palby (PSP); jednoduché, dvojité nebo trojité PSP, - palebný val (PV); jednoduchý nebo dvojitý PV, - pohyblivé palebné pásmo (PPPá), vytvářené současně na třech i více čarách		
Palebný systém v obraně čl. 353	zahrnuje: - připravené hromadné, soustředěné a přehradné palby dělostřelectva ze zakrytých palebných postavení na prostory, úseky a čáry na přístupech k obraně, před předním okrajem, na bocích a v hloubce obrany, - palebná pásma protitankových prostředků a souvislé několika- vrstvé palby všech ostatních druhů zbraní před předním okrajem, na bocích, v hloubce obrany a v mezerách mezi útvary (jednotkami), - připravený manévř palbou k jejímu soustředění v krátké době na kterýkoli ohrožený směr nebo úsek		
Požadovaný stupeň palebného zničení nepřítele čl. 127	jeho stanovení je základem rozhodnutí velitele divize k organizaci palebného ničení při útoku se určuje poměrem počtu nepřátelských objektů spolehlivě ničených všemi palebnými prostředky k celkovému počtu těchto objektů středně operačně taktická jednotka stupně palebného zničení nepřítele: zničení 60 %, současně umlčení 20 % jeho hlavních objektů, stupeň zničení každého objektu (cíle): 40-90 %		
čl. 378	v obraně se požadovaný stupeň palebného ničení nepřítele stanovuje - na každém směru při jeho rozvinování, - při vedení boje o udržení obranného pásma divize		
Plánování palebného ničení při útoku čl. 130	všeobecné a přímé – centralizované v armádním (sborové m) měřičku, detailně na divizi <table border="1"> <tr> <td> - skupina pro plánování jaderného a palebného ničení řízená náčelníkem štábu, - štáb raketového vojska a dělostřelectva, - štáb dělostřelecké skupiny, - skupina bojového velení letectva </td><td> plánuje - údery raketového útvaru, - palby dělostřelectva a palebných prostředků určených pro přímou střelbu, - údery bojových a dopravních vrtulníků </td></tr> </table> při útoku divize na samostatném směru a také při rozvíjení útoku v operační hloubce se palebné ničení nepřítele plánuje a uskutečňuje v plném rozsahu na stupni divize; plán palebného ničení nepřítele zpracovává skupina pro plánování jaderného a palebného ničení	- skupina pro plánování jaderného a palebného ničení řízená náčelníkem štábu, - štáb raketového vojska a dělostřelectva, - štáb dělostřelecké skupiny, - skupina bojového velení letectva	plánuje - údery raketového útvaru, - palby dělostřelectva a palebných prostředků určených pro přímou střelbu, - údery bojových a dopravních vrtulníků
- skupina pro plánování jaderného a palebného ničení řízená náčelníkem štábu, - štáb raketového vojska a dělostřelectva, - štáb dělostřelecké skupiny, - skupina bojového velení letectva	plánuje - údery raketového útvaru, - palby dělostřelectva a palebných prostředků určených pro přímou střelbu, - údery bojových a dopravních vrtulníků		
Palebné ničení v obraně čl. 378	organizuje velitel divize - v průběhu rekognoskace, - při stanovování úkolů podřízeným,		

– při organizaci součinnosti;

přítom určuje úkoly raketovému útvaru, letectvu, dělostřelectvu a jiným palebným prostředkům k ničení nepřítele na vzdálených přístupech k obraně, ve výchozím prostoru k útoku zaujatém v přímém dotyku s obranou nebo v hloubce, při přesunu nepřítele na čáru přechodu ke zteči a při rozvinování, při jeho přechodu ke zteči a vedení boje o zabezpečovací pásmo (předsunuté postavení), při vedení boje o udržení obranného pásma divize a protizteči; kromě toho určuje prostory (čáry) minování na dálku a způsob postřelování výbušných zátarasů;

velitel pluku organizuje palebný systém organických a přidělených dělostřeleckých útvarů a jednotek, tankových a motostřeleckých jednotek k ničení nepřítele na přístupech k obraně, na čarách rozvinování, při jeho přechodu ke zteči, při boji o udržení předsunutého postavení (postavení bojového zajištění) i obranného úseku pluku; velitel pluku je hlavním organizátorem protitankové palby v obranném úseku pluku.

Ženíjní vojsko Sovětské armády ve Velké vlastenecké válce

Ženíjní vojsko Sovětské armády prošlo v letech Velké vlastenecké války složitým a všestranným vývojem. Růst úlohy a významu ženijního vojska byl zapříčiněn obrovským rozmachem ozbrojeného zápasu, širokým využitím bojové techniky, masovým zasazením tanků, letectva, dělostřelectva a konkrétní bojovou situací na frontě. To vše dohromady vyvolalo potřebu, aby ženijní vojsko plnilo takové úkoly, které se v minulých válkách vůbec, nebo v takovém rozsahu nevyskytovaly. Proto se měnila jeho organizační struktura, zlepšovalo technické vybavení a výzbroj, zkvalitňovaly způsoby jeho bojového použití ve všech druzích bojové činnosti a zvyšovala se úroveň velení a řízení činnosti ženijních útvarů a jednotek.

Na počátku Velké vlastenecké války měla Sovětská armáda 242 ženijních a pontonových praporů. Na konci války jich bylo již 1129 (včetně praporů ženijních brigád). Jestliže v červnu roku 1941 neexistovaly ženijní a pontonové brigády, pak v závěru války bylo 109 ženijních, pontonových a mostních brigád. V průběhu války se výrazně zvyšoval počet ženijních brigád, pluků a praporů. V tom spočívala základní tendence změn v organizační struktuře.

Zejména vytváření ženijních brigád bylo novým prvkem v rozvoji ženijního vojska.

Po napadení SSSR fašistickým Německem vznikla složitá situace. Ženíjní jednotky byly soustředěny na výstavbě opevnění podél státní hranice a v prvních hodinách války utrpěly velké ztráty.

Vševojskové svazky a armády neměly zpočátku ženijní jednotky a útvary. Bylo nutné vytvářet nové ženijní jednotky u svazků a útvarů u svazů.

V říjnu roku 1941 bylo vytvořeno hlavní velitelství obranné výstavby a byly postupně zformovány ženijní armády, které se významně podílely na budování obrany u Moskvy, Stalingradu a na Kavkaze. K začátku roku 1942 bylo vytvořeno celkem 10 ženijních armád (ženijní armáda měla 2–4 ženijní brigády a 6–8 ženijních praporů). V listopadu roku 1941 byla zřízena funkce náčelníka ženijních vojsk Sovětské armády. Jemu byla podřízena hlavní ženijní správa, hlavní velitelství obranné výstavby a štáb ženijních vojsk. V souladu s tím se u frontů a armád zavedla funkce náčelníka ženijního vojska a byly vytvořeny štáby ženijního vojska.

V únoru roku 1942 hlavní velení rozhodlo o reorganizaci 5 ženijních armád a pod-

řízení ostatním frontám. Na podzim roku 1942 po splnění úkolů při budování obranných pásem byly poslední ženijní armády reorganizovány na ženijní brigády různého určení. Na jaře a v létě roku 1942 se stala ženijní brigáda základním organizačním prvkem ženijního vojska. V této době se slučovaly pontonové prapory v pontonové a mostní brigády a organizovaly se pontonové a mostní pluky vybavené novými pontonovými soupravami TMP. Do konce války bylo zřízeno 11 pontonových a mostních brigád a stejný počet pluků, které úspěšně plnily úkoly ženijního zabezpečení násilného přechodu velkých vodních překážek.

V roce 1943 se organizovaly útočné ženijní brigády a v následujícím roce motorizované útočné ženijní brigády. Do konce války bylo vytvořeno 25 útočných ženijních brigád. Do některých z nich bylo zařazeno ženijní tankové a ohňometné tankové pluky.

Motorizované ženijní brigády působily v sestavě tankových armád, kterých bylo od ledna roku 1944 celkem 6. Přes značný růst ženijních sil a prostředků u vševojskových a tankových armád se ženijní svazky a útvary zálohy vrchního velení významnou měrou podílely na úkolech ženijního zabezpečení frontových a armádních operací. Koncem války tvořily ženijní útvary a svazky zálohy vrchního velení asi 25 procent ženijního vojska Sovětské armády.

Sovětský průmysl dodával stále větší množství ženijní techniky vojskům. Tabulkami stanovené počty ženijní techniky a výzbroje umožňovaly, aby z celkového objemu ženijních prací bylo téměř 30 % prováděno mechanizačními prostředky. Velký význam pro zvýšení úrovně mechanizace opevňovacích prací měla výstavba 11 útvarů ženijních strojů. Od léta roku 1942 měl každý front jeden útvar. Během Velké vlastenecké války ženijní vojsko položilo 70 000 km minových polí, na kterých bylo vyřazeno asi 10 000 nepřátelských tanků, útočných děl a obrněných vozidel, včetně velkého počtu fašistických vojáků a důstojníků. V nepřátelských zátarasích ženisté zřídili statisíce průchodů a odminovali celkem 765 000 km² území. K zabezpečení manévru a přesunu vojsk ženijní útvary a svazky zřídily přes 400 000 km vojenských cest. Ženisté postavili přes 11 000 mostů a zabezpečovali násilný přechod všech vodních překážek od Volhy až do Berlína.

Taktika ženijního vojska se rozvíjela v plném souladu s taktikou vševojskového boje a operace. Zkušenosti z obranných bojů a obranných operací ovlivnily rozvoj teorie i praxe zřizování zátarasů, zvláště

výbušných. Zátarasů všech druhů, zejména protitankové, se široce používaly jak před předním okrajem, tak i v hloubce obrany. V obranném sražení u Kurska a v dalších se využívaly ženijní odřady, které působily pod názvem pohyblivé odřady zátarasovací (POZ) a staly se trvalou součástí operační a bojové sestavy vojsk. Zpravidla se do armádního POZ vyčleňovaly 1—3 ženijní roty, do divizního až ženijní rota a do plukovního — ženijní četa. Pohyblivý odřad zátarasovací působil v těsné součinnosti a společně s protitankovou zálohou.

Rychle se rozvíjel systém ženijního budování obrany. Obranná pásma byla tvořena několika obrannými postaveními, jejichž základem byly souvislé zákopy plného profilu a palebná postavení.

Základem byla protitanková obrana, tvořená protitankovými opěrnými body, uzly a rajóny. To zvyšovalo odolnost obrany a celý její systém vytvářel dobré podmínky pro zaujetí výchozího postavení sovětských vojsk pro útok.

V ženijním zabezpečení obrany byla věnována značná pozornost operačnímu maskování a klamným stavbám. Ženisté organizovali tuto činnost společně s ostatními druhy vojsk. Důležité stavby a speciální práce plnilo ženijní vojsko svými silami a prostředky.

Úloha ženijního vojska v útočných operacích Velké vlastenecké války neustále rostla v závislosti na cíli a rozmachu útočných operací a významu jejich všestranného ženijního zabezpečení. Charakteristické pro útočné operace Sovětské armády bylo stanovení a plnění rozhodných cílů k obklíčení a zničení velkých uskupení nepřítelů.

Ženijní vojsko se spolupodílelo na plnění těchto cílů především tím, že zabezpečovalo rychlý průlom obrany nepřítelů a vysoké tempo rozvíjení úspěchů do celé hloubky útočné operace. Mezi základní úkoly ženijních vojsk stanovené vševojskovým velitelem pro útočnou operaci zpravidla patřily:

- nepřetržitý ženijní průzkum charakteru obrany, přírodních překážek, zátarasů nepřítelů apod.,
- operační maskování a klamná opatření,
- úprava výchozího prostoru pro útok a manévru silami a prostředky,
- odtarasování a zřizování cest pro průlom obrany,
- zabezpečení zasazení rychlých skupin, druhých sledů a záloh,
- zabezpečení rychlého postupu vojsk v hloubce obrany a zřizování přeprav pro

násilný přechod vodních překážek z chodu,

— opatření k odrazení protiúderů nepřítele,

— zřízení velitelských stanovišť a pozorovatelů.

Při plnění těchto úkolů se zřetelně projevovala taktika ženijního vojska. V ženijním průzkumu bylo maximálně sjednocované úsilí průzkumných orgánů shora dolů. Ženijní průzkum divizí prvního sledu armády soustředil úsilí k získání přesných údajů o charakteru a typu zátarasů před předním okrajem obrany nepřítele a o ženijním vybudování prvního pásma obrany. Armádní průzkum upřesňoval stav a obsazení druhého pásma obrany, charakter překážek a cest do hloubky 15–20 km. Při vysílání ženijních průzkumných skupin do týlu nepřítele dosahovala hloubka armádního ženijního průzkumu 40 km. V roce 1944 se vyznačovala v každém ženijním praporu střeleckého svazku ženijní četa (mimo tabulkovou ženijní průzkumnou četou), která po speciální přípravě plnila úkoly ženijního průzkumu. Organizace a metody ženijního průzkumu se neustále zdokonalovaly za přímého řízení ženijních náčelníků. Velký význam pro úspěch útočné operace měla opatření ženijního maskování k zabezpečení skrytosti manévru a klamání nepřítele o směru hlavního úderu vojsk. Např. v období přípravy jassko-kišiněvské operace bylo pro skryté přeskupení a zaujetí výchozího prostoru 27. a 52. armády 2. ukrajinského frontu zřízeno 125 km svislých a 250 000 km² vodorovných masek.

V průběhu útočné operace bylo pro zřizování průchodů v zátarasech nepřítele zasazováno od jedné třetiny do poloviny všech ženijních útvarů a jednotek. Pro stavbu cest a zabezpečení přeprav vojsk frontu přes velké řeky bylo v některých případech zasazeno 70–80 % ženijních vojsk frontu. Násilný přechod vodních překážek z chodu byl hlavním úkolem ženijního zabezpečení, na jehož splnění bylo soustředěno hlavní úsilí ženijního vojska.

Nejsložitějším úkolem bylo ženijní zabezpečení tankových svazků a svazů při jejich zasazení do průlomu jako rychlých

skupin. Ženisté museli v krátké době připravit značný počet cest od předního okraje až k čáře zasazení a odstranit z nich různé překážky a zátarasy. Splnění tohoto úkolu zpravidla zajišťovaly armádní a frontové ženijní jednotky a útvary.

Zasazované tankové svazy a svazky byly posilovány značným množstvím ženijních útvarů, především pontonovými a mostními, které jim zabezpečovaly překonávání vodních překážek z chodu při rozvíjení úspěchu v operační hloubce obrany nepřítele.

Charakteristickým rysem použití ženijního vojska v útočných operacích bylo jeho rozhodné soustředění na důležitých směrech. V operacích druhé poloviny roku 1944 a v roce 1945 celková operační hustota ženijního vojska v pásmu frontu postupně vzrůstala z 1,4 roty v běloruské operaci na 2–3 roty na 1 km fronty ve viselsko-oderské a berlínské operaci. Zvýšila se i operační hustota ženijního vojska na úsecích průlomu, která činila v nejdůležitějších operacích druhé poloviny roku 1944 8–11 rot a v operacích roku 1945 9–14 rot. V jednotlivých případech na 1 km průlomu hlavního úderního uskupení frontu byla operační hustota 17–22 ženijních rot. U střeleckých sborů prvního sledu, které působily na směru hlavního úderu armád, se v podstatě ustálila na počtu 4–5 rot na 1 km úseku průlomu.

Úspěch operací a bojů sovětských vojsk byl těsně spojen s efektivními a důslednými plněním úkolů ženijního zabezpečení ženijními jednotkami, útvary a svazky. Tomu napomáhaly pozitivní změny v organizaci ženijního vojska, zlepšování jeho materiálně technické vybavenosti, vysoké morálně bojové vlastnosti a odborná připravenost ženistů. O tom svědčí skutečnost, že 642 příslušníků ženijního vojska bylo jmenováno hrdiny Sovětského svazu a 190 ženijních a pontonových praporů a 6 ženijních brigád obdrželo čestný název „gardový“. Jejich zkušenosti získané ve Velké vlastenecké válce neztratily svůj význam a jsou cenným zdrojem výchovy a výcviku ženijního vojska i v soudobých podmínkách.

СОДЕРЖАНИЕ

Полковник Густав Мотыка, кандидат философских наук, доцент

Тенденции совершенствования процесса подготовки специалистов в военных учебных заведениях ЧНА

Автор продолжает статью, опубликованную в Военской мысли № 2/1985 г. Статья содержит характеристики основных тенденций совершенствования процесса подготовки специалистов в военных учебных заведениях и коренные вопросы его обеспечения. В связи с этим намечает некоторые сроки, в которые этот процесс вероятно будет развиваться.

3

Майор Франтишек Кноблех

Стиль руководящей работы командиров

Автор рассматривает некоторые актуальные вопросы совершенствования руководящей деятельности командиров с точки зрения стиля управления. Объясняет, как преодолевать возникающие неэффективные подходы: волонтеризм, конформизм, бюрократизм и рутинность.

10

Подполковник Вацлав Свобода

Значение оппонентского разбора в ходе решения военно-научных задач

В статье обсуждаются возможности повышения научного и реализационного качества а также экономичности процесса решения военно-научных задач последовательным осуществлением оппонентского разбора. Оценены факторы, которые оказывают влияние на качество оппонентского разбора и намечены возможности внедрения позитивных факторов.

14

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Полковник Зданек Кодеш, кандидат военных наук, доцент

Отход дивизии

Автор статьи объясняет принципы отхода, понятия и способы действия командиров, штабов и войск. Основное внимание уделяет вопросам подготовки отхода, ядерного и огневого поражения противника а также особенностям боевого порядка и всестороннего обеспечения отхода.

19

Полковник Ян Грушка

майор Алоиз Грнчяр

Организация боя

Авторы статьи, на основе Боевого устава сухопутных войск ЧНА, рассматривают последовательную и параллельную организацию боя, роль командира и штаба полка. Они также намечают возможную методику работы командира, его заместителей, начальников родов войск и служб.

31

Майор Павел Яндачек

О приведении войск в боевую готовность

Автор статьи рассматривает некоторый опыт осуществления боевого расчета, строительства защищенных пунктов управления, запасных районов и вопросы дальнейшего совершенствования боевой готовности частей и подразделений.

41

Генерал-майор Рудольф Юрица

ПВО сухопутных войск в ходе их передвижения через район боевых действий соединения ПВО страны

Автор статьи поясняет организацию ПВО соединением ПВО страны, уделяя особое значение вопросам радиолокационной разведки, оповещения и передачи информации, единой системы зенитного огня, наведения и боевых действий истребительной авиации а также единого использования средств РЭБ, управления и обеспечения взаимодействия.

46

Подполковник Йосеф Фанфуле, кандидат военных наук Организация ПВО тактического воздушного десанта	51
Автор статьи рассматривает организацию и действия ПВО тактического воздушного десанта в исходном районе десантирования, в ходе воздушной переброски, в районах высадки и в ходе ведения боевых действий десантом.	
Полковник Ладислав Лакомы, доцент Химическое обеспечение тактического воздушного десанта	55
Автор статьи рассматривает цель и задачи химического обеспечения тактического воздушного десанта, его содержание в ходе выдвижения подразделений в исходный район для десантирования, в этом районе и на этапе перелета десанта. В дальнейшем показывает возможности маскировки с применением дыма.	
Полковник Милош Штепанек, доктор военных наук, доцент и коллектив Поражение системы Вильд Весел и защита своих войск против его воздействия	58
Авторы статьи на основе оценки возможностей системы Вильд Весел противника рассматривают принципы защиты своих войск, а также способы поражения этой системы.	
Полковник Ладислав Прохазка История, современность и перспективы химических войск	64
В статье рассматриваются важнейшие вопросы, которые были обсуждены в ходе военно-научной конференции химических войск ЧНА.	

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

По укреплению научных связей военных учебных заведений и войск	69

ИНФОРМАЦИИ

Капитан Станислав Кауцки Перспективные средства дальней разведки капиталистических армий	75
Автор рассматривает требования к разведке на дальнее расстояние, техническим средствам разведки и их возможности по обнаружении наземных подвижных и стационарных целей.	
Полковник Зденек Кодеш, кандидат военных наук, доцент К быстрой ориентировке в Боевом уставе	82
Автор статьи дает характеристику ядерного и обычного оружия, огневое поражения в наступлении и в обороне, а также его требуемой степени.	
Полковник Вацлав Крейчик Инженерные войска Советской Армии в Великой Отечественной войне	86
Автор объясняет организацию инженерных войск в начале войны и в ее ходе в соответствии с тактикой общевойскового боя и операции.	